

Република Северна Македонија

Министерство за
внатрешни работи

ПРОЦЕНКА НА ЗАКАНИ ОД СЕРИОЗЕН И ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ (СОСТА) 2025

*ДИГИТАЛНИОТ ОТПЕЧАТОК НА ОРГАНИЗИРАНИОТ
И СЕРИОЗНИОТ КРИМИНАЛ-АЛГОРИТАМОТ
ШТО ТРЕБА ДА СЕ ДЕШИФРИРА*

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ
БИРО ЗА ЈАВНА БЕЗБЕДНОСТ

ОДДЕЛ ЗА КРИМИНАЛИСТИЧКО РАЗУЗНАВАЊЕ И АНАЛИЗА
БР.23.4-500
27.03.2025 ГОДИНА

ПРОЦЕНКА НА ЗАКАНИ ОД СЕРИОЗЕН И ОРГАНИЗИРАН
КРИМИНАЛ (СОСТА)
2025

*„ДИГИТАЛНИОТ ОТПЕЧАТОК НА ОРГАНИЗИРАНИОТ И СЕРИОЗНИОТ
КРИМИНАЛ-АЛГОРИТАМОТ ШТО ТРЕБА ДА СЕ ДЕШИФРИРА“*

www.mvr.gov.mk

СОДРЖИНА

1.ВОВЕД.....	8
2.МЕТОДОЛОГИЈА.....	9
3.ЗАКЛУЧОЦИ.....	11
4.ВИСОКО РИЗИЧНИ ОРГАНИЗИРАНИ КРИМИНАЛНИ МРЕЖИ.....	16
5.НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО ДРОГА.....	20
5.1 НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО МАРИХУАНА.....	22
5.2 НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО КОКАИН.....	26
5.3 НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО СИНТЕТИЧКИ ДРОГИ.....	30
5.4 НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО ХЕРОИН.....	32
6.КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛ.....	36
6.1 ПЛАТЕЖНИ КАРТИЧКИ.....	39
6.2 СЕКСУАЛНА ЗЛОУПОТРЕБА НА ДЕЦА ПРЕКУ ИНТЕРНЕТ.....	40
6.3 ИНТЕРНЕТ ИЗМАМИ.....	41
6.4 ШИРЕЊЕ РАСИСТИЧКИ, КСЕНОФОБИЧЕН МАТЕРИЈАЛ И ЗАГРОЗУВАЊЕ НА СИГУРНОСТА ПО ПАТ НА КОМПЈУТЕРСКИ СИСТЕМ.....	43
7.НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО ОРУЖЈЕ.....	44
8.КРИУМЧАРЕЊЕ НА МИГРАНТИ И ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ.....	49
8.1 КРИУМЧАРЕЊЕ НА МИГРАНТИ.....	50
8.2. ЗЛОУПОТРЕБА НА ЛЕГАЛЕН ПРЕСТОЈ.....	56
8.3.ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ.....	58
8.3.1 ТРГОВИЈА СО ДЕЦА.....	61
9. ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛ.....	62
9.1 КРИМИНАЛ СО ОТПАД.....	64
9.2 БЕСПРАВНА СЕЧА И ПУСТОШЕЊЕ ШУМИ.....	64
9.3 УЗУРПАЦИЈА НА НЕДВИЖНОСТИ.....	65
9.4 НЕЗАКОНСКА ТРГОВИЈА СО Ф-ГАСОВИ.....	65
10.КРИУМЧАРЕЊЕ.....	67
10.1 КРИУМЧАРЕЊЕ НА ТУТУН И ПРОИЗВОДИ ОД ТУТУН.....	68
10.2 КРИУМЧАРЕЊЕ НА ДРУГИ ВИДОВИ СТОКИ.....	70
10.2.1 КРИУМЧАРЕЊЕ НА ЗЛАТО.....	70
10.2.2 КРИУМЧАРЕЊЕ НА СТРАНСКИ ПОЛОВНИ ВОЗИЛА.....	71
10.2.3 КРИУМЧАРЕЊЕ НА АЛКОХОЛ, КАФЕ, ЛЕКОВИ, ТЕКСТИЛНИ И ДРУГИ ТЕХНИЧКИ СТОКИ.....	71
11.ИМОТЕН КРИМИНАЛ И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО.....	73
11.1 ТЕШКИ КРАЖБИ.....	74
11.2 РАЗБОЈНИШТВА.....	76
11.3 ИЗМАМИ.....	78
11.4 КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО.....	81
12.СКЕНИРАЊЕ НА ХОРИЗОНТОТ-ВЛИЈАНИЕ НА ОПКРУЖУВАЊЕ.....	84
13.ПРЕПОРАКИ.....	86
14.СКРАТЕНИ НАЗИВИ.....	87
15.КОРИСТЕНИ ИЗВОРИ.....	87

Министерството за внатрешни работи изразува благодарност до сите чинители кои дадоа придонес за изработка на овој документ.

Наодите кои се содржани во овој извештај имаат аналитички карактер и се насочени кон презентирање на разузнавачката слика за организираниот и сериозниот криминал.

При изработка на документот, се користени и отворени податоци, со почитување на прописите за заштита на авторските права.

Во случај на постоење на грешки и пропусти, однапред се извинуваме и Ве молиме да не контактирате доколку поседувате дополнителни информации за објавените слики и носителот на правата на нив.

Документот ќе биде јавно објавен, а репродукцијата е дозволена под услов да се наведе изворот.

Борбата со организираниот и сериозниот криминал е предизвик кој заслужува внимание од сите чинители кои се надлежни и должни да постапуваат и да се борат против криминалот од овој домен. Влијанието, заканите и последиците од организираниот и сериозниот криминал го допираат секој поединец и секоја институционална структура која постои во општеството, почнувајќи од единиците и органите кои постапуваат на локално, регионално и национално ниво, па се до највисоките чинители кои постапуваат на меѓународен план, вклучувајќи ги и оние кои учествуваат во креирањето на одлуките од глобален аспект.

Покрај посветеноста, трудот и заложбите за спречување на организираниот и сериозниот криминал, за целосна ефикасност и успех во овој домен потребно е знаење, мапирање на клучните точки и целно креирање на стратегии со конкретни и насочени мерки кои ќе ги пресечат намерите на криминалните структури, ќе го разбијат нивното единство и ќе ја неутрализираат нивната моќ да корумпираат и да вршат криминал во организиран и сериозен облик.

Токму ова е и целта на оваа Проценка, која претставува методолошки и систематски изработен стратешки документ кој има за цел да ги детектира заканите од организиран и сериозен криминал, вклучувајќи ги оние кои се реално присутни и заканувачки во овој период, како и оние кои се во настанување или може да се развијат во идниот период. Сето тоа, во интерес на подобрување на разузнавачката слика и знаењата за организираниот и сериозниот криминал, кои се неговите трендови, цели за развој и активности во овој и во идниот период.

Овој документ цели кон тоа да ги профилира најзаканувачките криминални мрежи и појавните облици на организиран и сериозен криминал, да генерира разузнавачка слика и знаења и истите да ги пренесе на сите чинители кои се надлежни и должни да постапат во рамки на својата дејност и служба која ја раководат, со цел сите тие целосно да се интегрираат во системот на националната безбедност и заеднички и систематски да делуваме против приоритетната цел за откривање и справување со сите форми на организираниот и сериозниот криминал.

Проценката е систематска алатка за градење на Национална стратегија за борба против организираниот криминал, која неопходно е да биде донесена и како формален документ кој ќе биде основа и императив за постапување на сите чинители кои се вклучени во овој домен.

Со уверување дека Националната стратегија за организиран криминал ќе биде донесена непосредно по донесување на овој документ, како цел која за прв пат ќе биде реализирана во овој циклус, искажувам благодарност до сите чинители кои дадоа придонес и учествуваа во изработката и донесувањето на овој документ SOCTA – 2025, кој се проценува како најдобра алатка во разузнавачкиот циклус кој се имплементира по стандардите на EUROPOL.

Верувам дека документот ќе даде голем придонес во креирањето на предметната стратегија и ќе биде корисна алатка врз основа на која ќе се креираат и донесуваат одлуките во овој домен.

Дигиталната трансформација ќе ги подобри условите за работа и ќе овозможи побрз и поефикасен одговор на организираниот криминал. Верувам дека професионалноста, умешноста и интегритетот на органите за прогон силно ќе продрат до сржта на организираниот и сериозниот криминал, ќе ги разбијат мрежите кои допреа и до политичко правниот систем, корупцијата ќе се запре и Северна Македонија ќе биде силна, стабилна и просперитетна држава, каде демократијата и системот за владеење на правото ќе бидат имплементирани доследно и во целост.

Со почит,

ДИРЕКТОР
НА БИРО ЗА ЈАВНА БЕЗБЕДНОСТ
Александар Јанев

ДИГИТАЛНИОТ ОТПЕЧАТОК НА ОРГАНИЗИРАНИОТ И СЕРИОЗНИОТ КРИМИНАЛ- АЛГОРИТАМОТ ШТО ТРЕБА ДА СЕ ДЕШИФРИРА

Дигиталната трансформација на општествата неизбежно влијае и на еволуцијата и трансформацијата на организираниот криминал, чиј појавен облик денес има хибридна форма на комбиниран систем на традиционални методи на делување со нови дигитални стратегии и негово ширење во глобалниот виртуелен свет. Ова ново лице на организираниот криминал наметнува потреба за развој на напредни човечки и технолошки капацитети кои ќе можат да се соочат со овие сложени и динамични закани.

Стратегиите за справување со овие нови форми на криминалитет не само што треба да се адаптираат на постоечките предизвици, туку и да воведат иновативни пристапи за анализа, контрола, следење и интервенција, кои ќе обезбедат одржлива заштита на општествено-економскиот систем од новите закани што ги носи организираниот криминал.

Тежиштето на оваа проценка е стратешки насочено да допре и продре токму во дигиталниот отпечаток на организираниот и сериозен криминал, кој ќе биде основа за градење на ефективни стратегии за борба со овој вид на криминал.

1. ВОВЕД

Организираниот и сериозен криминал е системска закана за безбедноста, владеењето на правото и економско-социјалниот развој на државата. Структурата, обемот, динамиката и флукуацијата на организираниот и сериозниот криминал како вирус го инфицираат општеството, допираат до корените на политичко економскиот систем, јавната администрација, безбедносниот и правосудниот систем, граѓанското опкружување и шират закани на транснационален и меѓународен план. Со својата адаптивност, насилност и коруптивен потенцијал, организираниот криминал го нарушува владеењето на правото, ја поткопува довербата на граѓаните во институциите и го ограничува демократскиот развој на државата.

Во европски рамки, како што потврдуваат извештаите на Европската комисија и EUROPOL, организираниот криминал делува во форма на високо профитабилни, транснационални криминални мрежи, кои користат напредни технологии, легални правни субјект и се вмрежени во легалната економија преку корупција и перење пари.

Република Северна Македонија, со својата геостратешка положба и институционални слабости, е изложена на сериозни ризици од навлегување во тие глобални криминални текови, особено во трговијата со дрога, криумчарењето мигранти, трговијата со луѓе, финансискиот и високо технолошкиот криминал.

Борбата против организираниот криминал не смее да се води само преку репресивни мерки. Потребен е интегриран и координиран пристап кој вклучува, засилено оперативно и стратешко истражување, зголемена меѓуинституционална и меѓународна соработка, подигнување на свеста и отпорноста на општеството против корупцијата и криминалот, преку транспарентност и дигитализација на институциите, медиумска слобода и граѓански мониторинг.

Организираниот криминал е закана која може да биде неутрализирана преку стратегија водена од решителност, бескомпромисен интегритет и силна меѓународна солидарност.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

Организиранiot и сериозен криминал претставува дестабилизирачки фактор на сите општествено-економски и политички процеси во државата. Имајќи ја во предвид постојаноста и динамичноста на заканите, систематско следење, анализата и проценката се критични за развој и имплементација на ефективни политики, базирани на стратешки пристап за превенцијата и справувањето со истиот.

Проценката за сериозен и организиран криминал SOCTA 2025 претставува стратешки документ со кој се продолжува циклусот на политики за сузбивање на организиран и сериозен криминал и истиот е усогласен со методологијата на EUROPOL. Проценката претставува основа за носење на стратешки одлуки и утврдување на стратешките приоритети за успешно сузбивање на организиран и сериозен криминал.

Проценката е наменета за Владата и сите надлежни национални институции кои се вклучени во процесот на креирање политики, со цел унапредување на ефикасноста и рационално користење на постојните капацитети, како клучен предуслов за ефективно справување со организиранiot и сериозниот криминалот.

Следејќи ја методолошки развиената и воспоставена рамка од страна на EUROPOL, каде SOCTA проценката е клучна алка од циклусот на политики и европскиот разузнавачки модел на ЕУ за справување со организиран и сериозен криминал, Република Северна Македонија го прифати и го имплементира овој циклус на политики.

Почнувајќи од 2016 година, преку активноста на Бирото за јавна безбедност, за прв пат беше изработена „Национална проценка на закани од сериозен и организиран криминал“. Во 2019 година, со следење и усогласување со циклусот на EUROPOL беше изработен и Среднорочен преглед на истата. Во продолжение на циклусот, во 2021 година беше изготвена втората проценка SOCTA 2021 и истиот продолжи со донесување на Среднорочен преглед - SOCTA 2023, кој последен му претходи на овој документ.

За изработка на оваа проценка се применува методологијата на EUROPOL, при што концептуалниот модел е составен од четири одвоени чекори – фокус, алатки (индикатори), анализа, приоритизација и резултати. Фокусот на проценката е насочен кон криминалните чинители-високо ризични криминални мрежи и организиран криминални групи (потенцијални закани од криминалните чинители и ОКГ и нивен опис), области на сериозен и организиран криминал (потенцијални закани од поединечните области и нивен опис), криминална инфраструктура, географски жаришта, клучни локации, опкружување и влијание.

Областите на сериозен и организиран криминал се анализирани како посебни групи со криминална активност, кои претставуваат сериозна закана на национално и меѓународно ниво, а се вршат од страна на криминални мрежи, како и групи на криминални активности кои се сериозни поради последиците, нивниот негативен ефект и меѓународна димензија. Областа на тероризмот и неговата поврзаност со организиранiot и сериозен криминал не се анализираат во овој документ¹, а корупцијата и перењето пари се анализираат само во рамки на

¹ Истите се дел од процесот на анализа во Националната проценка на закани од сериозен, насилан екстремизам и радикализам

индикаторите за ОКГ и СОК областите, каде истите се третираат како олеснувачи или овозможувачи на кривичните дела.

Проценката содржински ги идентификува постојните закани и карактеристики на организираниот и сериозниот криминал, со истовремено проценување на заканите кои се во настанување или може да настанат во иднина, како резултат на што извлечени се претпоставки за развој на криминалните структури, промените во обемот и начинот на вршење на криминалот, како и состојбите и динамиката на СОК областите. Покрај ова, документот нуди и сублимирани препораки за надминување на слабостите и клучните предизвици од овој домен, со цел системска поддршка во процесот на определување на приоритетите и донесување на стратешки одлуки на национално ниво.

Анализирани се информации од јануари 2020 до декември 2023 година, а содржани се и информации од 2024 година кои се одразуваат на новите закани и национални приоритети. Истата е изработена од аналитичари од Одделот за криминалистичко разузнавање и анализа и добиена поддршка од аналитичари од Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал, двата структурирани во рамки на Бирото за јавна безбедност, при што во истата е даден и придонес од Царинската управа, Управата за финансиско разузнавање, Финансиската полиција и Државниот инспекторат за животна средина.

СТРАТЕГИЈА 2026-2029

СОСТА 2025 е прв чекор во спроведувањето на следниот циклус на политики на нашата држава 2026-2029 година, кој ќе се совпадне и со имплементацијата на првата Национална стратегија за борба против организиран криминал.

Како извори на податоци користени се наменски прашалници кои се пополнети од релевантните организациски единици во Бирото за јавна безбедност, како и од Царинската управа, Управата за финансиско разузнавање и Финансиска полиција. Како отворени извори користени се и релевантни извештаи со податоци од земјите во регионот, извештаи од национални институции, стратешки проценки, анализа на ризик, информации, годишни извештаи и слично. При изработка на Проценката, во голем дел користени се и информации од криминалистичкото разузнавање.

Во првото поглавје од Проценката се опфатени високо ризичните криминални мрежи и нивните криминални активности, во второто поглавје се содржани клучни наоди за криминалните пазари, географската димензија, модусот, криминалните актери, употребата на криминална инфраструктура и очекуваниот развој во областите на организиран и сериозен криминал, додека последното поглавје содржи скенирање на хоризонтот и сет на препораки за справување со заканите од сериозниот и организиран криминал.

3.3 А К Л У Ч О Ц И

ВИСОКО РИЗИЧНИ КРИМИНАЛНИ МРЕЖИ

Во анализираниот циклус идентификувани се седум високо ризични криминални мрежи кои делуваат меѓународно и на подрачје на Северна Македонија. Дел од организираниите криминални групи, како и дел од македонските државјани со профил од висок ризик се инволвирани и делуваат во меѓународна трговија со кокаин кој се движи од Јужна Америка до Европа.

Организираните мрежи користат сложени логистички структури, фиктивни компании, криптовалути, енкриптирани платформи за комуникации и транспортни канали кои минуваат преку македонските граници и вршат прикриен транспорт со дроги. Во меѓународните мрежи кои минуваат низ нашата земја присутни се и други форми на транснационален криминал, како што се трговијата со луѓе, нелегалниот транспорт на оружје, перење пари и криминал против животната средина и културното наследство.

НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО ДРОГА

Северна Македонија е изложена на високо организиран и профитабилен криминал со дрога и нејзиното подрачје се користи како транзитна и оперативна точка за криминалните операции на регионални и транснационални мрежи. Недозволената трговија со дрога и понатаму е доминантна и

има најголем нелегален пазар во организираниот криминалот, во кој делуваат најголем број од организираните криминални групи. Регистрирани се зголемени заплени на марихуана, кокаин, синтетика и прекурзори, а трговијата со кокаин е растечка закана која генерираше

зголемена конкуренција и доведе до зголемено насилство помеѓу криминалните групи. Марихуаната и понатаму доаѓа од Албанија, но на нелегалниот пазар детектирано е и присуство на марихуана која потекнува од правни лица од Северна

Македонија и се лиценцирани за производство на канабис за медицински цели. Во трговијата со синтетички дроги детектиран е зголемен увоз на прекурзори кои ги зголемуваат заканите во овој домен.

КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛ

Компјутерскиот криминал, како екстремно динамичен и брзорастечки феномен, во светски рамки бележи подем и сериозно го загрозува сајбер просторот и подрачјето на нашата земја. На територијата на Северна Македонија присутни се компјутерски напади на државни институции. Криминалот со платежни картички е во континуиран пораст, а зачестени се и пријавите за измама со криптовалути. Пораст е забележан и кај злоупотребите со лични податоци, сексуалната злоупотреба на деца, ширење на расистички и ксенофобичен материјал, како и загрозување на сигурноста по пат на компјутерски систем.

Забрзаната дигитализација, растечката употреба на интернетот и експанзијата на социјалните мрежи овозможуваат нови форми на комуникација со јавноста преку што се врши манипулација и влијание врз јавното мислење, како и генерирање страв и несигурност кај населението. Овие појави претставуваат сериозен предизвик за безбедноста и стабилноста на општеството и истите директно придонесуваат за ескалација и еволуција на хибридните закани кои се почесто се користат за постигнување стратешки, политички и безбедносни цели.

НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО ОРУЖЈЕ

Недозволената трговија со оружје ја зголемува сериозноста на организираниот криминал, при што дел од организираните групи се насилни и оружјето го користат за дисциплинирање на членовите, како и пресметка и заплашување на ривалските групи. Во извештајниот период забележан е пораст на убиствата со оружје, при што истите се изразени и кај пресметките помеѓу криминалните групи, а оружјето како средство за закана е често присутно и кај разбојничките напади. Дел од поликриминалните ОКГ истовремено се занимаваат со недозволена трговија со

дрога и оружје и како такви бележат пораст во овој циклус. На национално ниво забележани се појави со неовластена поправка и сервисирање на легално оружје, а муницијата често се тргува на незаконски начин. Откриени се случаи со инволвираност на лиценцирани правни субјекти. Во регионот на Западен Балкан сеуште се присутни остатоци со оружје кое потекнува од конфликтите во минатото, при што геополитичките состојби и воените конфликти во Украина и Блискиот Исток може да ги зголемат заканите во оваа област.

КРИУМЧАРЕЊЕ МИГРАНТИ/ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

Криумчарењето мигранти во регионот на Западен Балкан, вклучително и низ територијата на Република Северна Македонија, се повеќе се одвива преку флуидни и децентрализирани мрежи, кои користат посоефистицирани средства и методи на делување. Бројот на откриените случаи со криумчарење мигранти е зголемен за над 40%, а Република Северна Македонија останува да биде транзитна земја на начин што границата со Грција е главно жариште за илегален влез на мигрантите, а северната граница се користи за илегален излез и упатување на мигрантите кон Европските

земји. Утврден е тренд со злоупотреба на туристички и работен престој, а структурата на мигрантите е променлива и често зависи од политичко безбедносните, економски и еколошки фактори кои влијаат во одредени региони во светот, како и од мерките и визните политики кои се преземаат во Европската Унија и во регионот. Трговијата со луѓе е глобална закана од која не е изземена ниту Северна Македонија. Злоупотребата на деца преку сексуална експлоатација и склучување на присилни бракови остануваат да бидат присутни форми на трговија.

ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛ

Еколошкиот криминал е присутен во повеќе облици, при што доминантни се кривичните дела за узурпација на недвижност, пустошење на шуми, загрозување на животната средина и природата со отпад и мачење животни. Криминалот со отпад бележи пораст, со детекција на низа неправилности и злоупотреби од правните субјекти кои се

овластени за складирање, транспорт и работа со отпад. Нискиот животен стандард ги зголемува заканите во областа, при што еколошкиот криминал е цврсто испреплетен со легалниот бизнис, каде криминалната активност често се извршува со коруптивни методи, како и злоупотреби на овластувањата и надлежностите на јавниот сектор.

КРИУМЧАРЕЊЕ

Република Северна Македонија е земја на потекло, транзит и крајна дестинација на повеќе видови криумчарени стоки. Трендовите со криумчарење на акцизните стоки, особено тутунот и цигарите, се активни во подолг период и резултираат со

зголемена моќ на одредени организирани криминални структури, кои со перење пари ги зајакнаа легалните бизниси и вршат криминал во посериозен облик. Во извештајниот период, присутен е трендот на криумчарење на злато од Турција.

ИМОТЕН КРИМИНАЛ/КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

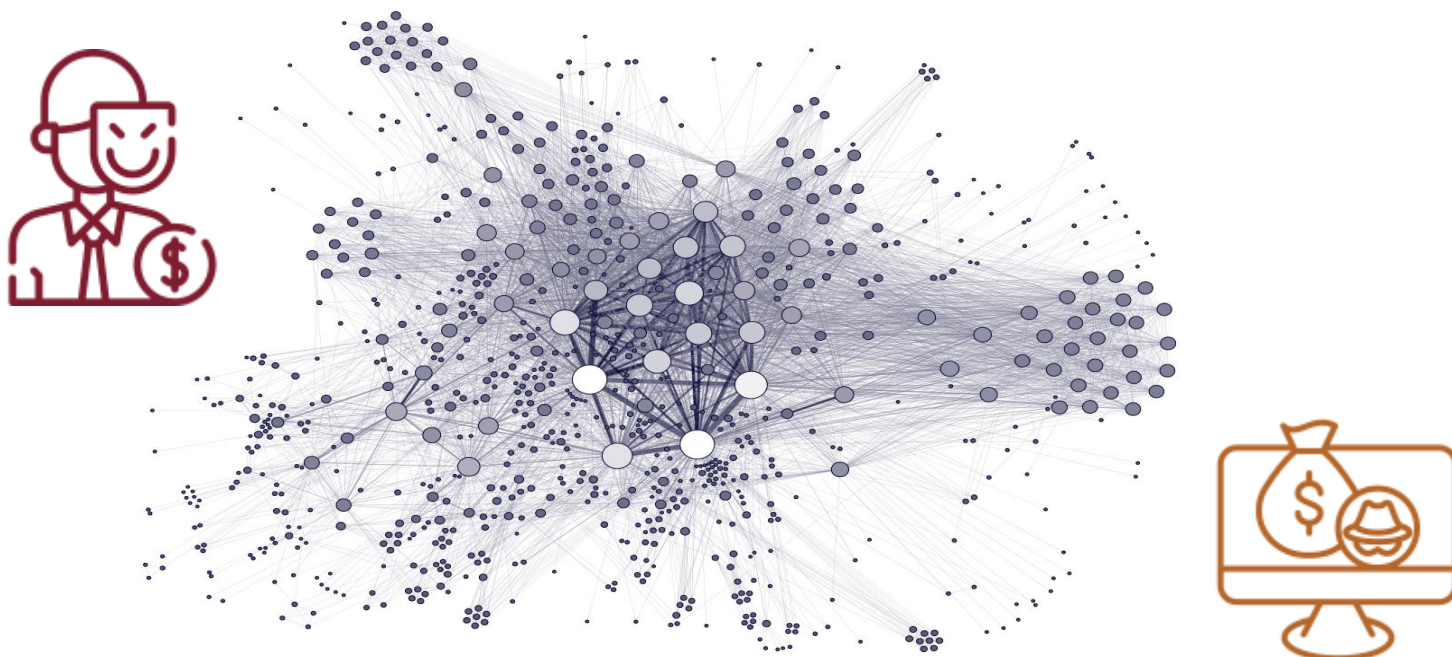

Имотниот криминал има намален тренд, но и понатаму е доминантен по вид, со можност за остварување на висока противправна материјална корист. Спортските обложувалници, казината и аптеките често се мета на разбојнички напади каде е видливо насилство и упатување на закани со оружје, а регистрирани се и разбојништва со напад на

банкомати со експлозивни. Тешките кражби на сефови и банкомати се присутни, а интернетот и социјалните мрежи се користат за измама на лица кои под заблуда даваат парични средства или лични и банкарски податоци кои понатаму се користат за остварување на криминална цел.

On-line трговијата ги зголемува можностите за продажба на украдени предмети, а криминалните структури воспоставуваат и сопствени мрежи за продажба и дистрибуција низ локални продавници и пазари кои се без контрола.

Криминалот со културни добра е високо атрактивен за организираните криминални структури, кои воспоставуваат криминална соработка во странство, а дел од членовите на ОКГ нелегално поседуваат оружје и применуваат коруптивни активности. Со уништување и изнесување на културните добра се причинува непроценлива штета на државата, со што континуирано се загрозува и културниот идентитет.

Корупцијата е круцијален двигател на организираниот и сериозниот криминал, која истовремено делува како овозможувач и олеснувач во вршењето на криминалот во сите области.

На подрачјето на Република Северна Македонија забележани се елементи на систематска и висока корупција која процватува во безбедносно-економскиот систем. Дел од криминалните структури успеваат да се инфилтрираат во државните институции, каде го зголемуваат своето влијание, вршат злоупотреба на овластувањата и ја попречуваат правдата и начелата за владеење на правото, со што се

генерираат слабости кај извршната, но и кај законодавната и судската власт.

Дел од воспоставените коруптивни канали продолжено се користат за повеќе криминални цели, а криминалните чинители насочено делуваат и кон врвот на управувањето и тежнеат да ја прошират својата активност. Криминалните мрежи воспоставуваат коруптивни канали и во приватниот сектор, каде најчесто со перење пари го инфилтрираат профитот од криминалната активност, противправно ја зголемуваат економската моќ и може да генерираат закани со зголемен обем.

Прекуграничниот криминал често се врши со методите за корупцијата и истата се користи за криумчарење и избегнување на граничните и царинските контроли. Во внатрешноста на државата присутни се коруптивни методи за привилегирано остварување на права, незаконско стекнување на дозволи и лиценци, злоупотреба на службени и деловни информации, злоупотреба на постапките за јавни набавки, избегнување на кривична одговорност, непочитување на начелата за владеење на право, овозможување на активности за перење пари и слично.

Развојот на технологијата и појавата на новите трендови во секоја СОК област, директно или индиректно ќе влијаат и на самиот модус со кои се врши корупцијата. На ниво на Европската унија нотира се проценки за дигитализација на корупцијата, што ќе следи и ќе се интензивира и на нашето подрачје. Регрутирањето и комуникацијата со корумпираните лица веќе се одвиваат преку интернет, при што поткупот може да се манифестира и со плаќања во криптовалути. Лицата со пристап до дигитални системи ќе станат нови мети за корупцијата, која во овој облик веројатно посериозно ќе се манифестира кај хибридните закани.

Перењето пари најчесто се врши со кружни трансакции, готовински исплати и инвестиции во недвижност, а новите технологии и плаќањата со виртуелни средства дополнително ги зголемуваат заканите и можностите за истото.

Готовинските уплати често се трансферираат како позајмици, исплати за материјални трошоци, дивиденди и даночни обврски. Дел од готовината се користи за градење на нелегализирани објекти, а готовинските пари од нерезидентни сметки непријавено се изнесуваат и во странство. Правните лица користат фиктивни фактури, а дел од трансакциите се во затворен круг или се поврзани по сопственичката структура. Присутен е модусот со основање на фантом компании кои се користат за само неколку трансакции.

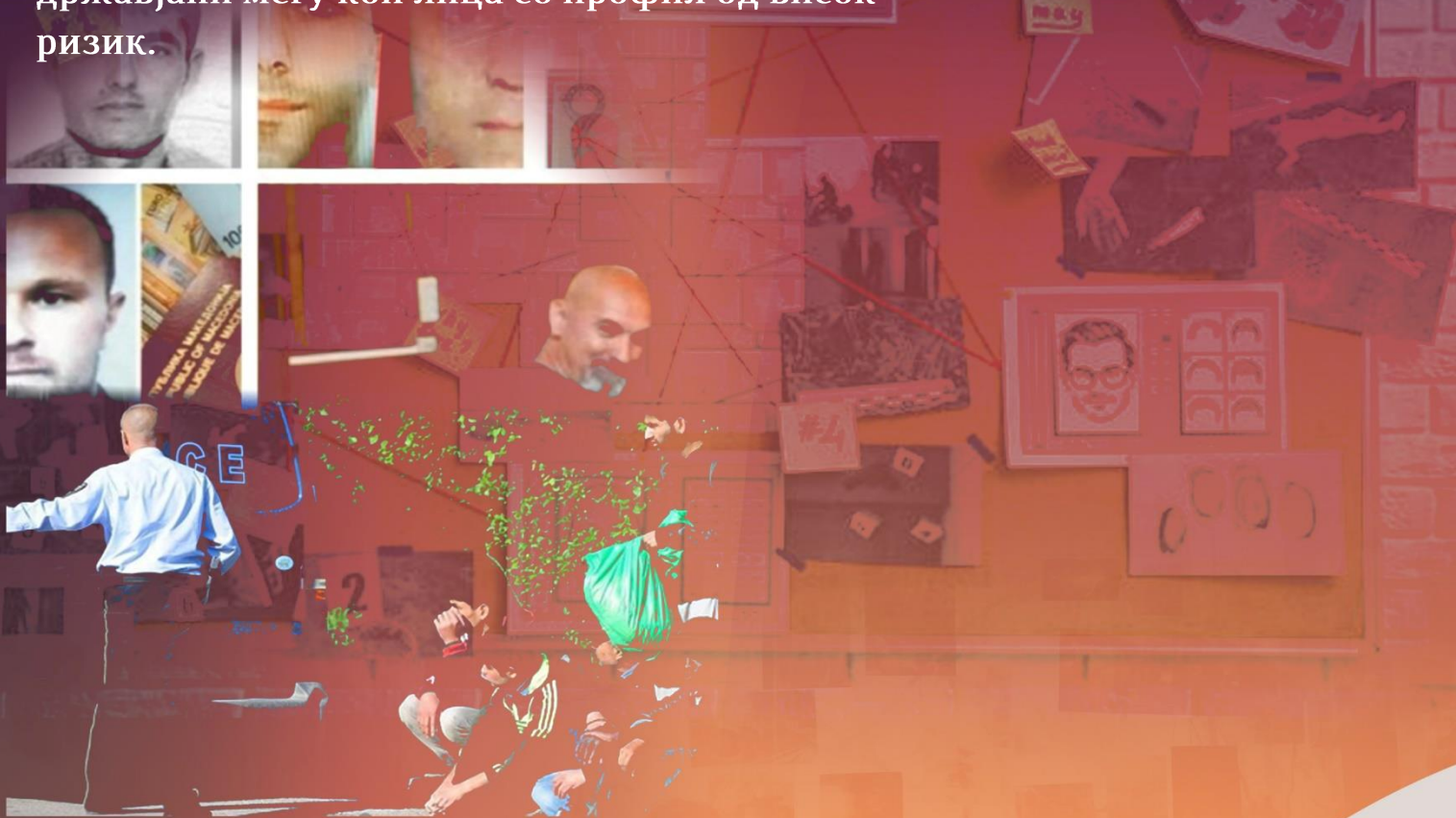
Во Северна Македонија се инфилтрираат и приноси и пари кои се стекнати со криминални активности надвор од државата, а дел од истите се трансферираат и кон правни лица кои инвестираат во енергетскиот сектор, каде посебно е сомнителна промената на уделите од резидентни кон нерезидентни лица. Специфични се и трансакциите кај невработени физички лица кои по основ на договори за услуги генерираат значителни приливи кои доаѓаат од правни лица и интернет платформи кои се регистрирани во различни земји.

Дел од паричните средства се трансферираат на постари правни лица, од каде потоа се користат за купување на движни предмети, се подигаат во готовина или се трансферираат на сметки од физички лица кои се сосопственици, а детектирани се и фамилијарно поврзани трансакции со лица кои се на издржување казна затвор.

4. ВИСОКО РИЗИЧНИ ОРГАНИЗИРАНИ КРИМИНАЛНИ МРЕЖИ

Идентификувани се седум високо ризични криминални мрежи, од кои пет се инволвирани во криминалниот пазар со дрога, најголем дел вклучени во меѓународна трговија со кокаин.

Идентификувана е и по една високо ризична криминална мрежа за криумчарење мигранти и за издавање на оригинални македонски биометриски патни исправи на странски државјани меѓу кои лица со профил од висок ризик.

Глобално и регионално ниво

Организираните криминални мрежи се една од најголемите закани по безбедноста во Европската Унија и регионот на Западен Балкан. Криминалните мрежи во Европа се карактеризираат со зголемена агилност, меѓународно делување, поликриминалност, при што успеваат да задржат контрола врз нелегалните пазари и да предизвикаат сериозни штети. Високоризичните криминални мрежи во Европа покажуваат разновидни структурни модели. Дел се хиерархиски поставени, базирани на семејни или етнички врски и имаат директни врски со дел од македонските организирани криминални групи кои ги помогнаа овие групи со издавање на македонски патни исправи со украден идентитет.

Криминалните мрежи се со дефинирани лидери, јасна распределба на улоги, а одржуваат флексибилност преку широка мрежа на соработници. Голем број на ОКГ функционираат како децентрализирани мрежи. Се почесто балканските ОКГ се со лабава, мрежна структура, во кои организаторите ангажираат посредници, криминални соработници, кои работат за нив привремено или постојано. Групите се адаптивни, дел од членовите независно делуваат.

Клучен елемент е и мултинационалниот состав и соработка меѓу групите. Нивната отвореност кон нови соработници и флексибилност им овозможува да опстојуваат долго, да се шират во повеќе држави и да регрутираат членови од разни националности согласно потребите и заштита на криминалниот пазар и интерес.

Состојби со високо ризични криминални мрежи на национално ниво

На територија на нашата држава профилирани се седум криминални мрежи со висок степен на поликриминално делување. Мрежите делуваат на национално и меѓународно ниво, особено во Западен Балкан, Западна Европа, Блискиот Исток и Јужна Америка. Дел од нив имаат поврзаност со радикални идеологии и терористички структури.

СТРУКТУРА

Криминалните мрежи делуваат преку строга вертикална или адаптивна хоризонтална структура. Организаторите имаат улога на координатори, а учествуваат и директно во недозволената трговија со дрога и оружје. Криминалните мрежи се инфилтрирани во државните институции, вклучувајќи ги полицијата и судството. Ова им овозможува да ги заштитуваат своите криминални активности и да избегнат кривично гонење, како составен дел од нивната стратегија за делување и отпор на државните институции.

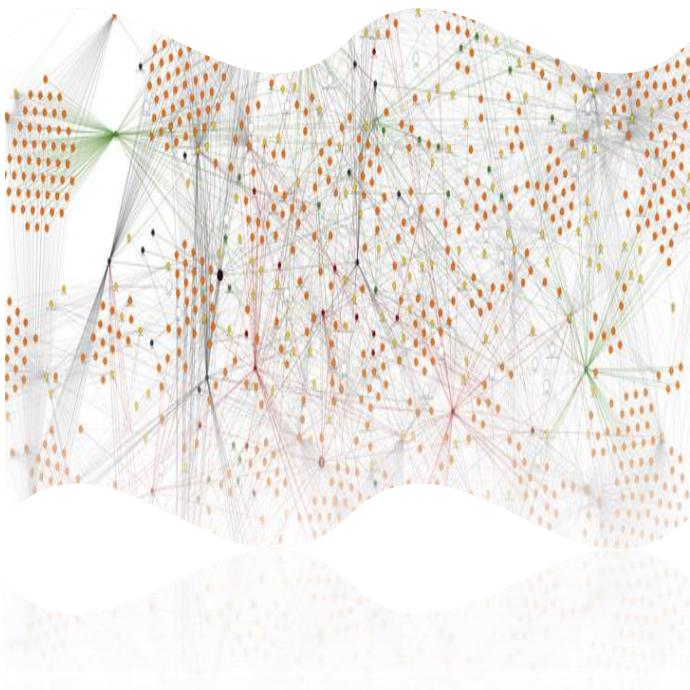
Локалните групи во нашата држава функционираат како „франшизи“ или логистичка поддршка на поголемите балкански ОКГ – обезбедуваат сигурни куќи, возила со македонски таблички, контакти за поткуп на локални службеници и слично.

СОК ОБЛАСТ

Мрежите имаат доминантна улога во трговијата со дрога и оружје, криумчарење мигранти, перење пари и финансиски криминал. Идентификувани се пет криминални мрежи кои се инволвирани во недозволена трговија со дрога. Три од нив набавувале кокаин од држави од Латинска Америка, Западна Европа и преку земјите на ЕУ (Холандија и Белгија), Албанија и Косово го внесуваат во Северна Македонија, за

понатамошен транспорт во други европски држави. Една од мрежите е инволвирана во недозволена трговија со синтетички дроги, а една е инволвирана во повеќе видови на дрога.

Идентификувана е криминална мрежа инволвирана во издавање на оригинални македонски биометриски патни исправи со украден идентитет на лица странски државјани меѓу кои лица со профил од висок ризик, кои сакаат да го прикријат својот вистински идентитет. Истите го употребиле идентитетот на македонските државјани кои не поседувале биометриски лични документи. Разузнавачките сознанија посочуваат дека криминалната мрежа соработувала со криминални групи од регионот, пред се со црногорските криминални мрежи, но и криминални групи од други континенти, кои биле инволвирани во недозволена трговија со дрога, а патните исправи биле издавани на членовите на криминални групи кои се барале со меѓународна потерница за тешки кривични дела.

Во делот на криумчарење на мигранти, идентификувана е криминална мрежа, дел од меѓународна криминална мрежа за криумчарење на мигранти кои вршат прифаќање, сместување и превезување на мигранти (со потекло од Иран, Кина, Индија и Бангладеш, Авганистан, Пакистан, Сирија и Африканските земји) од границата на Грција со Северна Македонија до границата на Северна Македонија со Србија. Мрежата вршеше превезување на илегални мигранти и на територија на Србија и Унгарија, со крајна дестинација земјите на ЕУ.

НАЦИОНАЛНОСТ

Членовите на мрежите се македонски државјани од албанска и македонска етничка припадност, кои соработуваат со странски државјани, најчесто албански, српски, црногорски, турски и бугарски државјани. Дел од организаторите на криминалните мрежи имаат двојно државјанство или живеат во странство.

ВРСКИ СО ТЕРОРИЗАМ

Кај дел од криминалните мрежи, идентификувани се членови кои учествувале во конфликтите на Блискиот Исток. Истите се верски радикализирани и имаат блиски релации со повратници од боиштата од Сирија и Ирак и со лица кои учествувале како странски борци во рамки на ИСИС.

ТРАНСНАЦИОНАЛНИ ВРСКИ СО ДРУГИ ЗЕМЈИ

Македонските мрежи соработуваат со криминални структури од земјите во целиот регион, но и пошироко како што се Турција, Италија, Германија, Швајцарија и земји од Јужна Америка.

КОРУПТИВНО ВЛИЈАНИЕ

Криминалните мрежи често го користат своето влијание за корумпирање на државни службеници во голем број институции од судската и извршната власт. Коруптивното

делување им овозможува на криминалните мрежи, но и на одредени лица со хибридна улога, лесен пристап до доверливи

ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Перењето пари е еден од најголемите двигатели на организиранот криминал. Кривични дела од висок ризик за перење пари се злоупотреба на службената положба, даночно затајување, трговија со дрога и криумчарење мигранти. Инвестициите во криптовалути стануваат сè почеста алатка за прикривање на криминално стекнатите парични средства. Агентите за брз трансфер се користат за трансфери на суми во рамки на законски лимити, а овие финансиски услуги најчесто се користени од страна на криминалните групи инволвирани во криумчарење мигранти и трговија со луѓе. Криминалните групи инволвирани во трговија со дрога акумулираат значителен износ парични средства, кои ги инвестираат во пазарот со недвижности или преку инвестиции во градежниот сектор, најчесто во незаконско градење (дивоградби) кои потоа ја чекаат постапката за легализација. Криминалистичко разузнавачките информации укажуваат дека дел од криминалните пари се перат преку внесување на готовина со исплата на добивки од игри на среќа, преку спортски обложувања, добивки преку слот машини, електронски игри и игри во казина.

ФИНАНСИСКА МОЌ

Финансиската моќ на криминалните мрежи се манифестира преку луксузен стил на живеење, инвестирање во недвижности, во транспортни компании, угостителски објекти и луксузни возила. Преносот и плаќање со готовина и понатаму претставува предизвик за институциите за спроведување на законите во однос на идентификување на незаконските трансакции.

информации, заобиколување на закони и регулативи и влијание врз одлуките на институциите.

НАСИЛСТВО

Насилството кое го користат криминалните мрежи се манифестира со ликвидации, физички напади, палење возила, закани и уцени како форма на делување на ривалските групи во меѓусебните пресметки, но и кон другите граѓани кои се оштетени или жртви на криминалните мрежи.

КОРИСТЕЊЕ НА КОНТРАМЕРКИ

Како контрамерки за заштита криминалните мрежи користат криптирани апликации, смена на телефони, употреба на претходници, менување регистарски таблички и користење на специјализирани возила. Значајна алатка во последните години беа дешифрираните комуникации од социјални апликации. Криминалните мрежи користат приватни компании како прикривање за нивните активности со готовина, што дополнително ја усложнува нивната идентификација, притоа нанесувајќи огромна штета на легалните економски текови и пазарната конкуренција.

5. НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО ДРОГА

Недозволената трговија со дрога продолжува да биде закана и најголем криминален пазар во кои се вклучени криминални мрежи, кои учествуваат во организирање и давање на логистика за меѓународен транспорт на поголеми количини на различни видови дроги, пред се кокаин и марихуана.

Најкриумчарена наркотична дрога е марихуаната, а забележан е и растечки тренд на недозволената трговија со кокаин.

Испреплетување на нелегалниот криминален пазар за марихуана и производство на медицински канабис, доведе до зголемен број на криминални активности и неправилности во работењето на лиценцирани компании за производство на марихуана за медицински цели.

Зголемените и зачестени контроли резултираа со одземање на 26 лиценци на правни лица за производство на канабис.

Пазарот за недозволена трговија со дрога во Европската унија е глобален, динамичен, профитабилен и конкурентен. Регионот продолжува да биде ранлив за производство, трговија и дистрибуција на наркотична дрога што доаѓа од и оди кон различни земји.

Недозволена трговија со дрога продолжува да биде закана и најголем криминален пазар во кои се инволвирани високо ризични криминални мрежи, ОКГ и голем број на криминални чинители.

Како резултат на спроведените истраги, дел од ОКГ беа сузбиени и го загубија своето влијание, сепак постои можност дел од криминалната структура да се реструктурира и регрупира. Дел од идентификуваните криминални мрежи се поврзани со делувањето на транснационални криминални групи, кои учествуваат во организирање и давање на логистика за транспорт на поголеми количини на различни видови дроги, пред се кокаин и марихуана.

Криминалниот пазар со дрога е условен од висока побарувачка, специфична геополитичка и геостратежиска положба, степенот на корупција, висока етаблираност на криминални врски во регионот и пошироко, генерирање на голем профит што резултираше со зголемен број на транзити на марихуана и прекурзори за производство на синтетичка дрога преку нашата земја. Запланетата наркотична дрога бележи 100% зголемување, а најкриумчарена дрога на домашниот нарко пазар е марихуаната, а во последен период забележан е и растечки тренд на недозволена трговија со кокаин. Детектирано е испреплетување на нелегалниот криминален пазар за марихуана и производството на медицински канабис, што доведе до зголемен број на криминални активности во лиценцирани компании за производство на медицински канабис, но и зголемување на контролата што резултираше со одземање на 26 лиценци.

Значителен износ на стекнати парични средства од криминалниот пазар, во легалниот финансиски систем се внесува преку купување на движен и недвижен имот, поединечни заокружени износи на уплати на сметки на физички лица, подигнување на парични средства во готово, како и преку фиктивни добивки на игри во играчници и обложувалници, со цел легализирање на нелегалните приноси. На овој начин криминалните чинители ја зацврстија својата финансиска моќ и својата позиција.

Техничката еволуција допринесе криминалните чинители се почесто да користат социјални апликации и платформи за шифрирана комуникација за набавка, регрутирање на членови и продажба на наркотична дрога, притоа обезбедувајќи анонимност и безбедност во комуникацијата.

Употребата и злоупотребата на различни психоактивни супстанции, претставува значителен ризик за јавното здравје и негативно се рефлектира во повеќе сфери. Сеуште во Северна Македонија не е имплементиран регистер на корисници на дрога, додека употребата на психоактивни супстанции меѓу децата и недостатокот на соодветни програми за лекување, ресоцијализација и реинтеграција станува сериозен проблем. За реализација на Програмата за здравствена заштита на лица со болести на зависности се предвидени 75 милиони денари.

5.1 НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО МАРИХУАНА

Глобално, регионално, национално ниво

Канабисот продолжува да биде најтргувана, најчесто заплнета и најкористена дрога во Европската Унија, во која околу 22,8 милиони лица користат канабис. Во 2023 година, вкупните заплени на канабис во Европската Унија, значително се намалени, што се должи на намалувањето на заплениите во Шпанија. Меѓутоа, Шпанија е клучен влез за канабисот што доаѓа од Мароко и има значајна улога во трговијата со канабис, што се потврдува и со податоците дека земјата учествува со значително висок процент од заплениетата смола, хербалниот канабис и стебла, во вкупната заплена во Европската Унија.

Во Европа, многу земји имаат воспоставено програми за употреба на канабис за медицински цели, а дел од земјите воспоставуваат регулирани пазари за канабис за немедицински цели, што резултираше и со зголемување на достапноста и потрошувачката на разновидна палета на производи базирани на канабис, при што некои од производите содржат висок процент на ТХЦ (90%). На пазарот во ЕУ забележана е појава на синтетички канабиноиди. Главен извор на производството на канабис во Европската унија продолжува да биде одгледувањето на

канабис во затворен простор. Канабис се увезува во ЕУ и од Албанија и другите земји од Западен Балкан. Во 2023 година Албанија открила над 3.000 локации за одгледување на канабис, а во Италија е забележан намален проток на канабис од регионот, особено од Албанија, што резултираше со ниски заплени во пристаништата на крајбрежјето на Јадранското Море.

Во Северна Македонија, недозволената трговија со марихуана, се карактеризира со висока понуда, побарувачка, профитабилност и вклученост на голем број криминални чинители поврзани со организирани криминални групи од регионот и пошироко.

Марихуаната со која се тргува во Северна Македонија потекнува главно од Албанија, но на нелегалниот пазар присутен е и канабис произведен во лиценцираните правни лица. Криминалниот пазар со марихуана се испреплетува со легалниот пазар за производство на медицински канабис. Регистрирани се рекордни заплени на големи количини на марихуана, од кои 60% се заплени од правните лица кои имаат лиценци за производство на марихуана за медицински цели.

Еволуција на областа

Во периодот 2020-2024 година, заплени се 12 тони марихуана, а во претходниот циклус беа заплени 6,2 тони марихуана. Детектиран е пораст од 93% на заплениетите количини на марихуана. Рекордни заплени од пет тони се регистрирани во 2023 година. Она што го прави специфичен големиот пораст е заплениот од лиценцираните правни лица за производство на медицински канабис.

Во рамки на заплениите, регистрирани се 1.780 случаи на недозволена трговија со марихуана, кои бележат намалување од 14%, споредбено со претходниот циклус SOCTA 2021. Забележан е пораст на меѓународни транспорти на марихуана. Спречени се вкупно 42 меѓународни транспорти, во кои се заплени 2,9 тони марихуана и 8,2 килограми хашиш. Најголемиот дел од транспортите се откриени во внатрешноста на државата, а спречени се и шест

транспорти на граничните премини, сите на излез од државата.

Евидентирани се случаи на поседување садници за одгледување на марихуана од страна на физички лица, како и откривање на импровизирани лаборатории, што индицира на тренд на зголемени и организирани обиди за нелегално производство на марихуана на национално ниво. На ова укажува и случајот на косовската полиција во кој е откриена плантажа со околу 20.000 стебла во област помеѓу граничниот премин со Северна Македонија. На подрачјата на Кратово, Охрид, Тетово, Гевгелија, Скопје, Штип,

Битола, Дебар и Струмица откриени се 12 насади со над 18.000 стебла „cannabis sativa“. Откриени се и 12 импровизирани лаборатории за производство на марихуана, од кои осум на подрачје на Скопје, две мини лаборатории, во стан и кука на подрачје на Гевгелија и по една на подрачје на Штип и Пробиштип. Во рамки на лабораториите заплени се 6,1 килограм марихуана, 945 стебла „канабис сатива“, 52 грама семки и помали количини хашиш смола.

Цената на марихуаната се движи од 1.000 до 2.000 евра за еден килограм марихуана.

Географска димензија, рути, гранични премини, дистрибуција

Марихуаната во нашата држава продолжува да се внесува од Албанија. Таргетиран подрачја од повисок степен на загроеност долж западната граница кои продолжуваат да се користат од страна на криминалните групи се граничниот премин Кафасан, селото Радожда и кампот Треска, делот на зелениот појас од државната граница на потегот ГП Кафасан-Струга, подрачјето на ГП Блато, каде транспортот на марихуаната се врши преку илегални патеки со помош на жив добиток и подрачјето на ГП Стење.

Идентификувани рути:

- ✓ Албанија - Косово - Северна Македонија - Бугарија - Турција;
- ✓ Албанија - Северна Македонија; - Бугарија - Романија;
- ✓ Албанија - Северна Македонија - Грција - Турција;
- ✓ Албанија - Северна Македонија - Србија - ЕУ.

Одредени количини на марихуана влегуваат од Косово или преку зелениот појас во близина на Граничен премин Блаце, а потоа се транспортираат кон Турција и Грција, најчесто преку ГП Богородица и ГП Дојран и зелениот појас од државната граница.

На ГП Богородица, при излез од државата, при претрес во товарно возило (влекач), во приколката помеѓу легалната стока-отпадна хартија, пронајдени и одземени се 516 пакувања со околу 400 килограми марихуана, која била набавена од Косово, а требала да се пренесе преку Грција со крајна дестинација Турција.

Нашата држава се јавува и како почетна точка за транспорт на марихуана, а крајна дестинација на марихуаната се државите на Европската унија и Турција, како најголем пазар за марихуана, а одреден дел завршува на домашниот пазар.

Модус на делување

Транспортот на марихуана продолжува да се врши со патнички, товарни возила, пловни објекти, пеш или натоварена на добиток. Марихуаната е прикриена во специјално направени бункери во возила, помеѓу легалната стока - отпадна хартија, во песок, помеѓу легално пренесувани дрвени пелети, резервни тркала, специјално направени скривалишта во подвозјето на патничко моторно возило и слично.

Организиран криминален групи

Организираните криминални групи вклучени во недозволена трговија со марихуана, се флексибилни и вклучени во трговија со повеќе видови на дроги, а делуваат на меѓународно и национално ниво. Во извештајниот период сузбиени се 21 ОКГ составени од 81 лице, најчесто македонски државјани, а како членови се јавуваат и членови од Албанија и Косово. Криминалните групи кои делуваат во Северна Македонија се преориентирани кон

При пресретнати меѓународни транспорти на марихуана во земјите од Европска Унија, најголеми заплени на дрога од македонски државјани се реализирани во Италија, Данска, Грција, Шведска, како и во Швајцарија и Турција.

Транспортерите користат различни рути на движење, силна логистичка поддршка, а вршат и промена на возилата во текот на транспортот со цел прикривање на активностите. Дел од членовите на ОКГ вршат промена на лични податоци заради прикривање на претходните криминални активности, а за меѓународен транспорт на марихуаната, користат фирми за транспорт регистрирани во Бугарија.

недозволена трговија со марихуана, поради лесната достапност, високата цена и побарувачка. Членовите на групите се инволвирани во вршење на набавка, транспорт, складирање и дистрибуција, а составени се од лица со различно национално, етничко и географско потекло и истите имаат силни врски со лица кои престојуваат во европски земји, а соработуваат со криминални чинители и ОКГ од соседните земји.

Со измените на Законот за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции со кои е дозволено производство на канабис за медицински цели, на 75 правни лица кои ги исполнуваат условите им биле издадени дозволи за работа. Недопрецизирана законска регулатива, ограничена продажба, присуство на корупција и финансиски профит, резултираше со значителен пораст на злоупотребите на лиценци за производство на канабис за медицинска употреба, за што во периодот од 2021 до 2024 година како резултат на зголемени контроли одземени се 26 лиценци. Моментално регистрирани се 49 правни лица, за производство на канабис за медицински цели, од кои три се во постапка за одземање на лиценца.

Во рамки на детектираните злоупотреби во правни лица за одгледување на медицински канабис заплени се 7,2 тона марихуана или 60% од вкупно запленилите количини марихуана во Северна Македонија, 30.823 стебла канабис сатива и 6.960 милилитри раствори. Злоупотребата продолжува и во 2024 година, при што од правен субјект од валандовското село Јосифово заплени се 3.840 килограми различни сорти на марихуана.

Најголем дел од злоупотребите детектирани кај лиценцираните правни лица се однесуваат на неправилности во нивното работење, меѓутоа, реализираните случаи и криминалистичко-разузнавачките информации посочуваат дека дел од правните лица активностите ги насочуваат кон одгледување и складирање на сувиот цвет кои се нуди на црниот пазар, што резултираше легално произведениот медицински канабис да се најде на нелегалниот пазар во нашата држава, а дел била наменета и за Турција.

Во делот на работењето на правните лица кои поседуваат лиценци за производство на канабис за медицински цели детектирани се следните модуси на злоупотреби: не соодветно водење и доставување на документација, работа со одземена лиценца за работа, нелегално изнесување и крајби на легално произведен канабис за медицински цели, неправилности при евидентирање, пријавување, настанати промени и отстапувања во одгледување на канабисот, неправилности во поглед на физичко и техничко обезбедување на објектот, договори за закуп на недвижниот имот, известувања за промена на персонал, сопственичката и управувачка структура.

5.2 НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО КОКАИН

Глобално, регионално, национално ниво

Недозволената трговија со кокаин е една од клучните закани во Европската Унија, како резултат на високата понуда, побарувачка и профитабилност. Истата се карактеризира со рекордни заплени во последните шест години, зголемена достапност, вклучени голем број криминални чинители, зголемена конкуренција и насилство, диверзификација на рути и модуси.

Кокаинот е втора најчесто користена дрога во Европа, а зголемување на неговата достапност придонесе за зголемување на неговата чистота на улично ниво и зголемени здравствени ризици и социјални штети. Дејствувањето на ОКГ во Европа е проследено со користење на софистицирани стратегии и методи за прикривање, искористувајќи ги празнините за безбедносните мерки на пристаништата и алатките за дигитална комуникација.

Употребата на контејнери во поморската трговија продолжува да биде доминантен модус за прикривање на кокаин, а зголемен е трендот на нелегалните трговци кои за криумчарење на кокаин користат помали пристаништа низ Европа.

ОКГ од регионот продолжуваат да играат важна улога во криумчарењето кокаин. Криминалните групи од Балканот (т.н. „Балканскиот картел“) значително ги интензивираше своите активности, не само во однос на зголемувањето на количеството на криумчарен кокаин, туку и во однос на воспоставувањето цврсти дистрибутивни мрежи на територијата на повеќе земји во Западна и Централна Европа, каде што се регрутираат луѓе од земјите од регионот. Српско-црногорските и албанските организирани криминални групи во изминатите години ја презедоа водечката улога во меѓународната трговија со кокаин од Јужна Америка кон ЕУ и Балканот.

Недозволената трговија со кокаин во Северна Македонија е растечка закана, во која се вклучени високо заканувачки криминални мрежи. Зголемената конкуренција на криминалниот пазар доведе до зголемено насилство меѓу членовите на криминалните мрежи кое резултираше со извршување на неколку убиства и обиди за убиства, вооружено насилство, опожарување на објекти и возила. Детектирано е зголемено учество на македонски државјани како членови на меѓународни организирани криминални групи инволвирани во недозволената трговија со кокаин од земјите во Јужна Америка до Европа, со различни улоги и тоа транспортери, логистичка поддршка, отворање на фиктивни фирми кои се користат за организирање на транспорт. Северна Македонија продолжува да нема стратешка улога во недозволената трговија со кокаин, на територијата се тргува со кокаин во помали количини, најчесто за потребите на локалниот пазар, но сепак овие криминални групи имаат големо влијание врз безбедноста.

Еволуција на област

Во Северна Македонија криминалниот пазар за недозволената трговија со кокаин е во континуирано зголемување, со оглед на се поголемата достапност на кокаин во

уличната продажба и бројот на идентификувани ОКГ инволвирани во криминалниот пазар со кокаин кои делуваат на национално и меѓународно ниво.

Сузбиена е ОКГ составена од тројца македонски државјани кои набавиле кокаин со потекло од Јужна Америка, кој го препакувале и го продавале во угостителски објекти во Тетово.

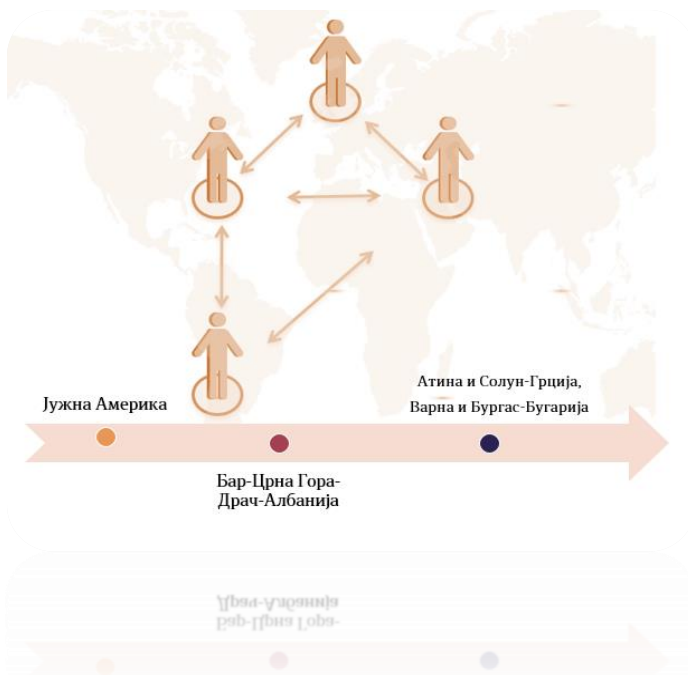
Северна Македонија се користи пред се како транзитна земја и во помал број на случаи како крајна дестинација, но и покрај тоа во 2023 и 2024 година регистрирани се

Географска димензија, рути, гранични премини, дистрибуција

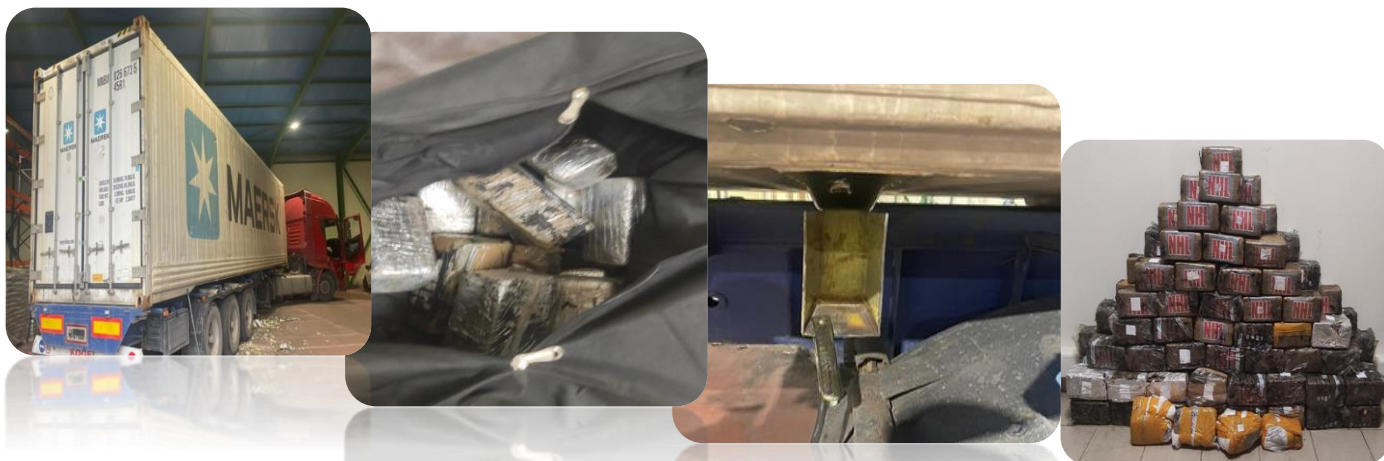
Регистриран е силен проток на кокаин по поморски пат од земјите од Јужна Америка - Еквадор, Бразил, Перу, Панама и Колумбија преку пристаништата на Балканот и тоа Бар-Црна Гора, Драч-Албанија, Атина и Солун - Грција, Варна и Бургас-Бугарија, од каде се врши транспорт на кокаин по копнен пат до земјите од ЕУ. Во Северна Македонија кокаинот се криумчари од Албанија, Косово, Белгија, Холандија и Шпанија, најчесто транспортиран со патнички моторни возила.

највисоки заплени на кокаин, во последните 10 години. Во извештајниот период детектирано е 100% зголемување на случаите, во 369 случаи заплени се 9,2 килограми кокаин.

Цената на кокаинот на големо се движи од 35-40.000 евра за килограм, додека цената на кокаинот за улична продажба изнесува 70-100 евра за грам.

Стратешка улога во криумчарењето на кокаин игра и пристаништето во Солун во Грција кое е клучна транзитна точка на веќе воспоставените транспортни рути на кокаин. Во 2023 година членови на меѓународна организирана криминална група (државјани на Грција, Албанија и Северна Македонија) организирале набавка и пренесување на наркотична дрога кокаин во контејнери натоварени со банани, од Еквадор до пристаништето во Солун, Грција со намера потоа кокаинот да биде дистрибуиран во Грција, Северна Македонија и други земји.

На северната граница, на влез во нашата земја детектиран и спречен е меѓународен транспорт на кокаин од Холандија кон Северна Македонија. Разузнавачките информации посочуваат на транспортот на кокаин од Бугарија, Германија, Швајцарија, Италија, до Северна Македонија, земји во регионот и западно-европски земји. Наши државјани се инволвирани во продажба и транспорт на кокаин во Швајцарија, Австрија, Хрватска, Португалија и други европски земји.

Модус на извршување

Транспортот на кокаин продолжува да се врши во товарни или патнички возила во кои има изработено специјално направени бункери. За транспорт на кокаин се користи и авионски превоз. Реализиран е случај на Меѓународниот аеродром Скопје, во кој заплени е околу еден и пол килограм кокаин сокриен во багажот и облеката на државјанин на Бразил кој пристигнал од Истанбул.

Организиран криминален групи

Три високо ризични криминални мрежи се инволвирани во недозволена трговија со кокаин и се активни повеќе од 10 години. Истите се добро организирани, структурирани на етнички принцип со строга хиерархија, имаат долгогодишно криминално искуство во и надвор од земјата. Членовите имаат воспоставено добри конекции на домашниот и меѓународниот нарко-пазар, а бележат и раст на финансиска моќ и голема флексибилност во контактите, што им овозможува полесна инфилтрација во институциите за добивање на доверливи информации. Недозволената трговија со кокаин е високо профитабилен бизнис за ОКГ, со што во овој период беше зголемена конкуренцијата на групите кои се борат за

Недозволената трговија со кокаин е присутна на локално, регионално и национално ниво, меѓутоа најголемите заплени се реализирани во скопскиот регион, северниот и западниот дел од државата, каде се детектирани и најголем број од ОКГ. Во изминатиот период, и во другите поголеми градови во државата (Битола, Прилеп, Штип и други), е забележана се поголема активност на криминални групи и зголемена достапност и продажба на кокаин.

Забележано е зголемено учество на македонски државјани како членови на меѓународни организирани криминални групи инволвирани во недозволена трговија со кокаин од земјите во Јужна Америка до Европа, со различни улоги и тоа транспортери, логистичка поддршка, отворање на фиктивни фирми кои се користат за организирање на транспорт.

доминација на нарко пазарот, што резултира со зголемено насилство и меѓусебна ликвидација на членовите на конкурентите ОКГ.

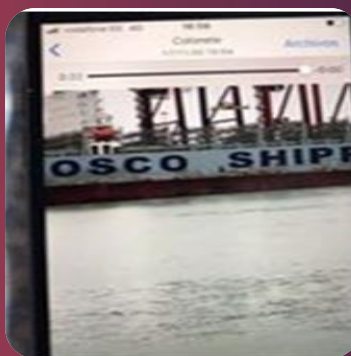
Членови на ОКГ остваруваат средби со лица од земјите извор од каде набавуваат кокаин и го транспортираат по воден и копнен пат до Европа, користејќи правни лица за увоз и извоз на легална стока. Во делот на регрутирање на нови членови се флексибилни, а за потребите на криминалните активности отвораат правни субјекти и вршат финансиски трансакции.

Членовите на ОКГ користат социјални апликации и онлајн платформи, енкриптирани телефони со високо заштитени апликации за комуникација.

Врз основа на податоците добиени од платформата SKY/ECC, во јануари 2024 година, во координирана меѓународна операција предводена од Министерството за внатрешни работи на Северна Македонија со поддршка на Европол и заеднички истражен тим составен од членови од Белгија, Франција и Холандија резултираше со сузбивање на високо ризична меѓународна организирана криминална мрежа која од декември 2019 до март 2021 година била активна на меѓународно, регионално и национално ниво во организирање на набавка и транспорти на кокаин од латиноамериканските држави до земјите од Европска унија и Северна Македонија:

- ✓ Транспорт на 435 килограми кокаин набавен од група во Бразил, Јужна Америка и транспортиран по воден пат до пристаништето до Антверпен, Кралството Белгија, која количина е заплнета од страна на царинските службеници во Антверпен, а поголем дел од истата требало да заврши на нелегалниот пазар во Северна Македонија.

- ✓ Транспорт на 106 килограми кокаин кој пристигнал од Перу до Ротердам Холандија, а по притигнувањето во пристаништето во Ротердам дел требало да биде пренесен во нашата држава, која количина е заплнета од страна на царинските службеници во Ротердам.

- ✓ Четири транспорти на кокаин од Белгија во Северна Македонија и од Албанија во Северна Македонија и тоа во еден случај шест килограми наркотична дрога кокаин од Белгија, во два случаи биле организирани пренесувања по четири килограми кокаин и во еден случај бил организиран транспорт на килограм кокаин од Албанја во нашата земја.

Членовите се осомничени дека биле нарачателите и извршителите на две убиства (едно двојно убиство на македонски државјани и едно убиство на албански државјанин) во Северна Македонија и еден обид за убиство на македонски државјанин.

5.3 НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО СИНТЕТИЧКИ ДРОГИ

Глобално, регионално, национално ниво

Производството на синтетички дроги се карактеризира со континуирани иновации и злоупотреба на легални бизниси за набавка на потребните ресурси, а на криминалниот пазар во ЕУ детектирана е висока понуда и побарувачка.

Турција бележи континуирано зголемување на заплениите на метамфетамин. Зголемувањето на употребата и заплениите на метамфетамин во Турција, е можен индикатор за активност на Балканската рута, а може да се криумчари и во западна Европа или да се врши размена со други дроги.

Еволуција на област

Во Северна Македонија пазарот за недозволена трговија со синтетички дроги се очекува да се интензивира. Бројот на случаи на недозволена трговија е идентичен со претходниот циклус SOCTA 2021. Реализирани се 386 случаи во кои се заплени 38.500 синтетички таблети, 25 килограми амфетамин и помали количини на метамфетамин.

Во Бугарија, производството на синтетички дроги се карактеризира како синтеза на амфетамин и метамфетамин, кој се популаризира во последните неколку години.

Во Северна Македонија, недозволената трговија со синтетички дроги бележи значајни промени, со појава на влез на поголеми количини на прекурзори. Забележана е зачестена заплена на синтетички дроги во тврда форма или во кристали, што е можен индикатор дека се произведува во нелегални лаборатории во нашата земја.

Заплениите на екстазите и амфетаминот се во пораст, што укажува на можно производство и зголемена достапност на синтетички дроги.

Од 2021 година, регистрирани се случаи на недозволена трговија со поголеми количини прекурзори низ нашата земја. Во извештајниот период заплени се над еден тон БМК-прекурзори за добивање на амфетамински тип стимуланси, 1.599.600 таблети Decancit SR (прекурзори), 90 литри толуен и 36 литри Ацетон.

Во 2022 година е заплена поголема количина на амфетамин (над 7,6 килограми), што укажува на фактот дека овој вид на дрога е поприсутен на нашата територија, а во 2023 година откриена е лабораторија за производство на амфетамин.

Нема осцилации во цената на екстази, истата продолжува да се движи од 5 до 10 евра за таблета, додека намалување бележиме на цената на амфетаминот кој се движи 1.600 до 2.400 евра за килограм.

Географска димензија, рути, гранични премини, дистрибуција

Производството и трговијата со синтетички дроги се проширија од традиционалниот производствен регион во Западна Европа (Белгија и Холандија), на исток (некои балтички земји и источноевропски земји) и земји кои граничат со Европската унија. На домашниот нарко-пазар екстазите се набавуваат од Холандија, Грција, додека амфетаминот се набавува од Бугарија.

На Граничниот премин Табановце, на влез во државата, спречен е меѓународен транспорт на 25.819 таблети од страна на Царинска Управа. Дрогата била сокриена во вратите и кај просторот за вентилација и над фиоката во предниот дел на патничко моторно возило со холандски регистарски ознаки, управувано од државјанка на Северна Македонија. Рутата била Холандија-Србија-Северна Македонија.

ОКГ при набавка на потребните ресурси за производство на синтетичка дрога соработуваат со ОКГ од регионот (Србија, Бугарија и Грција), при тоа користејќи правни субјекти. Прекурзорите за производство на синтетичка дрога се криумчарат од Азија.

Во извештајниот период извршен е увоз или транспорт на прекурзори и ресурси од: Кина увоз на прекурзори од прва категорија на националната листа наменети за производство на синтетичка дрога амфетамин и метамфетамин. Прекурзори се набавени и од правно лице од Египет, кои преку Дубаи ОАЕ се пристигнати во Северна Македонија.

На Граничниот премин Табановце, на влез во државата, заплени се 126 литри прекурзори (90 литри толуен и 36 литри ацетон). Прекурзорите биле транспортирани во лимени канти сместени во багажникот на патничко возило со словачки регистарски ознаки, управувано од словачки државјанин. Рутата била Словачка - Србија - Северна Македонија.

Криминалните групи најчесто делуваат на територијата на Источна Македонија, но и надвор од земјата со деловни врски во Бугарија. Главниот град на државата, Скопје претставува место каде се забележуваат најголем број на активности поврзани со недозволена трговија со синтетички дроги. Во Кавадарци, Велес, Струмица, Гевгелија, Штип, Охрид и Радовиш е забележана се поголема активност на криминални чинители и зголемена достапност и продажба на амфетамин и екстази.

Модус на делување

Транспортот на синтетичките дроги продолжува да се врши со патнички возила или редовни автобуски линии, прикриени во специјално направени бункери или сокриени во делови од возилото, под хаубата кај моторот, во врати, во простор за вентилација и слично. Разузнавачките сознанија посочуваат дека синтетички дроги за понатамошна продажба се

доставуваат преку поштенски пратки и курири. Синтетичките дроги најприсутни се во дискотеки, ноќни клубови и за време на одржување на техно забави каде најчесто се врши купопродажбата. На уличниот пазар најприсутни се екстазите во различни бои и форми, а не се откриени нови видови на дрога.

Во 2023 година детектирано е производство на синтетичка дрога на подрачје на Скопје, при што откриена е инсталирана лабораторија за производство на амфетамин, во чии рамки се заплени 5,7 килограми амфетамин, околу 3.000 таблети екстази и други видови дрога.

ОКГ во извршување на криминалните активности легално регистрираат правни субјекти во нивна сопственост, со цел набавка на потребните ресурси за синтетичка дрога. Разузнавачките сознанија посочуваат на користење на интернет платформа „Darknet“, а при продажба користат крипто валути како платежно средство.

Организирани криминални групи

Во недозволената трговија со прекурзори, во 2021 и 2022 година сузбиени се две организирани криминални групи. Во 2021 година сузбиена е криминална група во која членувале и полициски и царински службеници, во улога на заштитници на групата. Во Куманово извршени се претреси, при што заплени се кутии со 1.599.600 таблети Decancit SR (прекурзори) во вредност од над пет милиони денари. Прекурзорите набавени од правно лице од Египет, кои преку Дубаи ОАЕ се пристигнати на аеродромот во Скопје, а криминалната група требало да ги пренесе до зелената граница со Косово (во Кумановскиот регион).

Во 2022 година сузбиена е ОКГ составена од четири лица кои регистрирале правни субјекти во нивна сопственост преку кои вршеле увоз од Р. Кина на прекурзори од прва категорија на националната листа „1 Phenyl – 2 Propanone,, (позната како Phenylacetone, Benzyl Methyl Ketone BMK (P2P) како и „BMK Methyl Glycidate“ за производство на синтетичка дрога амфетамин и метамфетамин, а која во опис на стока е декларирана како „Methyl Sulfonyl Methane“ или „Methyl Sulfone“. Потоа ги извезувале кон правен субјект со седиште во Холандија. Утврдено е дека криминалната група направила увоз на над 20 тони прекурзори.

5.4 НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО ХЕРОИН

Глобално, регионално, национално ниво

Глобалното производство на опиум бележи значително намалување, како резултат на забраната објавена од талибанците во 2022 година. Во 2024 година, површините за незаконско одгледување опиум во Авганистан се зголемиле за 19%, но истите се сеуште минимални во однос на проценетите 232.000 хектари кои биле одгледувани во 2022 година, пред актуелната забрана. Импликациите од намаленото производство беа проследени со намалување на заплениите на хероин долж сите главни рути за недозволена трговија со хероин,

зголемување на цените на опиумот и хероинот во Авганистан и намалување на залихите со кои тргуваат ОКГ.

Хероинот останува најчесто користен недозволен опиоид во Европа. Во рамки на Европската Унија смртните случаи поврзани со користење на опиоидите се стабилни, но процентот на смртност кај повозрасните групи е зголемен. Во 2022 година, во ЕУ се проценува дека хероинот бил вклучен во повеќе од 1.800 смртни случаи.

Турција остана главна транзитна земја за трговија со хероин по копнен пат и покрај тоа што во 2023 година регистрираше најниски заплени на хероин во последните шест години.

Пазарот за недозволена трговија со хероин во изминатиот циклус во нашата држава бележи намален број на ОКГ кои се ориентирани во оваа област, намалени заплени и ограничена локална потрошувачка. Импликациите од намаленото производство на опиум во Авганистан, промена на дел од рутите, резултираа со намалени транспорти и намалување на количините со кои тргуваат ОКГ.

Еволуција на област

Во извештајниот период откриени се 373 случаи на недозволена трговија со хероин, во чии рамки заплени се 26,4 килограми хероин. Најголем број од случаите се карактеризираат со дистрибуција на мали количини хероин во внатрешноста на земјата. Најголемите заплени на хероин 85% се реализирани во 2020 и 2021 година, по што регистрирано е значително намалување.

Во 2022 година, вкупното количество хероин заплението во нашата земја се намали од шест килограми во 2021 година, на 2,3 килограми во 2022 година. Заплението на хероин продолжија да се намалуваат во 2023 и 2024 година кога беа заплени по околу 1,5 килограми.

Намалено е и учеството на наши државјани како транспортери на хероин надвор од нашата држава. Според податоците добиени од меѓународна соработка наши државјани учествувале во транспорти до 10 килограми во земјите од регионот Косово, Србија, потоа во Швајцарија, Германија, Австрија, додека во Турција наши државјани учествуваат во големи транспорти на хероин.

Малопродажната цена на хероинот, е стабилна и се движи од 20-25 евра за еден грам, додека големопродажна цена на хероинот до 2022 година беше стабилна, а од 2023 година следејќи го европскиот тренд е зголемена и изнесува 18.000 евра за килограм.

Според достапните податоци во нашата држава стапките на преваленца на земање на хероин изнесува 1,1%.

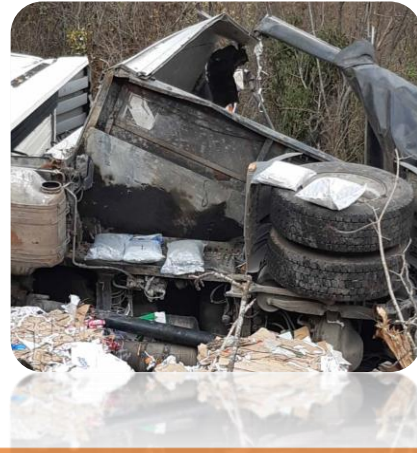
Географска димензија, рути, гранични премини, дистрибуција

Балканската рута, која минува низ Исламската Република Иран, Турција и балканските земји, продолжи да биде главната рута во 2023 година за нелегална трговија со опијати од Авганистан до дестинации на пазарите во Централна и Западна Европа. Во нашата држава, географската димензија и рутите за транспорт на хероин се непроменети. Хероинот и понатаму се набавува од Турција, а во земјата влегува преку Грција или Бугарија.

Импликациите од прогласената кризна состојба на јужната граница и присуството на странски полициски службеници и Фронтекс, го намали притисокот за транспорт на хероин на границата со Грција.

Како дел од точките за влез на хероинот во нашата држава се Албанија и Косово.

Идентификувана и сузбиена е ОКГ составена од македонски државјани инволвирана во организирање на транспорти на хероин од Косово преку Северна Македонија до западно европските земји. Членовите на групата извршиле набавка на хероин од Косово, со цел нејзино транспортирање до западно европските земји, за што ангажирале и транспортер.

Најголем притисок за транзит на хероинот продолжува да биде северната граница, а главна точка за излез е ГП Табановце. Во 2022 година на овој граничен премин, на излез од државата, при преглед и претрес на багаж на македонски државјанин, пронајдени се над еден килограм хероин и спречен е меѓународен транспорт на хероин од Северна Македонија во Хрватска.

Како точка на излез се јавува и границата со Албанија. Во 2021 година, во Скопје се заплени 4,4 килограми хероин наменет за Албанија.

Недозволената трговија со хероин е застапена на локално, регионално и национално ниво. На локално ниво

Модус на делување

Не се забележани позначајни промени во начинот на транспорт. Хероинот сеуште се транспортира по копнен пат со патнички и товарни возила или преку лица транспортери со користење на автобуски линии. Во овој период детектирани се помали количини кои ги транспортираат групите.

недозволената трговија со хероин е ограничена, односно се врши продажба и дистрибуција на помали количини хероин на дневна основа-улично дилерство за задоволување на потребите на корисниците, а се поретко се дел од ОКГ. Групите кои се инволвирани во улична продажба на хероин се составени од мал број на членови, зависници од хероин.

Во нашата држава, Скопје е најголем дистрибутивен центар за хероин, од каде се снабдуваат дилерите и корисниците во останатите градови во државата. Значителни заплени на хероин се регистрирани во западниот дел на државата и во рамки на казнено поправните установи.

Хероинот најчесто е прикриен во делови од возилото, фабрички шуплини во возилата, во специјално направени бункери, прикриен во легална стока- прехранбени продукти. Товарните возила најчесто се регистрирани на правни лица, при што се врши промена на транспортната документација. Инфраструктурата за транспорт на марихуана, криминалните чинители ја користат и за транспорт на хероин.

Детектирани се зачестени тргувања со хероин во рамки на казнено поправните установи, прикриени во вакуумирани производи и делови од возила.

Организиран криминален груп

Намален е бројот на ОКГ кои се ориентирани само кон недозволена трговија со хероин, истите тргуваат со различни видови на дрога, најчесто марихуана, а потоа кокаин и синтетички дроги.

Во извештајниот период сузбиена е меѓународна криминална група која криумчарела хероин од Северна Македонија во Хрватска, составена од членови од Северна Македонија и Хрватска, а како резултат на заедничката истрага во Хрватска лишени се шест лица од кои е запленил седум килограми хероин, а во нашата земја се лишени три лица, од кои е запленил амфетамин, кокаин и огнено оружје.

ИДНИ ОЧЕКУВАЊА

- ✓ Се очекува зачестените контроли и промените во правната регулатива да доведат до намалување на злоупотребите и одземање на лиценците на правните лица за производство на канабис за медицински цели.
- ✓ Недозволената трговија со кокаин ќе продолжи да биде растечка закана, а криминалните чинители се почесто ќе користат нови платформи за шифрирана комуникација што ќе им обезбеди ефикасност и анонимност.
- ✓ Се очекува да продолжи стабилизирачки тренд на пазарот за недозволената трговијата со хероин, диверзификација на производството и забрзан раст на пазарот за синтетички дроги.
- ✓ Информатичко-технолошкиот развој се повеќе ќе генерира нови трендови во производството, дистрибуцијата и трговијата со недозволените дроги, при што се очекуваат значајни промени и во модусите на нивна набавка и продажба.

6. КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛ

Развојот на технологијата и дигитализацијата создадоа услови за висока софистицираност на сите видови на криминал: интернет измами, фалсификување на платежни картички, користење на софтвер за прикривање на банкарски податоци, прикривање на трансфери на пари.

Компјутерскиот криминал бележи експанзија и интензивен раст.

Забележан е подем на DDoS напади врз критична инфраструктура, хибридни закани, интернет измами, Ransomware напади.

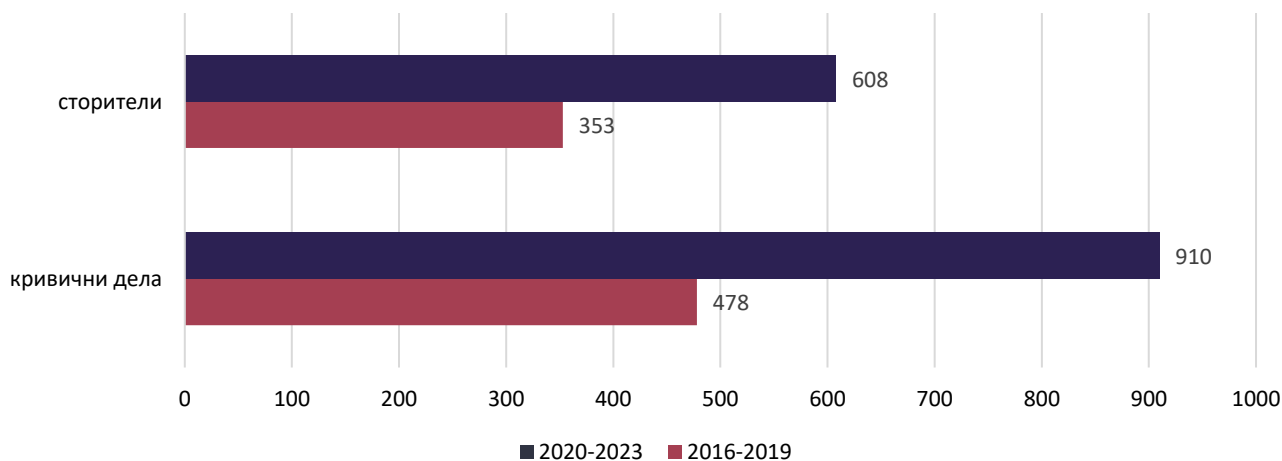
Компјутерскиот криминал продолжува да биде сериозен и брзорастечки феномен кој во континуитет ја манифестира својата глобална застапеност, пораст, развој, широк спектар на можности за криминални активности и дејствување и комплексност во негово откривање и сузбивање. Сајбер криминалот, со неговите различни форми е растечка закана за Европската Унија. Извршителите покажуваат високи нивоа на приспособливост кон новите технологии, нанесувајќи сериозна штета на поединци, јавни и приватни организации, економијата и безбедноста. Според проценките на ризик и извештаите на компаниите низ светот, овој облик на криминал го зазема приматот на прво рангирана закана.

Во земјите од опкружувањето, компјутерскиот криминал брзо се разви, отсликувајќи ги глобалните трендови поради зголемената зависност од дигиталните технологии. Земјите во регионот се соочуваат со зголемен бран сајбер-напади, почнувајќи од онлајн измами и злоупотреба на податоци до Ransomware и експлоатација на деца, што овие земји ги прави поранливи поради зголемената

дигитална поврзаност и ограничените ресурси за сајбер-безбедност.

Ковид пандемијата силно влијаеше на состојбите и промените во дигиталната трансформација, која резултираше со експанзија на компјутерскиот криминал и ранливост на компјутерските системи. Ниското ниво на свесност за ризиците и последиците, недоволниот степен на познавање на компјутерските можности, технологии како и безбедносната култура на однесување во дигиталниот простор, беше искористено од криминалните чинители.

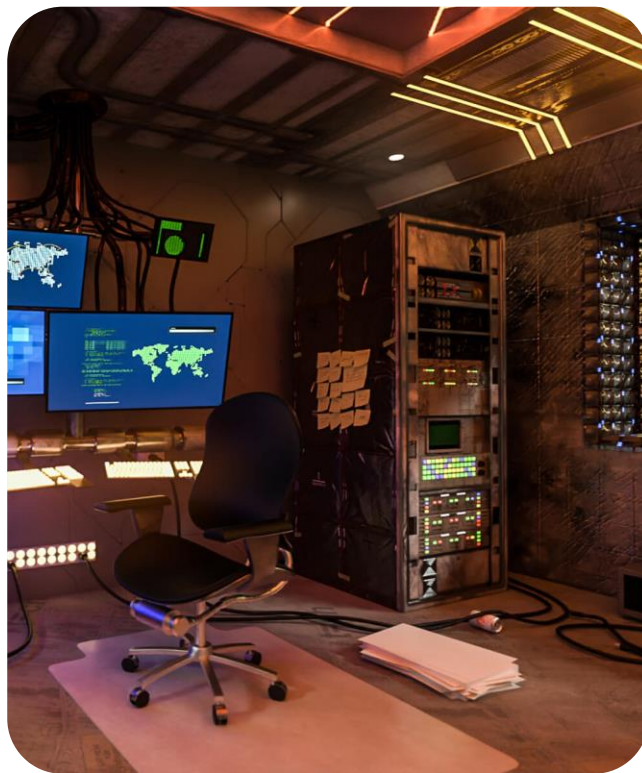
Во Северна Македонија компјутерскиот криминал се етаблираше во константна и рапидно растечка закана. Статистичките податоци укажуваат на пораст од 90,4% со регистрирани вкупно 910 (478) кривични дела, во споредба со SOCTA 2021. Најголем пораст е забележан во последните две години, а по основ на нелегалните трансакции причинета е материјална штета од 92,1 милион денари. Високата стапка на нерасветлени инкриминации во делот на измамите и злоупотребата на парични средства е предизвик во справување со појавните форми и откривање на чинителите.

Државата беше изложена на компјутерски напади на државни институции и останата критична инфраструктура, криминал со платежни картички, интернет измами, инциденти со криптовалути и злоупотреба на лични податоци, сексуална злоупотреба на деца преку интернет и ширење на расистички и ксенофобичен материјал и загрозување на сигурноста. Криминалните актери се фокусираа на кражба на податоци од платежни картички, банкарски сметки, телефонски јавувања со лажни наводи со цел да обезбедат банкарски податоци, лозинки и останати доверливи податоци.

Дигиталниот пристап во рамки на образовниот процес, виртуелното комуницирање, работата од дома и користењето на интернет за забава доведе до зголемување на компјутерски инциденти, напади на системи, недостапност на информатичките сервиси, па се до енкрипција на компјутерски податоци.

Креирање на лажен идентитет на берзите на криптовалути и вршење на нелегален трансфер на парични средства е поврзано со зачестената појава на отворање лажни профили и групи на социјалните мрежи под изговор дека организираат наградни игри и доделуваат награди и вредносни ваучери, со цел собирање лични податоци и фотографии од граѓани и слики од лични документи кои ги споделуваат со креаторите на горенаведените групи. Порастот на бројот на граѓани кои се вклучени во сферата на „рударење“ и трговија со крипто валути, доведе до зачестено пријавување на инциденти кои директно или индиректно се поврзани со размена, продажба или кражба на криптовалути.

Потенцијалните жртви се пронаоѓаат на социјални мрежи и форуми за крипто валути. Чинителите преку phishing методи, ги доведуваат во заблуда жртвите дека се најавуваат на своите електронски mail адреси и на тој начин се стекнуваат со податоци од кориснички налози, обезбедувајќи пристап и контрола на електронскиот паричник на жртвата, по што извршените трансакции со крипто валути не може да се поништат. Меѓу останатите форми на компјутерски криминал се издвојува Ransomware - вид малициозна програма која ги краде и шифрира датотеките, насочена кон поединци, но и компании, јавни организации, критичната инфраструктура и услугите во насока на остварување на профит.

ХИБРИДНИ ЗАКАНИ

Кон крајот на 2022 година, Северна Македонија како и голем број на земји од регионот и пошироко беа цел на хибридни закани во форма на лажни дојави за поставени експлозивни направи во училишта и институции од витален карактер. Оваа состојба особено се актуелизираше по интензивирањето на руската агресија врз Украина, процесите за членството во ЕУ, како и промените во глобалното геополитичко позиционирање. Заканите беа испраќани во форма на e-mail пораки од електронски адреси кон електронски адреси на училиштата, што беше сериозна пречка за реалната проценка на нивната сериозност, од аспект на временската димензија за нивна проверка преку давателите на услуги (најчесто Gmail, Proton), кои имаат воспоставено процедура за споделување на информации. Испраќачите користеле кодирани сервиси, кои за разлика од другите сервиси, не складираат информации за корисниците на сметките, креаторите на пораките, што дополнително го отежнува процесот на нивна идентификација. Утврдено е дека голем дел од анонимните пораки се испраќани од e-mail сметки креирани преку интернет услуги со заштитена приватност кои ги нуди швајцарската компанија Proton AG.

6.1 ПЛАТЕЖНИ КАРТИЧКИ

Прогресивен тренд бележи користењето на безготовински плаќања за набавка и користење на производи и услуги. Во нашата земја, според Годишниот извештај на Народната Банка за 2023 година, во пораст е вкупниот број трансакции со платежни картички издадени од домашни издавачи на уредите лоцирани во земјата кој достигна 171,5 милиони трансакции, односно годишен раст од 14,6%. Користењето на платежните картички на физичките места на продажба и местата на продажба за е-трговија забележа висок годишен раст од 17,3%. Картичките беа користени за повлекување и внесување готовина на банкоматите забележувајќи годишен раст од 3,3% кај бројот на готовинските трансакции.

Продолжува и растот на бројот на трансакции на физичките места на продажба – 74,8% од вкупниот број, а во опаѓање е повлекувањето на готовина од банкоматите. Промената на навиките и културата на плаќањата на граѓаните и компаниите, доведе до зголемување од 11,3% на употребата на платежните картички на домашните места на продажба за е-трговија.

Од банкарскиот сектор, преземени се значајни чекори за зголемување на сигурноста на услугите, податоците и средствата, но ризиците од злоупотреби продолжуваат да бидат присутни, со тенденција за понатамошна прогресија и развој имајќи го во предвид конзистентниот напредок на дигитализацијата и компјутерската технологија.

Транзицијата од „помалку готовина“ во „безготовинска“ глобална економија е во тек. Обемот на безготовинските трансакции се зголемува од година во година и истиот во 2023 година изнесувал 1.411,3 милијарди трансакции, кон крајот на 2024 е проектиран на 1.650,4 милијарди, додека во 2028 се очекува експоненцијален пораст на над 2.838 милијарди. Преминот кон on-line купувањето предизвикан од пандемијата ја намали употребата на готовина и ги зголеми дигиталните плаќања, при што бизнисите ги прошируваат инфраструктурите за е-трговија и инстант плаќање за да поддржат непрекорни омниканални искуства и различни опции за дигитално плаќање.

Една од релевантните меѓународни истражувачки компании „Нилсон извештајот“ во својата публикација од декември 2023 година, го прикажуваат движењето на проценетите глобални загуби од измами со платежни картички со што е

потврдена тенденцијата на постојан раст која во 2022 година изнесувала 33,45 милијарди долари, за 2024 е предвидена на 35,79 милијарди, а во 2028 година на 43,47 милијарди долари.

Состојбата во национални рамки во изминатиов период е евидентно променета во однос на претходните години, со што криминалот со платежни картички го зазема првото место. Во извештајниот период во Северна Македонија регистрирани се вкупно 486 кривични дела поврзани со злоупотреба на платежни картички, со што истите се зголемени за 81,3% во однос SOCTA 2021.

Пораст од 45,3% бележи и предизвиканата материјална штета која изнесува над 37,6 милиони денари. И понатаму најголемиот дел од овие инкриминации се однесуваат на „оштетување и неовластено навлегување во компјутерски систем“ – 407, а покрај ова регистрирани се и 79 кривични дела „изработка и употреба на лажна платежна картичка“.

	2020-2023 ГОДИНА	2016-2019 ГОДИНА
КРИВИЧНИ ДЕЛА	486	268
СТОРИТЕЛИ	271	187
МАТЕРИЈАЛНА ШТЕТА	37,6 МИЛИОНИ ДЕНАРИ	25,8 МИЛИОНИ ДЕНАРИ

Во делот на модусите се работи за неовластено одземање на претходно пронајдени, како и кражба на платежни картички, а детектирано е прибавување на податоци од банкарски сметки и платежни картички со употреба на посредно преземање преку phishing методи кои вклучуваат креирање лажни профили и страни на социјалните медиуми во име на познати правни субјекти, навлегување во електронска пошта, компјутерски системи,

дигитални паричници и лажни телефонски јавувања од банки. Криминалните чинители подигнувале парични средства од банкомати, плаќање на фактури, плаќање во трговска мрежа, плаќање за стоки и услуги преку интернет, аплицирање за онлајн кредити, користење на веб платформи за игри на среќа, изнудување на уплата во крипто валути, испраќање парични средства преку финансиски сервиси.

6.2 СЕКСУАЛНА ЗЛОУПОТРЕБА НА ДЕЦА ПРЕКУ ИНТЕРНЕТ

Материјалите на кои е прикажана сексуална експлоатација на деца во светски рамки претставува високо профитабилна криминална област. Интензивното користење на дигиталните алатки како што се социјални медиуми, платформи и апликации за интернет комуникација од

страна на младата популација од најрана возраст, продолжува да биде огромен ризик фактор. Криминалните активности се застапени во физичката и дигиталната средина и се карактеризираат со висок степен на поврзаност и организираност.

Социјалните мрежи се најголем извор и погодна средина за таргетирање на деца кои со користење на апликациите за социјална комуникација, лесно стануваат потенцијални жртви.

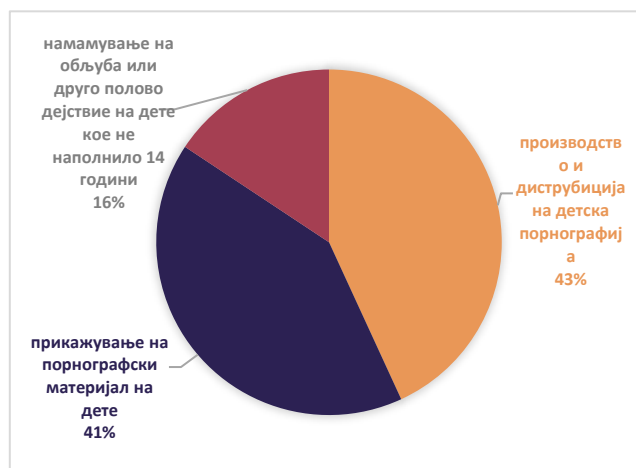
На национално ниво, во изминатите четири години, бројот на кривично правни настани континуирано бележи пораст. Регистрирани се 51 кривично дело, што претставува тренд на зголемување од 37,8% споредбено со претходната SOCTA 2021. Доминантни се „производство и дистрибуција на детска порнографија“ – 22 и „прикажување на порнографски материјал на дете“ – 21. Сторителите вешто ги препознаваат и користат технолошките

Сторителите остварувале комуникација со деца, кои им испраќале фотографии и видеа со компромитирачка и експлицитна порнографска содржина, праќале пораки со цел наамување и заведување на интимни средби, вршеле снимање и споделување на материјал од сексуален однос преку социјални мрежи, симнување и споделување на линкови со содржина на сексуална експлоатација на деца, како и покажување на делови од тело преку видео повик на апликацијата Viber. Застапено е и креирањето на лажни профили на социјални мрежи преку кој се споделувани креирани и монтирани фотографии од деца со сексуална содржина.

6.3 ИНТЕРНЕТ ИЗМАМИ

Интернет измамите се сериозна и брзо растечка закана која е широко распространета. Преку различните модуси и шеми, директно се насочени кон поединци, мали и средни претпријатија и критичка инфраструктура во рамките на ЕУ и државата. Нелегално стекнатиот профит е во пораст, размерот на измамите е разновиден, а во последниот период

можности за прикривање на идентитетот, што резултираше 1/3 од случаите да останат нерасветлени.

Криминалните чинители поседуваат напредни компјутерски вештини кои ги користат за размена или продавање на детска порнографија преку Darknet, шифрирани комуникации и други тајни платформи, активно ги користат виртуелните приватни мрежи (VPN) и Proху услугите за да ја сокријат вистинската локација и содржината на која е предмет на комуникацијата.

Често приобегнуваат и кон насилни методи, за што потврдува и еден од реализираните случаи на „трговија со дете“ кое покрај физичко малтретирање, со сериозни закани и уцени било принудено и на сексуална експлоатација со повеќе лица за што сторителите поседувале порнографски материјал.

инвестициските измами се позиционираат како клучна закана. Застапени се и нелегалното преземање и посредување во деловната комуникација преку електронска пошта, e-commerce, измамите за техничка поддршка, „романтични измами“ и „phishing“ кампањи, а често користен метод се и техниките на „Social engineering“-алатка за стекнување на доверливи податоци.

Криминалните актери се особено динамични и посветени во поглед на изнаоѓање на нови начини и техники за остварување на профит и секогаш во своја полза ги користат глобалните кризи и општествените случувања.

Во периодот од 2020 до 2023 година регистрирани се 37 кривични дела „компјутерска измама“ од кои само 14 резултирале со кривичен прогон на вкупно 18 сторители. Релативно нискиот процент на расветлување ја потврдува комплексноста и специфичноста на овој вид измами. Во однос SOCTA 2021, кривично-правните настани се со намален тренд.

2020-2023 2016-2019

КРИВИЧНИ
ДЕЛА
СТОРИТЕЛИ

37

51

18

34

Од 2023 година компјутерските измами бележат значителен пораст, највисок во последните 15 години. Задржана е една од клучните карактеристики на онлајн измамите, високите износи на финансиски загуби кои се нанесени на оштетените, при што периодов предизвикана е материјална штета од над 53,5 милиони денари.

Анализата покажува зачестеност на измамите со неовластено влегување во електронската комуникација помеѓу правни субјекти од нашата земја со нивните странски деловни партнери. Детектирани се случаи во кои лица од Велика Британија во повеќе наврати со менување, прекривање и пренасочување на компјутерски податоци доставиле лажни фактури доведувајќи ги во заблуда правните субјекти, кои извршиле уплати на различни сметки во банки во Велика Британија.

Останати идентификувани модуси се:

- ✓ измами при купување на производи, услуги и ваучер со криптовалути преку интернет,
- ✓ објавите на лажни вести, лажни ветувања за заработка преку инвестиции, наводни добивки на парични награди,
- ✓ злоупотребите на системите од страна на вработени во акционерско друштво, приватна фирма и единица на локална самоуправа,
- ✓ како и измамите преку ветување за стекнување на капитал по основ на наследство каде во еден случај откриен е бугарски државјанин кој во неколку наврати доведувајќи го во заблуда успеал од оштетеното лице да изнуди уплата на 570 илјади денари.

Лесната прилагодливост на извршителите на општествените промени и случувања, можноста за стекнување на значајна материјална корист и брзата примена на најновите иновации во криминалната сфера ќе продолжи да биде значителен предизвик и во иднина, од аспект на зголемувањето на бројот и видот на измамите, како и нивното откривање и санкционирање.

Брзата адаптивност во поглед на промените и зголемувањето на бројот на лица кои купуваат и вршат трансакции преку интернет, се очекува осетно да го антиципира растечкиот тренд кај интернет измамите, во различни појавни форми со изразена комплексност и софистицираност.

6.4 ШИРЕЊЕ РАСИСТИЧКИ, КСЕНОФОБИЧЕН МАТЕРИЈАЛ И ЗАГРОЗУВАЊЕ НА СИГУРНОСТА ПО ПАТ НА КОМПЈУТЕРСКИ СИСТЕМ

Зголемениот интензитет на користење на електронските сервиси и платформи, надополнет со растот на on-line можностите за комуникација и следење на состојбите, се нудат можности за ширење говор на омраза и зголемување на сигурноста во сајбер просторот. По 2020 година, зголемен е бројот на кривично правни настани по основ на објавени содржини, текстови, пораки, фотографии и видеа на интернет порталите, социјалните мрежи и медиуми, што во голем број на случаи доведува и до поттикнување, повикување и манифестирање на омраза и насилничко однесување.

Регистрирани се вкупно 261 кривично дело или 2,9 пати повеќе во однос на SOCTA 2021. Доминираат поединечните активности од страна на лица кои најчесто преку лични и профили со лажен идентитет на социјалните мрежи, изразуваат лично незадоволство, упатуваат закани, навреди, промовираат и поттикнуваат омраза на национална, верска, религиска и политичка основа, и по основ на сексуална определба или ориентација. Активностите се насочени кон лица од политичкиот живот и останати носители на јавни функции, одредени етнички заедници, новинари, полициски службеници, ЛГБТ заедницата како и кон физички лица.

Високата политичка поларизација, поделеност и отсуство на целосен општествен консензус во однос на актуелните општествени и политичко правни случувања, економската состојба, реформските процеси, моменталната констелација на односи на глобално ниво, се очекува овој вид инкриминации да бидат значително застапени.

ИДНИ ОЧЕКУВАЊА

- ✓ Се очекува пораст на сајбер напади, особено DDoS напади и хибридни закани, со користење на IoT уреди.
- ✓ Зголемување на „Supply Chain“ напади кон слабостите во ланците за снабдување на големите компании и останати критични сектори.
- ✓ Подем на напади врз „Cloud“ инфраструктури во кои се мигрираат податоците и услугите на голем број организации.
- ✓ Раст на „Zero-Day“ напади насочени кон откривање и искористување на ранливости во софтверите кои уште не се познати на јавноста.
- ✓ Пораст на употребата на крипто валутите за финансирање на криминал.

7. НЕДОЗВОЛЕНА ТРГОВИЈА СО ОРУЖЈЕ

Подрачјето на Северна Македонија сеуште се проценува како ризично поради оружјето кое може да се појави како остаток од безбедносните кризи во минатото. На национално ниво, недозволена трговија со оружје најчесто се рефлектира како незаконското држење и поседување на муниција и оружје, кое најчесто во по еден број се поседува од страна на поединци, но заканите од областа сеуште се реално присутни и директно се одразуваат на криминалот во другите области.

Пораст на кривичните дела, количините на запленето оружје и муниција. По вид на оружје, доминираат заплените на пиштоли и ловно оружје, како и автоматско и полу-автоматско долго оружје.

Заканите од незаконска трговија со огнено оружје и неговото влијание врз обемот и динамиката на организираниот и сериозниот се препознаени и високо приоритизирани на ниво ЕУ, а достапноста на оружјето и можноста за евалуација на оваа криминална област се проценуваат како високи, при што како позначајни фактори со можност за долгорочен и негативен ефект се одбележуваат настанатите воени конфликти во Украина и Блискиот Исток. Развојот на технологијата и можностите за користење на интернетот константно ја олеснуваат комуникацијата и може да ја зголемат криминалната активност со појава на нови модуси, вклучувајќи ги и можностите за производство на ново и фалсификувано (лажно и неоригинално оружје), за што како идна закана се препознава и зголемената релевантност на 3D печатените огнени оружја и неговите делови и компоненти.

Заканите од огненото оружје во Западниот Балкан кој се карактеризира со постконфликтна состојба значајно се поврзани со залихите на оружје кои се јавуваат како остаток од конфликтите во минатото.

Еволуција на област

Во периодот од 2020 до 2023 година откриени се 707 кривични дела, во чии рамки заплени се 809 парчиња оружје, 78.534 парчиња и 39 сандаци со муниција, над 238 илјада пиротехнички средства. Во однос на SOCTA 2021, бројот на кривичните дела бележи пораст за 4,6% при што значително се зголемени вкупните количини на запленилото оружје и муниција, а запленилите со пиротехника имаат значително намалување.

Активноста на Западно Балканската рута која се користи за повеќе видови на криминал, константно влијае и на останатите закани од оваа област, при што воспоставените рути за криминална активност во другите области (рути за криумчарење на дрога и мигранти) може да се користат и за криумчарење на оружје.

На национално ниво, нелегалниот пазар со оружје се проценува како стабилен и без значителни промени, а областа за недозволена трговија со оружје и понатаму се карактеризира со незаконско држење на едно парче оружје и муниција од страна на поединци, кои истото го чуваат од лични причини и без намера за препродажба на други лица. Како посебна карактеристика во овој период се јавуваат случаите со откривање на неовластени поправки и сервисирање на легално оружје, а врската на огненото оружје и понатаму е силна и видлива кај криминалот во другите области, особено кај недозволената трговија со дрога, за што постојат и индиции дека организираните криминални групи користат огнено оружје за дисциплинирање на членството, пресметка и заплашување на ривалските групи, како и заштита на моќта и влијанието на илегалниот пазар.

	2020-2023	2016-2019
КРИВИЧНИ ДЕЛА	707	676
ОРУЖЈЕ	809	641
МУНИЦИЈА	78.534	25.191

Во рамки на запленилите, доминантни се пиштолите и ловното оружје, при што евидентирана е зголемена заплена на автоматско и полу-автоматско долго оружје, а запленилите со конвертирано гасно и сигнално оружје се во намалување.

Голем дел од оружјето кое се заплenuва на територијата на Северна Македонија потекнува од минатото илегално внесено во период од пред повеќе од 20 години, а дел од легалното оружје преминува во нелегален посед како предмет на одземање при вршење на тешките кражби и кражби, кои вообичаено се актуелни на нашето подрачје. Нелегалниот пазар со оружје се проценува како стабилен и без значителни промени во обемот и динамиката, со тоа што разузнавачките сознанија укажуваат на пораст на цената на муницијата, а цената на оружјето е во зависност од квалитетот, марката, калибарот и другите карактеристики на оружјето.

На подрачјето на Северна Македонија забележана е појава со нелегална поправка и сервисирање на легалното оружје. Во оваа насока, во 2021 година на подрачје на Скопје и Куманово откриени се три импровизирани работилници за поправка на оружје во чии рамки заплени се 18 парчиња оружје и поголема количина делови за оружје и муниција, а во последниот период откриени се и лица кои неовластено се занимаваат со пушкарска дејност во битолско – крушевскиот регион.

Географска димензија, рути, гранични премини, дистрибуција

Географската димензија и рутите за транспорт на илегалното оружје начелно не се променети. Северниот и западниот реон од државата и понатаму се најкритични во областа, при што откриени се и случаи со внес и набавка на оружје од Албанија и Косово. Во внатрешноста на државата интензитетот на недозволената трговија со оружје е најизразен во скопскиот реон, по што следат подрачјата на Тетово, Битола, Прилеп, Охрид, Куманово, Кичево, Струга и

Инцидентите и криминалот со огнено оружје најчесто ја следат динамиката на насилниот криминал, при што оружјето најмногу се користи како средство за закана при извршување на разбојничките напади, за што најчесто се користи пиштол, а заканите од пушка се јавуваат во поретки случаи.

Како посебно карактеристичен се издвојува случајот во Скопје, каде четири вооружени лица со поставување на експлозивни направи предизвикале експлозија на четири банкомати, на начин што преку отворот за пари, во сите четири банкомати поставиле импровизирани експлозивни направи и истовремено ги активирале со употреба на извор на електрична енергија, мал акумулатор, жици и паралелно поврзување на електричните детонатори. Во периодот 2020-2023 година со употреба на огнено оружје извршени се 22 убиства, со што ваквите убиства бележат намалување во однос на претходниот циклус, со тоа што бројот на убиствата со оружје бележи значителен пораст во 2023 година кога се регистрирани вкупно 10 вакви случаи.

Гостивар, каде се откриени најголем број од кривичните дела.

Во рамки на меѓународната трговија со оружје Северна Македонија се проценува како транзитна земја, особено во делот на оружјето за звучна и светлосна сигнализација кое е со потекло од Турција. Бројот на откриените случаи со криумчарење на оружје преку границите е на многу ниско ниво, поради што рутите за влез и транспорт на оружјето не може во целост да се документираат.

Модус на делување

Модусот за трговија и купопродажба на илегалното оружје воглавно се спроведува на класичен начин, со договарање на директни и индиректни средби и транспорт кој најчесто се врши со моторни возила. Дел од криминалните структури користат интернет и современи средства за комуникација (мобилен телефон со пристап до интернет), при што се користат и шифрирани телефонски разговори и системи за видео надзор кои се применуваат како контра мерка кон органите на прогон. Во извештајниот период идентификувани се полициски службеници кои се криминално инволвирани во областа, со што корупцијата ги зголемува заканите и во оваа криминална активност.

Нелегалното оружје, најчесто пиштол во еден број се чува во објектите за домување и времено престојување (куќи, станови, викендици) на сторителите кои го набавуваат од лични причини и немаат намера за препродавање, а ловното оружје се чува и користи за лов, криволов и незаконско вршење на спортски активности. Автоматските пушки се јавуваат кај разбојништвата над специфични објекти (спортски обложувалници, казина, банкарски објекти и сл.) и истите се забележуваат кај вооружени пресметки помеѓу криминалните групи.

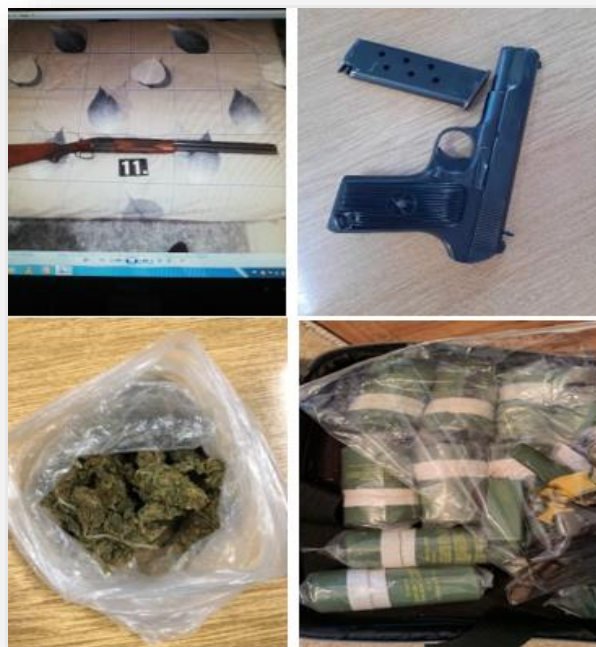
Конвертирањето на пиштолите за звучна и светлосна сигнализација се врши со замена

Организиран криминални групи

Организираните облици на НТ со оружје најчесто се јавуваат во рамки на поликриминалните ОКГ кои истовремено се занимаваат со недозволена трговија со дрога и оружје, при што е зголемен бројот на сузбиени поликриминални ОКГ од овој вид. Покрај силната врска со недозволената трговија со дрога, нелегално оружје е пронајдено и кај членови на ОКГ кои

на цевката на класичен начин, при што најчесто се конвертираат пиштоли кои се произведени во Турција.

Во извештајниот период откриени се случаи со неовластена поправка и сервисирање на оружје што произлегува од непочитување на процедурите за регистрирање на предметната дејност, а во делот на трговијата со муниција документирана е криминална инволвираност и злоупотреба на лиценцираните правни субјекти, како што се стрелишта и овластени продавачи на муниција.

делуваат во областа на културното наследство, а разузнавачките сознанија говорат дека дел од детектираните ОКГ се инволвирани и во извршување на други кривични дела: разбојништва, криумчарење на мигранти, убиства, перење пари и др.

Во 2021 година сузбиени се две поликриминални групи кои се занимавале со недозволена трговија со дрога и оружје, а 2023 година се карактеризира со сузбивање на **три поликриминални ОКГ од овој вид** по однос на кои кривично пријавени се 41 сторител, од кои 13 биле инволвирани и во недозволена трговија со оружје и муниција. Во рамки на сите три ОКГ кои се сузбиени во 2023 година заплени се вкупно 14 парчиња оружје, четири школски и по една димна и шок бомба, 10 парчиња топовски уреди, самострел и 36.756 парчиња муниција кои во најголем дел се заплени на стрелиштето каде двајца од кривично пријавените членови имале статус на сопственик и одговорно лице.

ВЛИЈАНИЕ

Воените конфликти во Украина и Блискиот Исток негативно ќе влијаат на областа и ќе имаат последици со долг рок, а политичките и геополитичките состојби во светот и во регионот може да ги олеснат криминалните активности на ОКГ. Миграциските текови влијаат и на заканите од овој домен, при што забележани се и случаи со илегално поседување на оружје кај мигрантите. Во одредени региони сеуште постои длабоко вкоренета култура и традиција на нелегално поседување на оружје, што претставува сериозен, безбедносен ризик и предизвик за институциите.

Информатичко технолошкиот развој ќе ја олесни комуникацијата и ќе генерира нови модуси во оваа област.

Измените на Кривичниот законик кои беа извршени во 2023 година ги проширија инкриминациите за оваа област и како такви веројатно ќе резултираат со нов вид на кривична одговорност како што е поседувањето на електронските нацрти и дизајни за производство на оружје, деловите и компоненти преку 3Д печатачи.

ИДНИ ОЧЕКУВАЊА

- ✓ Заканите од илегалното оружје и понатаму ќе бидат присутни и ќе се рефлектираат на организираниот и насилниот криминал, при што не се очекуваат промени на постојните трендовите во идниот период.
- ✓ Информацискиот и технолошкиот развој ќе генерираат можност за нови модуси и зголемена употреба на мрежите на интернет и даркнет.
- ✓ Користењето на интернет и сателитските апликации ќе ја олеснат комуникацијата и ќе овозможат зголемена инволвираност на нови и млади структури, при што незаконската трговијата се повеќе се договара on-line, а за транспорт ќе се користат карго услугите и достава со поштенски пратки.
- ✓ Модерните технологии може да генерираат нови видови на оружје, вклучувајќи го и 3Д печатеното оружје, при што очекувани се промени и во модусот на конвертирање и модифицирање на оружјата и муницијата.
- ✓ Поликриминализацијата на ОКГ ќе продолжи и во идниот период.

8. КРИУМЧАРЕЊЕ НА МИГРАНТИ И ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

Регионот на Западен Балкан останува значаен транзитен регион на мигрантите кои се движат кон Европската Унија, а криумчарењето мигранти е меѓу најатрактивните криминални пазари во кои се инволвирани организирани криминални групи. Северна Македонија е земја транзит и крајна дестинација за жртви на трговија со луѓе, која се манифестира преку регрутирање на жртви најчесто од Западен Балкан.

Република Северна Македонија е земја на транзит и крајна дестинација за жртви на трговија со луѓе, истата се манифестира преку регрутирање на жртви најчесто од Западен Балкан, при што сексуалната и трудовата експлоатацијата се вршат во угостителски објекти или објекти најчесто во градови во западниот дел на државата.

Заканите од илегална миграција и криумчарење мигранти во нашата држава сеуште е на високо ниво, а криумчарењето на мигранти и покрај намалената динамика на движење на илегалните преминувања бележи зголемен тренд.

8.1 КРИУМЧАРЕЊЕ НА МИГРАНТИ

Глобално, регионално, национално ниво

Како и претходните години, илегалната миграција и криминалните активности поврзани со криумчарење мигранти се актуелна закана во Европа и пошироко. Поврзаноста помеѓу Источно медитеранската рута и Западен Балкан останува да биде рута од висок ризик, а Коридорот 10 го олеснува транзитот меѓу Југоисточна и Централна Европа и претставува атрактивна алтернатива и за мигрантите кои сакаат да патуваат во оваа насока. Процедурите за меѓународна заштита се предмет на злоупотреба. Овие постапки може да се користат на начин што ќе им овозможат на мигрантите привремено да го легализираат својот престој, додека не се подготват за следно заминување и забрзан транзит.

Зголемена е побарувачката на услугите на криминалните структури кои активно делуваат во регионот и пошироко. Високиот број на спречени илегални преминувања (во Егејското Море и на копнената граница на Бугарија со Турција) продолжи да укажува на постојан и зголемен миграциски потенцијал во Турција. Во последните две години, криумчарењето на мигранти преку Западен Балкан добива нови облици.

Мрежите за криумчарење станаа пофлуидни и децентрализирани. Криминалните мрежи користат дигитални

Еволуција на областа

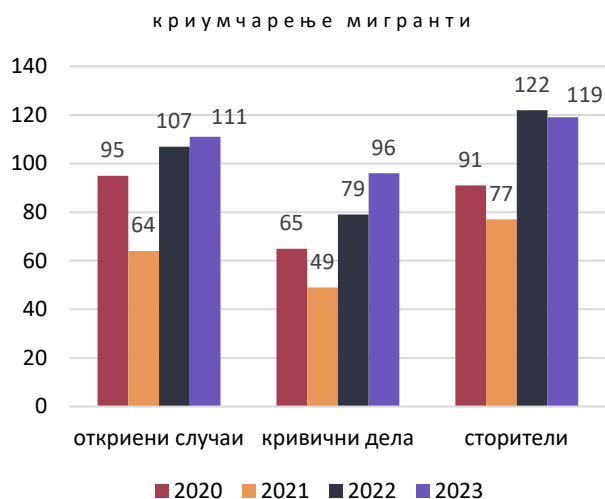
Заканата од илегална миграција и криумчарење мигранти во нашата држава сеуште е на високо ниво, иако новите пристигнувања се со намалено темпо на движење. Во периодот од 2020 до 2023 година, низ Република Северна Македонија, спречени се над 94 илјади обиди на мигранти за илегално преминување на

алатки за да го олеснат процесот на криумчарење. Криминалните групи користат напредни дигитални технологии, вклучително и криптирани комуникациски платформи, мобилни интернет апликации и GPS системи за поддршка на сите фази од процесот на криумчарење-од понуда на рути и цени преку координација на движењето на мигрантите до изработка и дистрибуција на фалсификувани документи.

Зголемено беше известувањето од земјите-членки на ЕУ, но и од оперативните партнери на Европол за криумчарење на големи групи илегални мигранти во комбиња и камиони долж рутите на Западен Балкан, што е показател за зголемена побарувачка за услуги за криумчарење мигранти и зголемени активности на криминалните мрежи.

Северна Македонија е транзитна земја за криумчарење мигранти. Овој организиран облик на криминал, најчесто го вршат криминални групи, кои делуваат на локално, регионално, национално, но и меѓународно ниво. Обично делуваат на одредено географско подрачје на државата, а групите инволвирани во оваа криминална област честопати вршат криминални активности во повеќе криминални области. Забележан е зголемен број на активни истраги за лица кои се занимаваат со криумчарење мигранти, а зголемен е и бројот на регистрирани случаи на криумчарење на мигранти.

границите, најголем број од нив во текот на 2021 година-32.100 обиди, за разлика од претходниот период кога транзитираа повеќе од 170 илјади мигранти. Главно жариште од каде влегуваат илегалните мигранти е границата со Р Грција, каде спречени се 90% од обидите, додека северната граница се користи за илегален излез и упатување кон Европските земји.

Криумчарењето мигранти пак бележи зголемен тренд-бројот на откриените случаи е зголемен за над 40%, особено во 2023 година, кога се откриени и најголем број на случаи во изминатите седум години-111. Пораст бележат и кривичните дела, бројот на сторители и на криумчарените мигранти.

Со реализираните случаи спречено е криумчарење на повеќе од 6.300 мигранти, со најголем пик во текот на 2020 година-2.723 мигранти.

Според структурата, доминираат мигранти по потекло од Сирија и од Пакистан, а во топ три земји се вбројуваат и мигрантите од Авганистан, Бангладеш и Индија. Промени се забележани во текот на 2021 година со зголемен број на криумчарени лица од Куба кои пак го злоупотребуваа безвизниот режим воведен со Р Србија и Северна Македонија, легално престојуваа на наша територија, а потоа со помош на криумчари се обидуваа од Грција да заминат во западно-европските земји. Слична појава е забележана и во 2023 година, со зголемен број на непалски државјани, кои користат дозволи за престој по основ на вработување, а по краток престој нелегално заминуваат во земјите членки на ЕУ.

Географска положба, рути, гранични премини, дистрибуција

Две главни, централни миграциски рути низ Западен Балкан кои останаа да бидат активни се : преку Р.Србија и рутата Р.Грција-Р.Албанија. Особено се користи рутата преку Р.Србија, а Северна Македонија иако со намален интензитет како дел од рутата беше транзитна земја за мигрантите. Покрај криумчарењето на мигрантите, наведената рута се користи и за остварување на други криминални цели, со што константно се зголемуваат и предизвиците за справување со организираниот и транснационалниот криминал во сите негови форми.

Активна рута која изминатите осум години се користи за криумчарење на мигранти е автопатот А1 Гевгелија-Велес-Скопје-Куманово.

Јужна граница

Клучни точки за влез на мигрантите и нивно натамошно движење се пограничните места долж границата со Р Грција, на чија територија се стационирани голем број на мигранти. Турција е главна точка од каде почнува движењето на мигрантите, поради лесната достапност на летовите во Истанбул, Турција и добрата конекција со останатите земји во светот, понуда на

евтини билети, со што се олеснува патувањето на мигрантите.

Мигрантите по копнен пат транзитираат од Турција кон Р Грција (во Атина и Солун) како и во непосредна близина на ГП Евзони, продолжуваат остварувајќи илегален влез во Северна Македонија околу пограничните села во гевгелискиот, струмичкиот и дојранскиот регион, како и патните правци:

Гевгелија-Демир Капија-Неготино-Велес-Скопје-Куманово;

Гевгелија преку Валандовско брдо-Струмица-Радовиш-Штип-Свети Николе-Куманово ;

Северна граница

На северната граница, критични точки за истовар на мигрантите се паркинг местата на бензинските пумпи Милано, Мак Бенз и Детоил и места викани „НАТО Клучка, знак 1000, 500, 2000, и патот Куманово-Пелинце, после село Старо Нагоричане на околу 100 метри од ресторанот „Гранд Кокино“, од каде мигрантите продолжуваат пеш кон шумата која е во близина на државната граница со Р Србија. Алтернативна рута е патниот правец Гевгелија-Велес до скопското село Горно Коњаре кон село Пчиња, Куманово.

Модус на делување

Модусот за криумчарење не бележи значителни промени. Мигрантите се прифаќаат на претходно утврдени и договорени локации во Атина и /или во Солун, Р Грција, од каде организирано се носат во близина на граничната линија со Северна Македонија и пеш остваруваат илегален влез. Криумчарите имаат тенденција да се потпираат на доверливи контакти - честопати од соседните земји за олеснување на илегалното преминување на границите.

По преминувањето на наша територија, мигрантите се сместуваат во импровизирани кампови близу границата со Грција или во близина на патиштата каде што се преземаат од криумчарите. Тука остануваат околу 24 часа, а дел од нив одат во набавка на храна и вода за целата група.

Дојран-Валандово-Радовиш преку планината Плачковица-Кочани-Пробиштип - Кратово-Крива Паланка;

Мигранти од Кина, Куба, Индија, Иран и Непал го користат обратниот правец на движење-Турција-Србија преку Северна Македонија во Грција, од каде со фалсификувани документи се упатуваат кон ЕУ, додека мигрантите по потекло од Авганистан, Пакистан, Сирија, Бангладеш и Конго се движат од Турција, преку Грција и Северна Македонија до Србија, а потоа кон Западно-европските земји.

За транспортот од Турција до Србија лицата мигранти депонираат суми во менувачници во Турција, во висина од 5.000 евра по лице, кои пари требало да бидат ослободени откако лицата ќе пристигнат во Србија.

ИМПРОВИЗИРАНИ КАМПОВИ

Мигрантите користат современи средства за комуникација, често менуваат телефонски апарати и СИМ картички кои ги користат за многу кратко време. Плаќањето за реализирање на транспортот на мигранти се врши во готово или преку брз трансфер на пари по вршење на кривичното дело. Мигрантите за движење меѓусебно споделуваат информации преку комуникациски платформи со цел избегнување на транспортните коридори и избегнување физички контакти помеѓу криумчарите и мигрантите.

Потоа се преземаат со моторни возила и се носат до северниот дел од државата. Транспортот се врши во раните утрински часови или во вечерните часови кога се прави смена на полициските службеници, со патнички и товарни возила каде во просторот за товар има направено импровизирани бункери, додека останатиот простор е исполнет со роба која моментално се превезува. Возилата се со фалсификувани регистерски табlici кои потекнуваат од други возила и лажни купопродажни договори и истите најчесто се сопственост на правни лица, рента кар и комбиња кои имаат лепенки на рекламни натписи од разни фирми.

Во 2022 година, регистрирана е појава на криумчарење на т.н. ВИП мигранти преку границата со Р Грција. Се работи за лица кои даваат поголеми износи на парични средства за да бидат транспортирани на другата страна од границата без ризик од фаќање. Идентификуван е и нов начин за плаќање при транспорт на мигрантите. ОКГ

на патарини користат M-CARD и M-TAG, изнајмени возила од правно лице и товарни возила со полуприколка, каде во внатрешноста на возилото- во импровизиран бункер откриени се поголем број на мигранти од Сирија, Пакистан, Индија, Јемен итн.

Корупцијата е олеснувачки фактор при вршење на нелегалните дејствија. Разузнавачките сознанија укажуваат дека полициски и царински службеници, вработени во патарини и бензински пумпи на членовите на ОКГ им даваат информации за поставеност на полициски патроли, контроли или заседи, а криминалните чинители бараат соработници-полициски службеници, кои за одреден паричен износ би биле вклучени во обезбедување на трасата на транспорт на мигранти. Постојат сознанија за инволвираност и на осудени лица кои за време на издржување казна затвор вршат криумчарење на мигранти.

Организиран криминал

Во Северна Македонија, голем дел од ОКГ се поликриминални, активни се во повеќе од една криминална област (недозволена трговија со дрога, криумчарење акцизна стока). Употребата на фалсификуваните документи останува еден од главните овозможувачи на криумчарењето мигранти, најчесто на аеродромите. Грција се јавува како транзитен центар за мигрантите за пристап до фалсификуваните документи.

Членовите на групите остваруваат контакти со ОКГ од државите од регионот, а членови на ОКГ делуваат и на подрачје на други држави. ОКГ се флексибилни и лесно прилагодливи зависно од рутата и временскиот период за транспорт. Криминалните мрежи ретко создаваат свои локални бизнис структури или се инфилтрираат во постоечките за да ги извршуваат своите криминални активности.

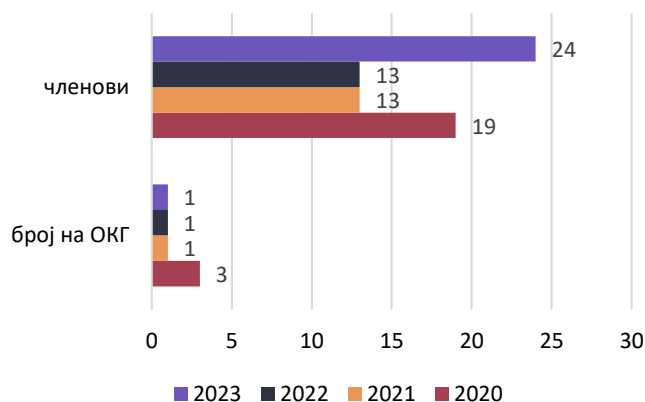
Сузбиени се шест ОКГ во кои членувале 69 лица (меѓу нив двајца се полициски службеници), а една ОКГ е дел од меѓународен канал за криумчарење на 275 мигранти од Блискиот исток во кои членувале 19 лица.

Криминални чинители

Профилот на сторителите-криумчари во ЕУ е сменет и добива пред сè меѓународен карактер. Во 2015 и 2016 година, криумчарите најчесто беа државјани на земјата каде што делуваат. Денес како криумчари или како логистичка поддршка за криумчарење се јавуваат и државјани од земјите од Југоисточна Европа во друга земја од регионот. Возачите се регрутираат преку социјалните мрежи.

Парите стекнати од криминалните активности најчесто се вложуваат во купување на патнички и товарни возила кои се користат за транспорт на мигранти или купување на недвижен имот.

При вршење на криминалните активности, застапено е насилството од страна на ОКГ кон мигрантите, заради изнудување на парични средства од семејствата за престој и транспорт на мигрантите. Насилство кон полициски авторитети е исклучиво забележано во делот кога се обидуваат полициските службеници да ги сопрат возилата со кои членовите на ОКГ пренесуваат мигранти. Возат со огромна брзина директно кон полициските службеници, со намера да удраат во нив, а детектирани се случаи во кои предизвикуваат сообраќајни незгоди.

Во Северна Македонија, како организатори покрај македонски, се јавуваат и странски државјани, кои се на повисока скала во криминалната хиерархија, со потекло од Блискиот Исток, а престојуваат на територијата на Грција и Србија, или имаат улога на водичи, односно т.н. качаџи.

Криминалните групи имаат вертикална структура со јасно утврдена улога на секој член во групата-качак, чистач, транспортер, извидница, обезбедувач на сместување или засолнување. Криминалните групи се етнички хетерогени (Албанци, Македонци, Турци и Роми), најчесто се машки лица.

Во 2022 година, две деца на возраст од 17 години делувале во ОКГ за што се пријавени за „криумчарење на мигранти“ и

„организирање на група и поттикнување на вршење на делата трговија со луѓе, криумчарење на мигранти и трговија со дете“.

Во 2024 година, детектирана е зачестена појава на турски државјани-криумчари на мигранти во јужниот дел од државата. Дел од нив имаат дозволи за привремен престојуваат во Северна Македонија.

Употреба на технологија и начин на плаќање

Мигрантите и организаторите користат софистицирани технички средства (паметни телефони, дрони, оптички уреди за ноќно набљудување, интернет апликации за навигација и сл.), а комуникацијата се почесто се одвива преку интернет апликации, кои не можат да се следат со постојната техничка опрема. Се почесто се користат апликации, кои овозможуваат да се сокрие IP адресата или апликации за навигација, кои се бесплатни за инсталирање и се користат и без интернет. Навигациските апликации споделуваат рути за движење со цел избегнување на транспортните коридори и овозможуваат избегнување на физички контакти помеѓу

криумчарите и мигрантите, со што е тешко да се идентификуваат криминалните групи и мрежи. Локациите обично се праќаат преку апликациите Viber, Wats up и Messinger, а често се менуваат телефонски апарати (IMEI) и постојано менуваат СИМ картички кои ги користат многу кратко време (понекогаш и за само еден транспорт), користат сериски СИМ картички чии телефонски броеви се разликуваат само по последната цифра, телефонски броеви заведени на лажни имиња, измислени матични броеви и адреси на живеење.

Цена за криумчарење

Цената за транспортот во Северна Македонија зависи од бројот на мигранти кои се превезуваат, локацијата, а најчесто се движи:

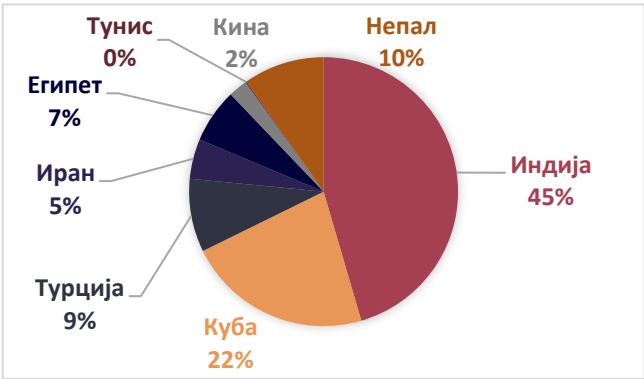
- лице кое е претходница „чистач“ 200 евра;
- возач 1.200 евра;
- лице за координација на транспортите и исплатата на паричните средства, 300 евра.

8.2. ЗЛОУПОТРЕБА НА ЛЕГАЛЕН ПРЕСТОЈ

Се бележи зголемена фреквенција на случаи со лица кои иако имаат обврска за поседување виза за влез во Европската унија, успеваат да влезат во најмалку една земја во Западен Балкан без виза, користејќи ги поволностите од целогодишен безвизен режим или одредени договорени сезонски аранжмани. Мигрантите го злоупотребуваат воведениот безвизен режим во соседните земји и во нашата држава, легално престојуваат, дел од нив се вработуваат склучувајќи договори за работа, а дел ги користат претходно добиените кипарски дозволи за престој за да можат на полесен начин да заминат во Грција, а потоа и кон земјите од Западна Европа.

Генерален заклучок е дека овие лица не го сметаат регионот на Западен Балкан за атрактивна, привлечна дестинација за останување, туку како регион за транзит по копнен или воздушен пат за да стигнат до други европски дестинации.

Во периодот од 2020 до 2023 година во рамки на откриените случаи на криумчарење на мигранти, спречени се вкупно 750 мигранти кои го злоупотребуваат безвизниот режим, најголем дел од нив во текот на 2021 година-303. Доминантни се мигрантите по потекло од Индија и од Куба, а во помал број од Турција, Египет, Иран и Кина.

Модусот кој го користат најчесто се однесува на злоупотреба на туристичкиот престој во Северна Македонија, под изговор дека ги посетуваат знаменитостите и верските објекти, користејќи го јавниот такси превоз, слободно се доближуваат до граничната линија и потоа илегално преминуваат во Грција со цел барање азил или натамошно движење кон ЕУ. Дел од лицата ги користат нивните национални пасоши и кипарски дозволи за престој како замена за виза. Во 2023 година, зачестена е појавата на лица од Непал и од Бангладеш кои ги користат агенциите за вработување, склучуваат договори за вработување, добиваат работни визи, но по нивното пристигнување во Србија, нивна цел за престој е Грција, заради што илегално ја преминуваат границата помеѓу Србија и Северна Македонија и со помош на криумчари стигнуваат до Грција.

ЗЕМЈА НА ПОТЕКЛО	ЗЕМЈА НА ТРАНЗИТ			
НЕПАЛ	КИПАР	ТУРЦИЈА	СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	СРБИЈА
ИНДИЈА	ТУРЦИЈА	СРБИЈА	СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	ГРЦИЈА
КУБА	РУСИЈА	СРБИЈА	СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	ГРЦИЈА
ТУРЦИЈА	ГРЦИЈА	СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	-	-
ЕГИПЕТ	ГРЦИЈА	СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	-	-
КИНА	ГРЦИЈА	СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	-	-

Кубанските државјани користат воздушен транспорт и патуваат од Куба до Москва, а потоа до аеродромот „Никола Тесла“ во Белград, додека останатите најчесто преку Турција стигнуваат до Белград. Затоа што немаат услови за продолжување на патот кон земјите од Европската унија, со такси возила и автобуси се превезуваат до Прешево и Бујановац, каде се прифаќаат и времено се засолнуваат од организирани криминални групи кои дејствуваат на територија на Србија, а потоа се упатуваат кон границата на Северна Македонија.

Дел легално влегуваат во државата, дел имаат илегален влез, привремено се сместуваат во вили и хостели во Скопје и Гевгелија, а потоа продолжуваат кон Грција-Атина, од каде се обидуваат со фалсификувани патни исправи да заминат кон Западно Европските земји, најчесто Шпанија.

Мигрантите од Индија како крајна дестинација ја одбираат Велика Британија. Во 2023 година, го менуваат правецот на движење-со авион пристигнуваат во Тирана, Р.Албанија, а потоа преку Р.Косово одат во село Миратовац, Србија или од Р.Косово преку Северна Македонија се упатуваат кон Р.Грција.

ИДНИ ОЧЕКУВАЊА

- ✓ Воено-безбедносните кризи на Блискиот и Средниот исток, безбедносната состојба во Украина, состојбата во Авганистан по враќање на Талибанскиот режим и заканите од хуманитарната криза се значајни фактори кои имаат влијание на понатамошниот тек на миграцијата и криумчарењето на мигранти.
- ✓ Глобалната рецесија ќе има импакт на миграциските процеси и текови. Нискиот животен стандард на граѓаните и намалувањето на платежната моќ на населението генерира и имплицира девијантни однесувања.
- ✓ Стекнатите парични средства од вршење на криминални активности се почесто се пуштаат во легален промет преку виртуелните крипто валути и интернет ваучери, при што тешко се докажува начинот на нивно стекнување.
- ✓ Во иднина се очекува пораст на дигиталното криумчарење.
- ✓ Се очекува зголемено учество на турски државјани во улога на криумчари.

8.3. ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

Глобално, регионално, национално ниво

Трговијата со луѓе претставува една од најпрофитабилните и најкомплексни форми на организиран криминал, каде жртвите се експлоатираат за различни цели, вклучително сексуална експлоатација и трудова експлоатација, преку принудна работа, питачење и принудување на вршење на криминални активности. Овој криминал постојано еволуира и се приспособува на современите општествени и технолошки трендови, што дополнително ја отежнува неговата идентификација, превенција и санкционирање. Трговијата со луѓе е високо профитабилен криминал во кој луѓето се тргуваат за разни цели, најчесто за трудова и сексуална експлоатација. Според извештајот на СЕПКА за 2025 година, околу 27,6 милиони луѓе се жртви на трговија со луѓе во светот.

Во Европа, трговијата со луѓе останува клучна закана, при што земјите во регионот генерално претставуваат област на потекло за жртвите на трговија со луѓе, експлоатирана особено во западно-европските земји како Италија, Грција, Германија, Белгија, Франција и Холандија. Доминантните форми на експлоатација се разликуваат од земја до земја, при што во некои на врвот е сексуалната експлоатација, а во одредени земји трудовата експлоатација доминира.

Во Северна Македонија, социјалните и економските состојби се главните фактори кои го поттикнуваат вршењето на вакви криминални активности. Криминалците ги избираат жртвите според нивниот статус (жени на помлада возраст и деца кои се од рурални области, ромски заедници или пак потекнуваат од семејства со низок економски статус). Нема промени во однос на модусот на делување и регрутирање на жртвите, но се почесто се користи он лајн врбување на потенцијалните жртви.

Тешката економска состојба за одредени социјално ранливи групи во земјите од Западен Балкан како и руската инвазија кон Украина доведе до зголемен број на странски државјанки кои работат како естрадни работници т.н. танчарки во угостителски објекти и легално престојуваат по основ на хуманитарна заштита. Оваа состојба создава зголемен ризик од трговија со луѓе заради сексуална експлоатација. Странските државјанки, поради економски тешкотии, недоволна заштита на работничките права и ограничени алтернативи за вработување, стануваат подложни на злоупотреба и присилна сексуална експлоатација. Легалниот престој по основ на хуманитарна заштита понекогаш се користи како прикриена форма за организирана експлоатација, каде жртвите се формално во земјата легално, но фактички се злоупотребувани. Жртвите ретко сами се пријавуваат поради страв, недоверба кон институциите или поради тоа што не се препознаваат како жртви.

Еволуција на област

Република Северна Македонија е земја на транзит и крајна дестинација за жртви на трговија со луѓе, истата се манифестира преку регрутирање на жртви најчесто од Западен Балкан, при што сексуалната и трудовата експлоатацијата се вршат во угостителски објекти или објекти најчесто во градови во западниот дел на државата.

Статистичките показатели укажуваат дека во периодот од 2020 до 2023 година, евидентирани се три случаи на трговија со луѓе.

Во текот на 2021 година идентификувани беа два поголеми случаи на меѓународна трговија со луѓе за трудова експлоатација, поврзани со државјани на Тајван и Турција. Првиот случај е реализиран преку соработка со полициските служби на Кина - Тајван, при што беа идентификувани 39 жртви на трговија со луѓе и девет сторители на трговија со луѓе, додека во вториот случај затекнати се 96 турски државјани со нерегулиран престој и без соодветна дозвола за работа на градежен објект.

Во 2024 година, реализирани се два случаи на посредување при вршење на проституција, при што сузбиена е криминална група составена од три лица од нив двајца странски државјани од Бразил и Сирија кои организирале врбување, прифаќање, превезување и сместување на женски лица од Бразил на територија на Северна Македонија и преку социјална мрежа договарале клиенти за сексуални услуги, а еден од пријавените креирал крипто паричник на женско лице од Бразил и извршил префрлање на парични средства во Бразил, стекнати од кривичното дело со што и овозможил да врши трансакции и да го прикрие изворот на парични средства. Во вториот случај во рамки на криминална група која се занимава со недозволена трговија со дрога, кривично се пријавени 11 лица за посредување во вршење на проституција на странски државјанки кои работеле како танчерки во угостителски објекти во тетовските села Жеровјане и Горно Седларце и во стриптиз клубови во Охрид.

Модус на делување

Модусот на делување во оваа област останува ист, без промени во методите на регрутирање на жртвите. Жртвите се регрутираат со лажно ветување за работа, користејќи ги нивните неповолни економски и социјални услови за живот. Се работи за случаи во кои женски лица по потекло од

Северна Македонија и од соседните земји (Србија, Русија, Украина, Молдавија, Албанија, Косово) бараат работа како естрадни уметници, келнерки и пеачки во угостителски објекти или во ноќни барови на подрачјето на Тетово, Гостивар и Охрид, каде истите покрај трудово се и сексуално експлоатирани.

Забележан е трендот на on line начин на врбување на потенцијални жртви на трговија со луѓе. Комуникација се остварува преку користење на социјални мрежи и апликации, кои најчесто се злоупотребуваат од страна на лица кои врбуваат жртви, често користејќи лажни профили и фотографии од други лица со цел наамување и на потенцијалните жртви.

Жртвите, најчесто престојуваат кај сопствениците на угостителските објекти или пак престојуваат во самите објекти. Во последните години женски лица доаѓаат легално и престојуваат по разни основи, при што поголемиот дел поседуваат документи за престој по основ на хуманитарни причини, дел поседуваат документи за привремена работа, додека дел се затекнати

како работат за време на туристички престој. По руската инвазија во Украина, државјанки на Украина својот престој во Република Северна Македонија го регулираат по основ на хуманитарни причини. Нивната ранливост, економска и моментална ситуација е потенцијален ризик за можна злоупотреба како на причините за престој, така и на нив самите (сексуална и трудова експлоатација). Истите работат во угостителски објекти без притоа да имаат засновано работен однос во Агенцијата за вработување.

Западниот регион од државата е актуелен регион каде во најголем дел се врши оваа криминална активност. Тетово, Гостивар и Охрид и околните села се подрачја со најзастапена експлоатација која се врши во угостителски објекти и ноќни барови.

Жртвите идентификувани при откриените кривични дела најчесто се по потекло од Северна Македонија, Албанија, Русија, Украина, Србија и Колумбија. Криминалните мрежи често ги користат сопствените легални бизнис структури или се инфилтрираат во постоечките легални бизниси со цел вршење на криминални активности (угостителски објекти и ноќни барови кои се регистрирани како деловни објекти). Според информации во угостителските објекти покрај проституција, постои недозволена трговија со дрога и коруптивни активности поврзани со работењето на полицијата и инспекциските служби кои сопствениците на локалите ги известуваат за планирани акциски контроли.

Криминалните мрежи ретко користат насилство и/или заплашување. Најчесто насилството се применува кога за одреден паричен надоместок жртвите се принудени да даваат сексуални услуги. Криминалните мрежи добро ги разбираат техниките за спроведување на законот и рутински користат иновативни контрамерки. Сопствениците на угостителските објекти поседуваат повеќе објекти каде странски државјанки работат при што истите се ротираат со женски лица во другите нивни локали. Исто така, ги користат документите за регулирање на нивниот престој во Република Северна Македонија, заради нивна трудова и сексуална експлоатација со цел стекнување на финансиска корист.

„Потенцијалните жртви“ на трговија со луѓе, кога ќе бидат откриени при спроведување на полициските контроли не сакат да сведочат за евентуални закани, физички малтретирања и принуда за сексуална експлоатација од страна на сопствениците на објектите. Ова значително го отежнува докажувањето на овој вид на кривични дела.

8.3.1 ТРГОВИЈА СО ДЕЦА

Трговијата со деца е застапена во Северна Македонија. Невработеноста и понатаму претставува еден од најголемите предизвици со кои се соочува државата, а заради обезбедување на финансиски средства децата најчесто се принудени на питавање и склучување принудни бракови.

Децата жртви потекнуваат од социјално ранливи категории, дисфункционални семејства, лица без или со скромно образование. Во средините каде што се врши криминалната активност не се препознава како „казново дело“ и постои толеранција од локалната средина, со што е отежнато нејзиното откривање како што се случаите со присилен брак и питавање.

Статистичките показатели укажуваат дека зголемен е бројот на лицата инволвирани во

Модус на делување

Злоупотребата на деца преку сексуална експлоатација и склучување на присилни бракови остануваат да бидат доминантни форми на трговија со луѓе, а откако ќе бидат обезбедени фалсификувани документи, детето се пренесува во друга држава од каде е лицето со кое е склучен бракот, каде

овие криминални активности, особено во 2023 година, кога пријавени се 35 лица, од кои двајца се странски државјани. Еден од сторителите е дете на 17 годишна возраст (државјанин на Србија) кое во два наврати заедно со својата невенчана сопруга испланирале, договориле и реализирале склучување на два присилни брака на 13 годишно дете на сопругата, стекнувајќи се со противправна имотна корист од 2.200 евра.

продолжува сексуална и трудова експлоатација. Лицата користат софистицирани технички средства (паметни телефони, интернет апликации и сл.), кои не можат да се следат со постојната техничка опрема. Овозможуваат бришење на податоците и фотографии од детето жртва кои потоа не можат да се екстрахираат со форензичко вештачење.

ИДНИ ОЧЕКУВАЊА

И во иднина се очекува да се користи истиот модус при вршење на криминалните дејствија:

- ✓ зачестена употреба на социјални мрежи,
- ✓ користење на интернет и апликации, користење на лажни профили и фотографии од други лица со цел наамување и привлекување на потенцијалните жртви, како и страници од агенцијата каде договараат девојки кои би престојувале и работеле во Северна Македонија, а кои по пристигнување се носат во угостителски објекти каде работат како танчерки.

9. ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛ

Еколошкиот криминал е сериозна закана преку незаконско користење на природните ресурси, вклучувајќи го загрозувањето на животната средина и природата со отпад. Овој вид на криминал е цврсто испреплетен со легалниот бизнис сектор, при што криминалните структури ги злоупотребуваат правните празнини.

Пораст бележат кривичните дела загрозување на животната средина и природата со отпад, додека незаконската трговија со Ф-гасови која е третирана како нов тренд во ЕУ, е забележана и на подрачјето на Северна Македонија.

Еколошкиот криминал континуирано ја загрозува животната средина и негативно влијае на условите за живот и целиот биодиверзитет во природата. На подрачје на Северна Македонија, еколошкиот криминал најчесто се појавува како узурпација на недвижности, мачење животни, пустошење на шуми и загрозување на животната средина и природата со отпад, а константно присутни се и законите од незаконит лов и риболов. Незаконската трговијата со Ф-гасови која е третирана како нов тренд во ЕУ е забележана и на подрачјето на Северна Македонија, за што беа реализирани две истраги.

Според статистичките согледувања и последната публикација на Државниот завод за статистика, проблемите во животната средина во Северна Македонија се слични со оние во другите земји од регионот.

Идентификуван е недостиг од регионални интегрирани системи за управување со комунален цврст отпад и системи за управување со посебни видови отпад, вклучувајќи го и опасниот отпад, потоа недоволната покриеност на населените места и општините со системи за собирање и третман на отпадни води, потреба за

воспоставување интегрирано управување со речен слив, проблеми со загаденоста на воздухот и контаминираноста на почвата, како и предизвици во управувањето со природното наследство и процесот на воспоставување на националниот систем на заштитени подрачја. Констатиран е недоволно развиен мониторинг-систем на животната средина, како и потребата за зајакнување на капацитетите и обезбедување механизми за мониторинг и спроведување на законите во областа.

	2020-2023 ГОДИНА	2016-2019 ГОДИНА
УЗУРПАЦИЈА НА НЕДВИЖНОСТИ	266	231
МАЧЕЊЕ ЖИВОТНИ	112	77
ПУСТОШЕЊЕ НА ШУМА	110	211
ЗАГРОЗУВАЊЕ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ПРИРОДАТА СО ОТПАД	63	15
НЕЗАКОНИТ ЛОВ	45	38
НЕЗАКОНИТ РИБОЛОВ	36	78

Еволуција на област

Во периодот од 2020 до 2023 година откриени се 667 кривични дела од областа на еколошкиот криминал, од кои најдоминантни се кривичните дела „узурпација на недвижности“, „мачење животни“ и „пустошење на шума“, „загрозување на животната средина и природата со отпад“, по што следат делата за незаконит лов и риболов.

Состојбата на еколошкиот криминал е на речиси исто ниво како и во SOCTA 2021.

Забележан е пораст на кривичните дела загрозување на животната средина и природата со отпад, неовластено ловење чување и отуѓување диви животни и птици, загадување на животната средина и природата, мачење животни, незаконит лов, узурпација на недвижности, уништување насади со употреба на штетна материја и пренесување заразни болести кај животниот и растителниот свет.

9.1 КРИМИНАЛ СО ОТПАД

Откривањето на криминалот со загрозување на животната средина и природата со отпад бележи пораст во овој период, за што откриени се 63 кривични дела, наспроти 15 случаи кои беа откриени во претходниот период. Во овој домен откриени се неправилности и злоупотреби на правните лица кои се овластени за складирање, транспорт и работа со отпад, при што детектирани се и правни субјекти кои наведената дејност ја вршат неовластено и без соодветна лиценца. Покрај ова, еколошкиот криминал се манифестира и преку правните субјекти кои

незаконски се ослободуваат од отпадните води и материјали од нивната дејност, на начин што истите се истураат или оставаат на јавни локации и отворен простор.

Во овие рамки карактеристичен е случај во Дебар каде правното лице во повеќе наврати, преку канализациската и атмосферска мрежа, пуштило опасен отпад, односно употребено моторно масло кое преку градската канализациска мрежа се влеало во езерото во Дебар.

9.2 БЕСПРАВНА СЕЧА И ПУСТОШЕЊЕ ШУМИ

Криминалот со дрва бележи намален тренд во однос на SOCTA 2021, но истиот и понатаму е високо заканувачки и сериозно го оштетува шумскиот фонд на државата, предизвикувајќи долгорочни штети по екологијата. Шумскиот фонд сериозно се загрозува и со шумските пожари кои се вообичаено активни во летниот период. Кривичните дела за пустошење на шумите бележат намалување за речиси 48%, при што откриени се 110 кривични дела, наспроти 211 кои беа откриени во претходниот циклус SOCTA 2021.

Намалување е забележано и во делот на криминалот со кражбите на дрва, нелегалниот транспорт, преработката и незаконската продажба на дрва за што во извештајниот период беа поднесени кривични пријави против вкупно 702 сторители за сторени 565 кривични дела во чии рамки одземена е дрвна маса во количина од 16.515,87 м³, а материјалната штета е проценета во износ од над 700 милиони денари.

Криминалот со бесправна сеча и пустошење шуми е распространет во шумските предели низ цела територија, при што разузнавачките сознанија посочуваат дека многу често се опустошува државното земјиште.

Модусите за вршење на кривичните дела немаат значајни промени, при што посебно карактеристични и застапени се методите со корупција и инволвираност на вработените во надлежните служби кои вршат злоупотреби на овластувањата и службената положба, фалсификуваат исправи или вршат други форми на несовесно работење во службата. Покрај корупцијата, криминалните структури кои делуваат во областа често користат контра мерки, при што дел од истите се агресивни и користат насилство кон службените лица.

Во однос на транспортот, се користат товарни возила, со и без регистарски таблици, кои имаат претходница т.н. чистачи на патот. Добиени се сознанија за користење „брента“ за режење дрва кои се обработуваат на машина и се продаваат како режана граѓа, постоење на пила на каде се преработуваат исечените дрва во огревно дрво, како и узурпација на државно земјиште кое се користи за привремено складирање на огревни дрва кои подоцна, во

погодно време, се транспортираат со фалсификувани испратници.

Во делот на коруптивните методи добиени се сознанија за инволвираност на вработени во шумска полиција, како и сознанија за двојно повеќе фактурирани услуги од страна на вработени во шумско стопанство. Во западниот регион на државата, карактеристични се сознанијата за постоење на лица од Албанија кои се ангажираат за вршење на пустошење шуми, при што дел од истите илегално влегувале на територија на Северна Македонија каде вршеле сеча на дрва и се враќале во Р Албанија каде ги продавале дрвата. Согласно сознанијата, пазарната цена за 1м3 се движи од 700 денари и за препродавање до 50 евра по полна кола, или продажба која се движи од 1.200 денари до 6.000 денари за 1м3 во зависност од подрачјето и местото до каде треба да се транспортираат.

9.3 УЗУРПАЦИЈА НА НЕДВИЖНОСТИ

Кривичните дела за **узурпација на недвижности** бележат зголемување за 15% и истите и понатаму се доминантни во вкупниот еколошки криминал. Во однос на останатите форми на еколошки криминал, карактеристичен е зголемениот број на делата за мачење животни, кои бележат пораст за повеќе од 45% во однос на претходниот период. Кривичните дела за незаконит лов бележи пораст за 18,4%, а незаконитиот риболов има намалувачки тренд.

9.4 НЕЗАКОНСКА ТРГОВИЈА СО Ф-ГАСОВИ

Во делот на **незаконската трговија со Ф-гасови** во 2023 година реализирани се две истраги против две физички и едно правно лице. Во првиот случај, на рута со криумчарење од Северна Македонија кон

Грција заплени се 2.340 килограми ладилни средства, а во вториот случај кој е со рута Обединети Арапски Емирати - Грција - Северна Македонија заплени се 13.640 килограми ладилни средства.

Во двата случаи ладилните средства биле во цилиндри кои не се полнат и кои се забранети за употреба во земјите од Европската Унија и во Северна Македонија. Увозната компанија од Северна Македонија која е инволвирана во вториот случај, во текот на мај и јуни 2023 година била вклучена во две заплени на кокаин, кои биле извршени од грчките власти при контрола на три контејнери со банани кои доаѓаат од Еквадор, за што седум грчки и три албански државјани беа уапсени од грчките власти, а

четири македонски државјани беа уапсени од полицијата на Северна Македонија, меѓу кои и управителот на увозната компанија, за што против фирмата увозник и нејзиниот управител е поведена кривична постапка. Покрај ова, на 23.02.2022 година, при излез од државата од страна на припадниците на царинската управа во Деве Баир реализирана е заплена на 61 боца со F-гасови.

ВЛИЈАНИЕ

Еколошкиот криминал е пропратен со социјалната толеранција на населението кое истиот не го пријавува и ги отежнува мерките за откривање на кривичните дела. Нискиот животен стандард и економските фактори ги зголемуваат заканите во областа и може да го зголемат криминалот во овој домен. Законската регулатива ќе влијае на видот и казнувањето на кривичните дела. Со измените на Кривичниот законик од 2023 година, во доменот на еколошкиот криминал воведени се санкции за правните субјекти и затворски казни до 10 години. Директивата на ЕУ за еколошки криминал е транспонирана 92% во националното законодавство и се очекува новите измени во Директивата на ЕУ од 11 април 2024 година да се транспонираат до 2030 година.

ИДНИ ОЧЕКУВАЊА

Еколошкиот криминал во сите појавни форми ќе биде актуелен и во идниот период, за што се очекувани и нови предизвици во овој домен.

10. КРИУМЧАРЕЊЕ

Северна Македонија е земја на потекло, транзит и крајна дестинација на повеќе видови криумчарени стоки.

Криумчарењето се одвива на сите граници од државата, при што северната граница е најпогодна за криумчарење на стоки за широка потрошувачка, лекови, пиротехника и тутун, западната граница за криумчарење добиток, кафе и риба, на источната граница се криумчарат возила, цигари, тутун и злато, а јужната граница за цигари, злато и уреди за домаќинство.

Експанзијата на интернетот и социјалните мрежи предизвикуваат пораст на интернет трговијата, со што се зголемуваат можностите за злоупотреба и делување на криминалните структури.

Криминалот со криумчарење на акцизни и други видови стоки е константно присутен на територијата на Северна Македонија, истиот е пропратен со висок профит и причинува сериозни штети на државниот буџет и економијата. Северна Македонија е земја на потекло, транзит и крајна дестинација на повеќе видови криумчарени стоки, при што избегнувањето на плаќањата по основ на царина и акциза негативно

влијаат на целокупниот финансиски систем и го забавуваат економскиот раст на државата. Дел од приходите и профитот кои се стекнати со криумчарење на акцизните и останатите стоки со перење пари се инфилтрираат во легалните бизниси, со што криминалните структури ја зголемуваат својата моќ и може да вршат криминални активности во посериозен облик.

10.1 КРИУМЧАРЕЊЕ НА ТУТУН И ПРОИЗВОДИ ОД ТУТУН

Меѓународните трендови со незаконско производство и криумчарење на тутунските производи како и постоењето на високи цени на цигарите во земјите на Европската Унија негативно влијаат и може да ги зголемат криминалните активности во областа.

На национално ниво, трендовите со криумчарење на тутун и цигари се активни во анализираниот период, при што заплениите со цигари се речиси на исто ниво како и во претходниот четиригодишен циклус, а заплениите со тутун бележат

намалување. Според статистичките параметри, трендовите со криумчарење на тутун и цигари се стабилни, со тоа што разузнавачките сознанија говорат за постоење на поголема организираност и поликриминалност на ОКГ кои се инволвирани во областа.

Во периодот 2020-2023 заплени се 12.253.076 парчиња цигари и над 4,3 тони тутун, за разлика од СОСТА 2021 кога беа заплени 12.375.780 парчиња цигари и 17 тони тутун.

ТУТУН ВО КИЛОГРАМИ	МВР	ЦАРИНА	ЦИГАРИ ВО ПАРЧИЊА	МВР	ЦАРИНА
2020 ГОДИНА	-	114	2020 ГОДИНА	40.000	64.350
2021 ГОДИНА	-	1.413	2021 ГОДИНА	2.000	12.014760
2022 ГОДИНА	3	1.343	2022 ГОДИНА	2.000	87.836
2023 ГОДИНА	310.125	1130,85	2023 ГОДИНА	20.220	21.910

Географска димензија, рути, гранични премини, дистрибуција

Географската локација и рутите за транспорт на тутун и цигари немаат значителни промени во однос на претходниот циклус. Најголем дел од случаите со криумчарење на тутун и производи од тутун се откриени во скопскиот реон каде тутунските производи, без платена акциза, противправно се

пуштаат во промет, најчесто со продажба на пазарите и во продажните објекти.

Покрај цигарите и тутунот за пушење кои се доминантни во областа, откриена е и незаконска продажба на тутун за наргиле, електронски цигари и течност за истите.

Трендот со криумчарење на цигари од Северна Македонија кон Бугарија е актуелен и во овој период, а цигари со македонско производство во помал обем се криумчарат и кон други земји. Разузнавачките сознанија говорат за постоење на нелегален внес на цигари од Косово, од кои дел се криумчарат и кон Бугарија. Во анализираниот период, како специфични се извојуваат дел од случаите каде е документиран нелегален внес на цигари и режан тутун на границата со Грција, кои се набавени од Duty Free shop во меѓузоната. Воздушните гранични премини се користат за криумчарење на цигари кон земјите Швајцарија, Велика

Модус на делување

Модусите за криумчарење на тутун и неговите производи се класични и често се практикуваат со примена на коруптивни методи. Криумчарењето преку илегалните премини е прилагодено на теренот и често се врши пеш или со коњи, по што криумчарените стоки се прифаќаат со моторни возила и се носат кон поголемите места. На легалните премини, криумчарењето на тутун и цигари најчесто се врши со прикривање во багаж и возила, а криумчарите често користат коруптивни методи, при што се злоупотребува и легалниот превоз кој се врши со товарни возила и автобуси. Кај криумчарењето кое се врши по воздушен пат, покрај присутноста на коруптивните методи, криминалните структури остваруваат криминална соработка и со лица кои живеат и работат во странство, како што е Велика Британија.

Британија и други, а граничните линии со Косово и Албанија се посебно критични поради големата можност за криумчарење по илегалните премини.

Правните субјекти и понатаму вршат злоупотреби на постапката за увоз и обработка на тутунот во лист, за што во периодот 2020-2023 година Царинската управа поднесе три кривични пријави против четири правни и шест физички лица кои со 17 камиони (пет од Бугарија и 12 од Грција) извршиле увоз на 194.483,5 килограми тутун во лист марка „Вирџинија“ и истиот го пуштиле во промет без да биде платена неговата акциза.

Во извештајниот циклус, откриен е објект за недозволено пакување на тутун за пушење, а како нов модус се појавува транспортот и дистрибуцијата во која се користат возила/комбиња кои превезуваат поштенски пратки.

Забележани се елементи на поголема софистицираност и промена на модусот на организираните криминални групи кои финансиски и структурно ја зголемија својата моќ и делуваат со зголемена поликриминална активност. Покрај ова, добиени се и разунавачки сознанија за ОКГ кои коруптивно влијаат на безбедносните служби и својата криминална активност ја прошируваат кон нелегалниот пазар со дрога, при што имаат изградена стабилна и силна структура на легални бизниси кои се користат за перење пари.

Во модусот на ОКГ забележани се промени кај складирањето на криумчарените стоки за што сега користат имот кој е во сопственост на нивниот легален бизнис сектор, а во делот на транспортот користат и правни лица кои се регистрирани за транспорт на пратки и вршење на надворешна трговска размена.

Според разузнавачките сознанија, забележано е и постоење на ОКГ со транснационална активност која има високо развиена соработка и силна поврзаност на организираниите криминални структури кои заедно вршат криминал и перење пари на подрачјето на Северна Македонија и Р. Бугарија. ОКГ применуваат софистицирани апликации за комуникација каде се применува криптирана содржина и е тешко

да се изврши пресретнување на истата. Според разузнавачките сознанија, криминалната активност во овој домен се очекува да биде висока и во идниот период, со можност за натамошно јакнење на моќта на ОКГ која делува во легалниот бизнис сектор, каде се перат пари, при што се очекувана и зголемена можност за корупција на службените лица.

10.2 КРИУМЧАРЕЊЕ НА ДРУГИ ВИДОВИ СТОКИ

Криумчарењето на останатите видови стоки се врши двонасочно на сите гранични премини, при што најчесто се криумчарат стоки кои се наменети за широка потрошувачка и имаат различна цена на пазарите во регионот. Во овие рамки на подрачјето на Северна Македонија најчесто се криумчарат злато, сребро, лекови, кафе, нафта, масло, алкохол, девизи, монети, авто делови, моторни возила, риба, добиток и други видови на технички, текстилни и прехранбени стоки. Модусите за криумчарење на стоките воглавно се класични и се прилагодени на конфигурацијата на теренот.

На граничните премини, криумчарената стока најчесто се пренесува со криење во возила или багаж на лицата, при што се злоупотребува и легалниот превоз и транспортот кој се врши со камиони и автобуси. На илегалните премини, покрај криумчарењето пеш, се употребуваат и коњи со кои стоката се пренесува до населените места, од каде потоа се презема и натаму се транспортира со моторни возила. На западната граница, покрај криумчарењето по копнен пат, криумчарењето се врши и по воден пат со употреба на пловни објекти.

10.2.1 КРИУМЧАРЕЊЕ НА ЗЛАТО

Трендот со криумчарење на злато од Турција е актуелен и во овој период, при што истиот најчесто се врши со злоупотреба на организираниот јавен превоз кој сообраќа на релација од и до Турција.

На подрачјето на Северна Македонија се криумчари и сребро, најчесто во форма на накит и монети, а дел од криумчареното злато и сребро за транзит кон Турција и Косово.

Во периодот 2020-2023 година Царинската управа поднесе 13 кривични пријави против 12 македонски и тројца странски државјани,

поради криумчарење на 81,3 килограми златен накит, 72 парчиња златни монети во вкупна тежина од околу еден килограм, над пет килограми сребрен накит и 18 парчиња сребрени монети со тежина од 558 грама. Најголем дел од заплениите со злато и сребро се откриени на влез и на излез на граничните премини Деве Баир, Богородица и Меѓународниот аеродром Скопје, а еден случај е откриен на граничниот премин Табановце, каде се заплени 13,3 килограми златен накит кој бил наменет за транзит до Турција.

10.2.2 КРИУМЧАРЕЊЕ НА СТРАНСКИ ПОЛОВНИ ВОЗИЛА

На подрачје на Северна Македонија посебно актуелен е и трендот со криумчарење на странски половни возила, од кои дел се препродаваат како половни, а дел се растураат и се користат за продажба на делови. Во овие рамки, во периодот 2020-2023 година од страна на Царинската управа кривично пријавени се 15 физички и едно правно лице за сторени 15 кривични дела „прикривање на стоки кои се предмет на криумчарење или царинска измама“, каде на авто-плацеви во Скопје, Тетово, Штип, Куманово и Радовиш се пронајдени вкупно 327 половни возила.

За одбележување е реализацијата на Министерството за внатрешни работи од 2023 година, кога во Скопје беше откриен случај со криумчарење и заплена на 14 луксузни моторни возила кои со фалсификување на документи, табели или други ознаки биле внесени во државата и

противправно пуштани во продажба како хаварисани возила. На подрачје на Куманово реализиран е случај со заплена на четири германски половни возила кои биле незаконски внесени и наменети за продажба на делови преку правно лице, за што правниот субјект е кривично пријавен заедно со уште едно физичко лице.

Криумчарењето на странските половни возила најчесто се врши преку источната граница со Бугарија, за што разузнавачките сознанија предупредуваат за постоење на изразена корупција и криминална инволвираност на царинските службеници. Рутата од Бугарија кон Северна Македонија се користи и за криумчарење на автоделови и други трговски стоки, а како специфични се издвојуваат и сознанијата за криумчарење на електронска опрема која е наменета за копање криптовалути.

10.2.3 КРИУМЧАРЕЊЕ НА АЛКОХОЛ, КАФЕ, ЛЕКОВИ, ТЕКСТИЛНИ И ДРУГИ ТЕХНИЧКИ СТОКИ

Криумчарењето и недозволената трговија со алкохол е најкритично во внатрешноста на државата, а закани од криумчарење на нафтените производи се видливи кај злоупотребите со постапките за увоз каде правни субјекти го избегнуваат плаќањето на акциза. Во контекст на наведеното, Царинската управа поднесе кривична пријава против едно правно и две физички лица за незаконски увоз и пуштање во промет на 89.500 литри масла добиени од нафта кои се со потекло од Обединетите Арапски Емирати. Во извештајниот период откриен е и случај со противправно пуштање во промет на биодизел кој е произведен во деловен објект во Тетово, за што кривично пријавено е едно правно и три физички лица.

Криумчарењето со кафе е најзастапено на западната граница, каде истовремено се активни и долгогодишните трендови со криумчарење на риба и добиток.

Криумчарењето со лекови најчесто се врши преку границите со Бугарија и Грција, од каде истите нелегално се внесуваат во Северна Македонија, при што дел од нив се наменети и за транспорт кон Косово. Покрај лековите, на подрачјето на Северна Македонија се криумчарат и разни суплументи и медицински препарати кои се надвор од одобренијата за промет.

Текстилните производи и другите трговски и технички стоки се криумчарат на сите гранични реони, при што дел од нив се

наменети само за лична потреба, а дел се пуштаат во продажба со вклучување на правните лица и вршење на on-line продажба. Криумчарењето на стоките од

ВЛИЈАНИЕ

Економската состојба во државата и животниот стандард на граѓаните кој е со негативни последици од енергетската и економската криза и е видлив во извештајниот период негативно влијаат на областа и може да ја зголемат побарувачката за криумчарени производи. Социјалната толеранција останува да биде висока во општеството со што се отежнуваат активностите за откривање на кривичните дела. Експанзијата на интернетот и социјалните мрежи предизвикуваат пораст на on-line трговијата, со што се зголемуваат можностите за злоупотреба и делување на криминалните структури.

овој вид е најинтензивно на границите со Грција и Бугарија, каде најчесто се криумчарат кинески и турски производи.

ИДНИ ОЧЕКУВАЊА

Постојните трендови со криумчарење на акцизни и други видови стоки ќе продолжат и во идниот период, со можност за зголемување на поликриминалната активност на ОКГ и примена на посоефицицирана опрема во модусот, вклучувајќи ја можноста за комуникација со транскрипти, извидување со дронови, злоупотребување и искористување на можностите за трговијата онлајн, злоупотреба на доставата со карго и поштенски пратки и слично.

11. ИМОТЕН КРИМИНАЛ И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Имотниот криминал сеуште претставува најзастапен облик на криминална активност и сериозна закана за јавната безбедност. Економската нестабилност има силно влијание врз оваа криминална област. Главни цели на ОКГ се станбените и деловните објекти, особено спортските обложувалници, казината и аптеките, on-line трговијата и измами со злоупотреба на податоци.

Намален тренд бележат тешките кражби и разбојништвата, додека кај измамите, доминираат измамите со брзи кредити, криптовалути, телефонските измами за наводни сообраќајни незгоди и злоупотреба на лични податоци преку лажни реклами за попусти.

Борбата против имотниот криминал е висок приоритет речиси во сите земји во регионот. Иако е со намален тренд, сепак има негативен финансиски ефект врз физичките и правните лица со предизвикување материјална штета. Високиот процент на нерасчистени кривични дела влијае на довербата во органите за спроведување на законот.

При вршење на дел од криминалните активности се користи насилство и закана со огнено оружје, а се инволвираат и деца и млади лица без криминално досие со цел користење на нивниот идентитет.

11.1 ТЕШКИ КРАЖБИ

Во периодот 2020-2023 година во Северна Македонија регистрирани се 30.812 тешки кражби, со кои е причинета материјална штета од 2,7 милијарди денари.

Во однос на претходниот циклус SOCTA 2021, тешките кражби бележат намален тренд, кој во 2023 година резултираше со најмал број од 6.575 регистрирани тешки кражби, наспроти 2020 година кога беа регистрирани 8.753 кривични дела. Трендот на намалување кој е присутен во овој циклус веројатно е предизвикан од зголемената свест за самозаштита и преземање на мерките за приватното и техничко обезбедување на објектите кои истовремено се проследени со зголемена доверба во

Главни цели на напад се станбени и деловни објекти, особено спортски обложувалници, казина и аптеки.

Големо влијание има и развојот на информатичката технологија, каде интернет просторот се користи за on-line трговија и измами со злоупотреба на податоци на лица преку лажни реклами за попусти. Зачестени се и телефонските измами, користејќи го методот на „сообраќајна незгода“.

банкарскиот систем, а лошата економска состојба и нискиот стандард на граѓаните дополнително го намалува интензитетот на тешките кражби кои се економски и материјално мотивирани. Во оваа насока тешките кражби во станбените објекти (станови, куќи и викенд куќи) бележат намалување за 23%, при што извршени се 7.927 тешки кражби во станбени објекти.

Возилата се втор најчесто нападнат објект при вршење на делата од овој вид. Регистрирани се над пет илјади тешки кражби во возила, кои во однос на претходниот циклус SOCTA 2021 бележат намален тренд.

2020-2023

2016-2019

ТЕШКИ КРАЖБИ	30.812	41.886
ТЕШКИ КРАЖБИ ВО СТАНБЕНИ ОБЈЕКТИ	7.927	10.304
МАТЕРИЈАЛНА ШТЕТА	2,7 МИЛИЈАРДИ ДЕНАРИ	2,8 МИЛИЈАРДИ ДЕНАРИ

Географска димензија, рути, гранични премини, дистрибуција

Тешките кражби се застапени на територијата на целата држава, а најголем дел од нив-околу 55% се извршени на подрачје на Скопје, кое е најкритично во овој домен. Како покритични подрачја на национално ниво се јавуваат и подрачјата на Битола, Прилеп и Штип.

Рутите за транспорт и продажба на украдени предмети не се целосно истражени и документирани, а разузнавачки празнини постојат и во делот за детектирање на процесите и мрежите на организираниот криминал.

Модус на делување

Не се детектирани значителни промени во модусот на извршување на тешките кражби. Тешките кражби главно се мотивирани од финансиски и материјални побуди, при што како предмет на истите најчесто се јавуваат парични средства и вредни предмети (златен накит и компјутерски и технички стоки) кои може брзо да се продадат.

Во начинот на извршување најчесто се применуваат класични методи за отворање на објектите на начин што истите насилно се отвораат со делување на влезните врати, за што се користи физичка сила и подесен алат (клуч-калауз, хебла, шрафцигери, клешти, метални полуги и слично). Како вообичаен модус е влегувањето преку балконски прозори и врати, со што најчесто се вршат тешки кражби во становите кои се лоцирани на приземје или на пониските катови од станбените објекти. За отворање на заштитните врати, сторителите користат специјален алат и опрема, а пософистицираната опрема се применува за отворање на блиндор вратите.

Информатичката технологија и развојот на трговијата која се врши on-line значајно влијае на областа, при што социјалните мрежи и платформите за on-line трговија се користат и за продажба на украдени предмети. Криминалните структури често воспоставуваат сопствени мрежи за продажба преку „посредници“, при што украдените стоки се продаваат во локални продавници и неконтролирани пазари за продажба на стари предмети.

Тешки кражби на сефовите и банкоматите се присутни и во овој период, кои се вршат со провалување во просторијата каде е сместен сефот или банкоматот, по што истите со повторна примена на сила насилно се вадат и одземаат од објектот. Забележана е појава на тешки кражби во подрумски и помошни простории каде се одзема компјутерска опрема и делови кои се користат за копање на криптовалути.

Станбените објекти најчесто се нападнати при отсуство на луѓе во истите и во момент кога сопствениците се на работа, на одмор или во странство, при што голем е бројот и на извршени тешки кражби во викенд куќи кои се надвор од населени места.

Појавата со вршење на тешки кражби во возила е највидлива во вечерните часови и на повеќе посетени места во Скопје, во периоди кога има поголемо присуство на луѓе (трговски центри, угостителски и спортски објекти). Кражбите во возила најчесто се извршуваат со кршење на стаклата и од истите се одземаат пари, торби и вредни предмети кои се оставени во возилата.

Карактеристична е појавата со кражби на катализатори од возилата на паркинг простори пред станбени објекти, кои се мотивирани од високата цена на легурата (платина, родиум и паладиум) и нејзината побарувачка на црниот пазар, како и во земјите на ЕУ.

Криминални чинители

Лицата кои се инволвирани во имотните деликти не се целосно и цврсто структурирани како ОКГ, а криминалната структура е често променлива и вклучува дел од постари и искусни извршители на делата, со дел нови извршители кои често се деца или млади лица без криминално досие, со цел за користење на нивниот идентитет. Криминалните чинители најчесто делуваат поединечно, со висок степен на рецидивизам, при што забележана е и појава на здружување на две или повеќе лица кои се со поизразен степен на професионализам.

Во периодот 2020-2023 година, кривично пријавени се вкупно 10.759 сторители, од кои 1.933 се деца, рецидивисти и повторници на делата-1.903 сторители, од кои 541 сторител се деца повторници.

11.2 РАЗБОЈНИШТВА

Разбојништвата, кои претставуваат најтешки кривични дела од областа на имотниот криминал, бележат намалување од 16% во однос на SOCTA 2021.

Во период 2020 – 2023 година, во Северна Македонија извршени се 1.155 разбојништва со кои предизвикана е материјална штета која за овој период е проценета на 303.3 милиони денари. Причините за намалување на бројот на извршени разбојништва се примената на рестриктивните мерки за

Според разузнавачките сознанија, криминалните структури кои делуваат на подрачје на Северна Македонија за извршување на тешките кражби користат и изнајмени возила и инволвираат деца и млади лица без криминално досие со цел да го искористат нивниот идентитет.

Дел од откриените сторители се извршители на серија кражби, со можност за повисок степен на професионализам и зголемена мобилност на локално и национално ниво.

Според оперативните сознанија, дел од нашите државјани делуваат на меѓународно ниво, за што постојат информации дека имаат криминална соработка или вршат тешки кражби во Белгија, Албанија и Србија, а дел се криминално инволвирани и во недозволената трговија со дрога. Во земјите на ЕУ и балканските земји за сторени кривични дела од областа на имотните деликти лишени од слобода се 21 македонски државјанин. На национално ниво, како сторители на тешки кражби се јавуваат и странски државјани и мобилни криминални групи или здружени поединци од соседните земји.

време на Covid 19, поголемата и посовремена заштита на имотот особено кај банките и деловните објекти, што влијаеше од една страна на спречување на овие кривични дела, а од друга страна имаше влијание на усовршувањето на начинот на извршување.

Географска димензија, рути, гранични премини, дистрибуција

Обемот на инволвираност на криминалните чинители во разбојништвата продолжува да биде висок на подрачје на град Скопје каде се извршени 70% од разбојништвата, а најпогодена е општината Центар. Покрај Скопје, како критични се јавуваат и подрачјата на општините Битола и Прилеп.

Модус на делување

Најголем број разбојништва-466, се извршени на отворен простор (улични разбојништва) каде криминалните чинители најчесто со употреба на насилство и без претходно предупредување напаѓаат постари лица или деца, што претставува олеснителна околност за нивно совладување. Се вршат во вечерните часови на локации со мала видливост или во дневните часови на локации со голема раздвиженост.

Деловните објекти кои се цел на разбојништвата се најатрактивни за сторителите заради паричните средства, а особено се атрактивни објектите кои работат доцна и располагаат со готовински трансакции.

Најранливи деловни објекти се спортските обложувалници, казината и аптеките каде се извршени 30% од разбојништвата. Најчесто се вршат од поединци или група од 2-3 маскирани лица, со закана со огнено оружје (автоматска пушка, пиштол, нож) пред завршување на работното време кога во објектите е намалено присуството на луѓе

За разбојништвата е карактеристична разновидноста на употребените средства при извршување на делата. Оружјето како средство на закана е користено во 298 случаи, каде доминантни се заканите од пиштол. Заканите со автоматска пушка, претставуваат исклучок кој се јавува само во 24 случаи, а посебно карактеристична е нивната употреба при извршување на разбојништвата во банки, пошти, менувачници и слично.

или на почетокот на работното време кога само вработените се присутни во објектот.

Регистрирани се и два случаи на разбојништво извршени во фабрики за производство на медицински Канабис, лоцирани во рурални средини, од каде се одземени 1,7 тони марихуана.

Во 2022 година за првпат е регистриран случај на физички напад на банкомат со експлозив. На подрачје на Скопје, во простор на комплекс со локали, маркети, угостителски и други деловни објекти, четири непознати лица со закани од огнено оружје и со употреба на експлозивни направи предизвикале експлозија на четири банкомати, на начин што преку отворот за вадење пари, во сите четири банкомати поставиле импровизирани експлозивни направи и истите истовремено ги активирале по електричен пат, со употреба на извор на електрична енергија, мал акумулатор, жици и паралелно поврзување на електричните детонатори, по што предизвикале истовремена експлозија кај сите банкомати.

Регистриран е мал процент на тешки облици на разбојништва, каде жртвите се здобиле со тешки телесни повреди, а четири од нив го загубиле животот. Во останатите случаи како средство на закана користеле ладно оружје или други погодни предмети, како и употреба на физичка сила. Уличните разбојништва најчесто се извршуваат под закана од употреба на физичка сила, нож или други предмети, додека разбојништвата извршени во деловни објекти најчесто се извршуваат со закана со огнено оружје.

Криминални чинители

Дејствувањето на криминалните чинители е поединечно или во група од две до три лица, при што дел од сторителите се повторници. Не е детектирана ОКГ, но е утврдено присуство на членови на криминална група, кои со закани со огнено оружје и употреба на експлозивни направи предизвикуваат експлозии на банкомати.

11.3 ИЗМАМИ

Измамите се помалку застапени кривични дела од имотниот криминал при кои извршителите со намера за себе или за друг да прибави противправна имотна корист, ја доведуваат жртвата во заблуда со лажно прикажување и прикривање на факти или држење во заблуда заради сторување или не сторување на нешто на штета на својот или туѓ имот. Најчеста форма на измами кои се регистрирани се случаи каде лицето кое ја врши измамата нуди услуги за кои бара делумно да бидат однапред наплатени. Измамите бележат промени. Се повеќе се користи интернет просторот, каде преку социјалните мрежи се добиваат лични

Во 2021 година во пограничните делови од западниот дел на државата беше детектирано присуство на здружени криминални чинители државјани на Северна Македонија и Албанија кои вооружени извршуваа разбојништва.

податоци од жртвите, или пак преку лажни идентитети на интернет се нудат на продажба производи и услуги кои не се исти како понудените. Не е потребно софистицирано знаење за извршување на овие кривични дела, а сторителите со ваквиот лесен начин на делување, им предизвикуваат значителна штета на жртвите. Доминираат измамите со брзи кредити, криптовалути, телефонските измами за наводни сообраќајни незгоди, злоупотреба на лични податоци преку лажни реклами за попусти и слично.

Еволуција на област

Измамите се на идентично ниво споредено со претходниот циклус SOCTA 2021.

Во периодот од 2020 до 2023 година, регистрирани се вкупно 1.170 кривични дела „измама“, најголем број извршени во 2022 година-344 и во време на Ковид пандемијата -313 дела. Со ваквите инкриминации причинета е материјална штета од над 190

милиони денари, со најголем пик во текот на 2023 година, при што најголема материјална штета е причинета на подрачјето на Дебар, каде од оштетено лице користејќи го неговото невнимание и суеверие е одземена поголема количина златен накит во вредност од околу четири милиони денари.

Географска димензија, рути, гранични премини, дистрибуција

Критично подрачје каде измамите се најзастапени со 30,2% е скопскиот регион, особено на подрачјата на полициските станици Центар, Бит Пазар, Ѓорче Петров и Гази Баба. Измамите се присутни и на подрачје на Тетово и Гостивар каде

карактеристичен е трендот на зголемување на делата особено во 2023 година со забележан пораст за повеќе од 50% во однос на 2022 година. Со висок процент на застапеност, измамите се присутни и на подрачјата на Охрид, Битола и Велес.

Модус на делување

Криминалните чинители претходно го планираат дејствието, таргетираат заинтересирани лица за купување или продавање на одредени производи, а го планираат и начинот на кој ќе ги доведат во заблуда и измамат. Факторите кои го олеснуваат извршувањето на делата се различни (најчесто се работи за злоупотреба на довербата, лажно претставување, слабоумност, суеверие, давање пари на заем и слично). Регистрирани се случаи каде

лицето кое ја врши измамата нуди услуги за кои бара делумно да бидат однапред наплатени или од страна на лица со лажни идентитети кои нудат на продажба преку интернет страници за купување/продажба на одредени производи или услуги каде нарачателите не го добиваат она што го нарачале и платиле за истото или кога лица со лажни идентитети нарачуваат одредени производи кои треба да се достават на одредена локација и истата не ја плаќаат.

Чинителите најчесто делуваат поединечно, но и во групи составени од по четири лица. Вакво делување е особено карактеристично за подрачјето на Гостивар, каде во период од три години, во континуитет измамите ги вршат истите сторители, лица кои се со криминално досие, а во кои како оштетени се јавуваат физички лица од машки пол. На подрачјето на Штип има случаи во кои сторителите, најчесто од ромска националност, лично оделе кај оштетените и им нуделе гатачки услуги, а за возврат барале одредена сума пари или злато.

Измами со брзи кредити

Постојат случаи во кои извршителите преку воспоставување на контакт со потенцијална жртва преку социјалните мрежи, добиваат лични податоци од жртвите кои подоцна ги користат за подигање на брзи кредити.

Во одредени случаи извршителите ја контактираат потенцијалната жртва заради собирање на парични средства за лекување и донации, хуманитарни здруженија и слично.

Измами за наводни сообраќајни незгоди

Карактеристични се измамите во кои извршителите ја контактираат потенцијалната жртва дека нивното дете наводно учествувало во сообраќајна незгода, при што е потребно да се исплати одреден износ на парични средства со цел преземање кривична одговорност. Документирани се три случаи на подрачјата на Скопје, Куманово и Свети Николе, во кои од оштетените лица земени се вкупно 30.000 евра. На подрачјето на Охрид се откриени лица (државјани на Бугарија) кои вршат измами преку телефонски разговори со оштетени лица (претежно возрасни) лажно претставувајќи се дека се полициски службеници и доведувајќи ги во заблуда оштетените со прикажување на лажни факти дека е направена сообраќајна незгода во која учесник е близок член од фамилијата. За негово ослободување од кривична одговорност барале поголеми суми на пари.

Измама со криптовалути

Регистрирани се случаи на измама со криптовалути, најмногу на подрачје на Скопје. Пријавените настани се однесуваат на сторени измами кон граѓани од страна на физички лица преку изнудување и уплата на парични средства за наводно инвестирање во криптовалути и компјутерска опрема за таа намена, како и кражба на криптовалути од електронските паричници кои ги поседуваат.

Измами од лице кое престојува во казнено поправни установи

Зачестена е појавата на измами на лице кое престојува во казнено - поправни установи во текот на 2023 година, каде, покрај забрана за користење на мобилни телефони, достапни му се мобилни телефонски апарати и броеви преку кои ги извршува кривичните дела. Модусот што го користи е со лажно претставување како: менаџер, сопственик на фирма, очевидец на

сообраќајна незгода кој барал парични средства со цел да ја прикрие истата и слични професии, додека предмет на напад/жртви се најчесто сопственици, управители на фирми или вработени во фирмите.

Измама преку злоупотреба на лични податоци преку лажни реклами за попусти

Во 2023 година, регистрирани се измами со злоупотреба на лични податоци преку лажни реклами за попусти, при што доставени се пријави од правни лица за креирани лажни профили на социјална мрежа во име на нивните компании, на кои биле објавувани содржини за лажни наградни игри, како и случаи во кои физички лица пријавиле дека биле измамани при купување на техничка роба и алат.

ИДНИ ОЧЕКУВАЊА

- ✓ Економската ситуација ќе влијае на динамиката на имотниот криминал.
- ✓ Деловните објекти и во иднина ќе бидат предмет на напад (казина, спортски обложувалници, аптеки).
- ✓ Мотивирани од брзата заработувачка, криминалните групи ќе продолжат да регрутираат нови членови од социјално ранливите категории и младата популација.
- ✓ Опремата и средствата за вршење на кривични дела ќе биде лесно достапна преку интернет продажба, а ќе се зголеми on-line продажбата на украдени предмети.

11.4 КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Културното наследство е темелна вредност на Северна Македонија која се заштитува под секакви околности. Нашата држава има богато културно наследство, голем број на археолошки наоѓалишта и верски објекти кои се од непроценливо значење, но мерките и активностите кои се преземаат не се доволни и ефикасни да се оствари потребната заштита. Културните добра, односно движното културно наследство најчесто е предмет на недозволена трговија во регионот и пошироко. Причините за ваквата состојба делумно се како резултат на неусогласеноста на законската регулатива и на неприменливи законски решенија во пракса, нецелосно воспоставена заштитна евиденција и ажурирани податоци во регистарот на недвижно културно наследство кои ги отежнуваат

постапките за непосредна заштита на културното наследство. Подигањето на свеста на локалното население, особено она во непосредна близина на позначајните археолошки локалитети е од голема важност, бидејќи токму овие луѓе се првите што треба да реагираат во одбрана на локалитетите од незаконски дејствија.

И глобализацијата на границите и отсуството на царинска контрола овозможуваат полесно пренесување на овој вид на стока во државите од ЕУ. Транспортни фирми кои вршат легален превоз на разновидна стока со товарни моторни возила, овозможуваат транспорт на предмети кои претставуваат културно наследство на нелегален начин.

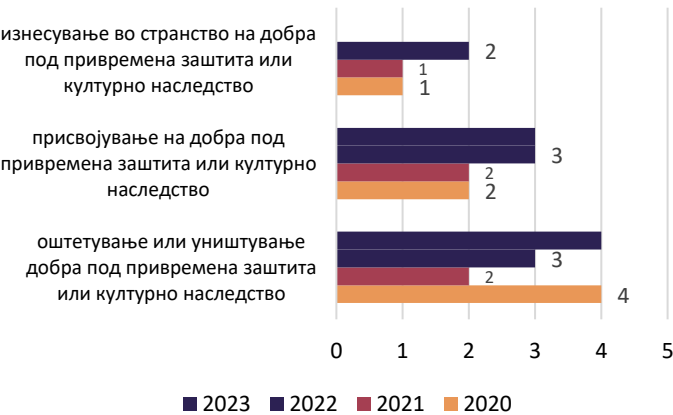
Еволуција на област

Според статистичките согледувања, кривичните дела против културно наследство бележат пораст од 31,8% во споредба со SOCTA 2021. Регистрирани се вкупно 29 кривични дела, а најзастапени се кривичните дела „оштетување или уништување на добра под привремена заштита или културно наследство или

природни реткости“ и „присвојување на добра под привремена заштита или културно наследство или природни реткости“, кое бележи 100% пораст.

Пораст бележи и бројот на лицата кои ги вршат овие инкриминации. Важна карактеристика на инволвираните лица во оваа криминална активност може да се каже дека е ниската свест за вистинското значење на културното наследство.

ТОП 3 КРИВИЧНИ ДЕЛА

	КРИВИЧНИ ДЕЛА	СТОРИТЕЛИ
2020 ГОДИНА	7	6
2021 ГОДИНА	5	19
2022 ГОДИНА	9	26
2023 ГОДИНА	8	24

Областа на криминалот влијае на одредени региони во земјата. Во сите случаи Северна Македонија се јавува како земја на потекло, со правци на движење по следните рути :

- Северна Македонија-Грција;
- Северна Македонија-Албанија;
- Северна Македонија-Бугарија;
- Северна Македонија-Србија-Хрватска;
- Северна Македонија-Грција-Турција.

Најчести нападнати локации се археолошките наоѓалишта и верски објекти, кои се наоѓаат на подрачјата на Велес, Битола, Куманово, Струга, Струмица, Делчево, Кратово, Штип и Скопје, како и на подрачјето на ловиштето „Нице –Кајмакчалан“, каде се вршат археолошки ископувања без дозвола и оштетување/уништување на споменици на културата со користење на современи апарати за идентификација на злато, сребро и други благородни метали.

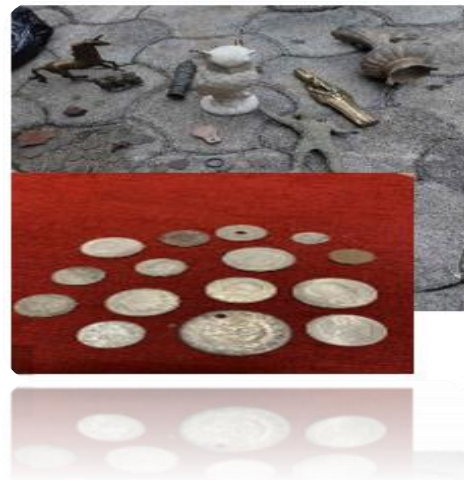
Модус на делување

Делата се вршат со ископување на предмети и нудење на продажба, а карактеристичен модус е противправното рушење, односно уништување на автентичен објект кој со Закон е прогласен за културно наследство. Криминалните чинители, користат современи апарати за идентификација и лоцирање на злато, сребро и други благородни метали, старо оружје и слично, располагаат со карти, мапи и скици за локации и места каде има такви наоѓалишта. Одделни членови се занимаваат со трагање и ископување, додека други со криумчарење и нивна продажба надвор од нашата држава.

Организаторите и дел од членовите организираат нивно криумчарење и продажба надвор од Северна Македонија.

Лицата комуницираат и соработуваат со лица од Грција. Членовите на ОКГ меѓу себе разменуваат информации и слики за локации, при што организираат проверка на истите со соодветна опрема (метал детектори и скенери), а во некои случаи ангажираат лица кои поседуваат градежни машини за копање и дупчење и работници кои ги ангажираат за вршење на ископ.

Комуникацијата за остварување на криминалните активности во однос на размена на фотографии од предмети кои се нудат за продажба, за договарање на средби за купопродажба според сознанијата се одвива преку апликацијата „Viber“.

За транспорт на предметите најчесто се користат патнички возила. Карактеристичен е случајот реализиран на граничниот премин Табановце каде на влез

Организиран криминални групи

Сузбиени се три ОКГ во кои членувале 31 лице, од кои две се поликриминални (членовите се занимаваат и со недозволена трговија со оружје и тероризам). Членовите континуирано разменуваат информации за локалитети, метал детектори и други апарати и алати, нуделе на продажба пронајдени предмети, излегувале на терен, договарале и вршеле истражувања на различни локации.

Организаторите активно ги договарале телефонски, контактирале и соработувале со лица во земјата и во странство (Грција и Хрватска и Албанија) во врска со продажба и изнесување во странство на археолошки предмети, природни реткости и благородни метали кои ги пронаоѓале и посредувале при продажба и изнесување во странство на истите.

Продажбата ја вршеле на непосредни лични средби, на кои на заинтересираните лица им покажувале фотографии од предметите. Една од ОКГ извршила противправно рушење, односно уништување на автентичен објект кој како дел од Старата Скопска Чаршија со закон е прогласен за културно наследство, со што е нанесена непроценлива штета на државата во износ од 180 милиони денари.

Инволвираност со други видови на криминал

Корупцијата не е клучна карактеристика на бизнисот, но таа се користи повремено. Дел од членовите на ОКГ се инволвирани и во криминални активности од областа на недозволена трговија со оружје и корупција и тероризам.

во Северна Македонија, кај 51 годишен државјанин на Северна Македонија пронајдени се 1.120 парчиња различни монети.

Кај членови на ОКГ при извршени претреси на дом и други простории е пронајдено огнено оружје кое нелегално го поседувале.

Криминални чинители

Криминалните чинители се македонски државјани (еден од нив е полициски службеник). Двајца членови на една ОКГ се занимаваат со нелегален внес на оружје од Турција во Северна Македонија заради понатамошна препродажба на истото од страна на организаторот.

Користат шифрирани телефонски разговори и интернет комуникација како најчеста форма на комуникација и најбезбеден начин за остварување на криминалните активности во однос на размена на фотографии од предмети кои се нудат за продажба, за договарање на средби за купопродажба. Криминалните мрежи ретко создаваат свои легални бизнис структури или се инфилтрираат во постоечките легални бизниси со цел вршење на криминални активности.

12. СКЕНИРАЊЕ НА ХОРИЗОНТОТ - ВЛИЈАНИЕ НА ОПКРУЖУВАЊЕ

Геополитичките промени и динамиката на глобалните односи ќе продолжат да имаат значително влијание на организираниот и транснационалниот криминал, кој веќе има форма на хибридна закана. Организираниот криминал дополнително ќе еволуира и прилагодува на опкружувањето, создавајќи нови предизвици за националната и меѓународната безбедност. Процесот за пристапување кон ЕУ кој е отежнат со одложувањето и потребата за надминување на пречките кои се реално присутни во овој момент силно ќе влијаат на реформите и процесите за усогласување кои се во тек, вклучувајќи ја борбата со корупцијата и организираниот криминал кои на ова ниво значајно ја рушат довербата во институциите и функционирањето на правно-политичкиот систем.

Спроведувањето на демократијата, преку одржување на фер и мирни политички избори, како и градење на отпорно и инклузивно општество со неселективна борба против криминалот и корупцијата ќе имаат исклучителна важност и значајно ќе влијаат на намалување на заканите од организиран и сериозен криминал.

Движењето на економските текови и потребата за итно справување со рецесивните појави, економските кризи и инфлацијата директно ќе се рефлектираат на ресурсите и институционалната способност за справување со криминалот од безбедносен аспект. Криминалните чинители поттикнати од можноста за брзо стекнување финансиски профит, ќе се обидат да ја искористат економска состојба, преку ранливите финансиски сектори. Намалувањето на животниот стандард и куповната моќ на граѓаните имаат сериозни последици, што ја зголемува ранливоста и отпорот кон организираниот криминал, воедно нарушувајќи ја и социјалната кохезија во општеството. Демографијата и миграциските процеси ги поттикнуваат младите и работоспособните граѓани да се движат кон странство, со што државата ги губи своите капацитети и станува ранлива во одредени области. Зајакнатите врски од надворешните миграции преставуваат можност за остварување на поголеми криминални цели и ги зголемуваат криминалните закани од надворешен и транснационален карактер.

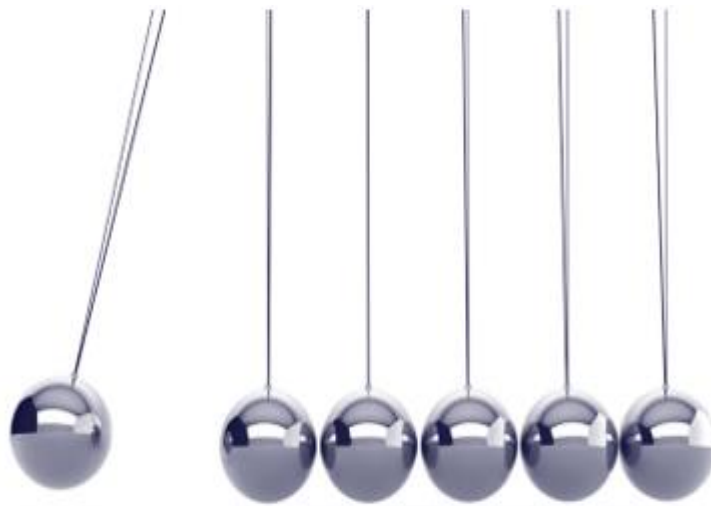
Развојот на дигитализацијата и брзиот технолошки напредок со себе носи и нови закани на начин што го олеснува вршењето на криминалните активности. Хибридните закани и предизвиците со дезинформирање на јавноста носат можност за масовни манипулации и претставуваат сериозен предизвик за безбедноста. Потребите за автоматизација на одредени работни процеси, дигиталната институционална трансформација и употребата на вештачката интелигенција во моментов се клучни за зголемување на ефикасноста на полицијата и институциите за спроведување на законите. Потребни се инвестиции во материјално-техничките и човечките ресурси, пред се воведување на напредни дигитални решенија и зголемување на дигиталната писменост кај вработените. Од ова ќе зависи успехот во борбата со организираниот криминал, корупцијата и перењето пари.

Климатските промени ќе продолжат и ќе имаат сериозно влијание врз економско-социјалниот живот на населението. Заштитата на животната средина ќе претставува голем предизвик, а еколошкиот криминал доби појавни облици на организиран криминал со корупција од висок профил. Проблемите со управување со отпадот ќе се влошуваат и ќе доведат до

зголемена активност на криминалните групи. Ранливоста на шумскиот фонд се зголемува со бесправната сеча на шумите, а активноста на шумските пожари кои се јавуваат секој летен период сериозно и дополнително ги оштетуваат природните ресурси, со што квалитетот на воздухот продолжува да се влошува и ќе предизвика сериозни штети по здравјето на населението.

Правната регулатива претставува основа за соодветен кривично правен одговор на криминалот и корупцијата. Донесувањето на новиот кривичен законик, кој ќе биде усогласен со правото на ЕУ и во целост ќе ги имплементира меѓународните стандарди, треба да ја зајакне правната рамка на гонењето на корупцијата, која е главен двигател на организираниот криминал. Напредокот во овој аспект ќе зависи и од успешноста на реформите кои ќе се одвиваат во доменот на правосудството, како и ефективноста на мерките за целосно воспоставување на системот за владеење на правото. Правната регулатива и мерките на земјите на Европската унија ќе влијаат и на миграциската политика која е условена од одлуките на Унијата, а во доменот на недозволената трговија со дрога, правната регулатива ќе влијае кај системот за рано предупредување и злоупотребите на правни субјекти кои се лиценцирани за производство на канабис за медицински цели, за кои е потребно доуредување и допрецизирање на законските одредби.

13. ПРЕПОРАКИ

✓ Донесување на Национална стратегија за борба против организиран криминал;

✓ Продолжување со имплементација на стратешкиот пристап во борбата против организираниот криминал, согласно принципите на Циклусот на политики на ЕУ (ЕМРАСТ) и Европскиот криминалистичко-разузнавачки модел.

✓ Клучните двигатели на организираниот криминал се корупцијата и перењето пари и претставуваат клучни компоненти на хибридните закани, бидејќи ги ослабуваат демократијата, економската стабилност и безбедносниот систем на државата. Од тие причини борбата против корупцијата и перењето пари треба да биде стратешки насочена кон препознавање и спречување на нејзините штетни последици врз националната безбедност.

✓ Потребни се измени во законската регулатива со цел воспоставување на единствен национален разузнавачки модел.

✓ Северна Македонија потребно е да ја засили меѓународната соработка и проактивната улога во борбата против сите форми на сериозен и транснационален организиран криминал.

✓ Регулмирање на областа со криптовалути, донесување на посебен закон за криптовалути, зголемување на организациски и технолошки капацитети, институционализирање на соработка.

✓ Потребни се континуирани и стратешки насочени инвестиции во современи материјално-технички средства и напредни дигитални решенија во институциите за спроведување на законите. Во услови на вештачка интелигенција, подигнувањето на дигиталната писменост и свест не е само техничко прашање, туку клучна компонента на одговорно и правично спроведување на законите. За таа цел со технолошката модернизација неопходна е системска едукација, стручни обуки и градење на капацитети за работа во дигитално опкружување.

14. С К Р А Т Е Н И Н А З И В И

- ✓ СОКТА-Проценка на закани од организиран и сериозен криминал
- ✓ ОКГ- Организирани криминални групи
- ✓ СОК области- Сериозен и организиран криминал
- ✓ МВР – Министерство за внатрешни работи
- ✓ ЕУ- Европска унија
- ✓ ЕМПАСТ (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats)
- ✓ VPN – Виртуелна приватна мрежа
- ✓ IP-Интернет протокол адреса
- ✓ DDOS-Дистрибуирано одбивање на услуга
- ✓ ПОС-Електронски терминал за плаќање на услуги
- ✓ ЛГБТ - заедница е лабаво дефинирана група на лезбејки, геј, бисексуалци, трансродови, ЛГБТ организации и субкултури, обединети со заедничка култура и социјални движења
- ✓ ИРГ-Исламска радикална група
- ✓ НТ-недозволена трговија
- ✓ AI-Вештачка интелигенција
- ✓ ИОТ-мрежа од физички уреди, возила, апарати и други објекти, кои се вградени со сензори, софтвер и мрежно поврзување, овозможувајќи им да собираат и споделуваат податоци
- ✓ ТНС- тетрахидроканабинол

15. К О Р И С Т Е Н И И З В О Р И

- ✓ Global Economic Crime Survey 2024, Europol – IOCTA 2023
- ✓ Decoding the eu's most threatening criminal networks, european union agency for law enforcement cooperation (europol), 2024
- ✓ Europol – EU SOCTA – Interim report 2023
- ✓ European Drug Report 2024: Trends and Developments достапен на веб страна https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024_en
- ✓ EU Serious and organised crime threat assessment 2025
- ✓ Извештајот на Меѓународниот одбор за контрола на наркотици за 2024 година (E/INCB/2024/1) достапен на веб страна www.incb.org
- ✓ Извештај за спроведена проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам, Северна Македонија, Министерство за финансии, Управа за финансиско разузнавање
- ✓ Народна банка на Република Северна Македонија – Годишен извештај 2023 година
- ✓ Програма за здравствена заштита на лица со болести на зависности во Република Северна Македонија за 2025 година, Службен весник на Северна Македонија, бр. 29 од 11.2.2025 година;
- ✓ ПРОЦЕНКА НА ЗАКАНИ НА СЕПКА 2024
- ✓ Периодична ЕВРОПОЛ Сокта
- ✓ Светскиот извештај за дроги 2024 достапен на веб страна <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2024.html>
- ✓ The Nilson Report, December 2023, iss.1254 достапно на <https://nilsonreport.com>
- ✓ FRONTEX Risk Analysis fo 2024
- ✓ <https://www.pwc.com/gx/en/services/forensics/economic-crime-survey.html#chapter1>
- ✓ <https://www.capgemini.com/insights/research-library/world-payments-report/> - World Payments Report 2025 highlights

